Pentagonizm

ant

Juan Bosch



Orijinal Adı :
PENTAGONİSM

İlk Yayını :
PARİS, 1969

Türkiye Yayını :
ANT YAYINLARI
İstanbul, Kasım 1969

Kapak :
İNCİ ÖZGÜDEN

Dizgi - tertip :
ES - İN MATBAASI

Baskı :
AHMET SARI MATBAASI

Juan Bosch

PENTAGONİZM

Türkçesi: Babür KUZUCU

ANT YAYINLARI
Cağaloğlu, Başmusahip Sok. 10/12 - İSTANBUL

1 Pentagonizm Nedir ?

Dünyanın birçok yerinde hâlâ emperyalist ülkelerle sömürgelerden söz ediliyorsa, bu, *emperyalizm*'in yerini *pentagonizm*'e bıraktığını henüz tam olarak anlamamış olmamızdan ileri gelmektedir.

1939 - 1945 harp yıllarının sonuna kadar uzanan en güçlü çağında emperyalizm vakıası, sömürgeler fethederek, bu sömürgelere sermaye ihraç ederek ve kendi yurdundaki sanayi dalları için gerekli hammaddeleri buralardan sağlayarak varlığını hissettirirdi. Bu sömürgeler, aynı zamanda, metropolün sınai üretimi için el altındaki hazır pazarlardı. Böylece sömürgelerin iktisadi hayatıyla metropol kopmaz bağlarla bağlanıyor, bu da siyasi uydulukla tamamlanıyordu.

Emperyalizm adını verdiğimiz vakıanın bu kısa tanımına göre, sömürge, sermaye yatırım sahası, aynı zamanda, kazançların birikme merkezidir. Emek ucuzdur. Düşük fiyata hammadde bulunmaktadır. Metropol banka-

ları için daha az parayı, daha kısa vadede, daha yüksek faizle işletme imkanı vardır. Metropolden sömürgeye ticaret kontrol altındadır. Ama metropolde imal edilen mallara, nakliyat dolayısıyla öyle fiyat bindirilir ki, bunlar bizzat sömürgede bulunan metropol yurttaşları için bile hayli pahalıya gelir. Bu ekonomik bağımlılığın sonu şuna varır: Sömürgedeki bir emekçi iş saati başına mesela on birim para alırsa, kendisinin veya aym metropole bağlı kendi gibi bir başka sömürge emekçisinin çıkardığı hammaddenin metropolde işlenmiş halini satın alırken, bu mala harcanan iş saati başına elli birim para öder. Demek ki, bu işçi, kendi ödediğinden beş kere daha az paraya çalıştırılmıştır.

Bir sömürgenin fethi ve bağımlılığının sürdürülmesi, askeri bir gücün devamlı müdahalesini gerektirir. Bu da, bu işe ayrılmış fonlarla, silah sanayii ile, sömürgeler için sivil yönetici ve memur yetiştiren uzmanlaşmış okullarla, sömürge topraklarında döndürülen savaş dolaplarına uygun sahte kahramanlık havasını yaratacak şairler, müzisyenler, ressamlar, gazeteciler ve hatiplerle sağlanır.

Oysa bu hava silinmiştir bugün. Günümüzün çocukları sömürge ordularının yüzlerini sadece gravürlerde, kitaplarda ve geçmiş zamanları konu alan filmlerde görüyorlar.

Emperyalizm, çoktan maziye karışan bir çağın gölgesiydi, buna rağmen bir düşünce tembelliği içinde onu hâlâ varsayıyoruz ve yeryüzünün şu veya bu ülkesini emperyalist olmakla suçlamağa devam ediyoruz. Mademki, diyoruz, bugün insanlığın üçte ikisi kapitalist toplumlarda yaşamaktadır ve mademki Lenin, emperyalizmle kapitalizmi bir bütün halinde görmüş ve emperyalizmi, -o günün gerçeği içinde tamamen haklı olarak- kapitalizmin en son merhalesi olarak vasıflandırmıştır, öyleyse emperyalizm hâlâ mevcuttur. Kuruntu... Emperyalizm çok-

tan yokoldu ve kapitalizm, o yokolduktan sonra da yaşamakta.

Peki, yokolan emperyalizmin yeri boş mu kalmıştır? Hayır... Emperyalizmin yerini bugün kendinden daha üstün bir güç almıştır; *emperyalizm* yerini *pentagonizm*'e bırakmıştır.

Sanayi kapitalizmi, gelişme çağında, teknisyenlere muhtaçtır, «*bilgin*»lere değil artık. Bilginlerin kapitalizme asıl fayda çağı 19. yüzyılın sonlarıydı. Bilim kapitalizmin hizmetine girer girmez ona, dev sermayeler biriktirecek o kadar rahat, o kadar çok, o kadar zengin kaynak vermiştir ki, bunların yanında basit sömürge zenginlikleri çocuk oyuncağı kalır. Bilginlerin çalışmalarına el attığı sıralarda, sanayi kapitalizmi, hızla gelişme yoluna girmişti. 1914-1918'in savaş yıllarından itibaren başlayan bu gelişme İkinci Dünya Harbiyle birlikte önceden tahmin edilemiyecek bir merhaleye erişti. Atom çağının eşiğinde o, 1939 yıllarına kadar tanıdığımız biçiminden öylesine farklı hale gelmişti ki, tarihi bir deyimle ifade edersek, artık yirminci yüzyılın değil, yirmi birinci yüzyılın malı olmuştu. Günümüzde kapitalizm, *çok - gelişmiş* kapitalizmdir. Kapitalizmin bu yeni türünün, artık, hammaddeyi ucuza getiren ve imal edilmiş malların yüksek fiyatla tüketilmesini sağlayan sömürge bağımlılıklarına ihtiyacı yoktur. Kapitalizmin emperyalist çağında söz konusu olan bu iki unsuru on katıyla telafi edecek imkanları, *çok - gelişmiş* kapitalizm, kendi içinde yaratıyor. Çok - gelişmiş kapitalizmin devleşmiş sınai tesisleri, bilimsel gelişmenin yarattığı imkanlardan faydalanarak, en gerekli olanından başlayıp bütün hammaddeleri insanlığın o güne kadar bilmediği yollardan çok düşük bir fiyatla elde edebiliyor. İyi evsaflı, bol, dayanıklılığı bilimle denenmiş bir sürü hammadde... Bunlar üretimde hayali rakkamların gerçekleşmesine imkan veriyor; ayrıca sadece üretim artıklarının

yeniden üretime sokulmasıyla bir sanayi kolunun gerektirdiği asgari iş bünyesi yaratılıyor. Öte yandan temel üretim malları üstünden elde edilen büyük kârlar, bir yandan mevcut tesisleri büyütürken, bir yandan da yenilerinin kurulmasını sağlamakta. Bu ardı kesilmeyen sürecin sonu, kapitalizmin tarihinde bugüne kadar görülmemiş yoğunlukta bir üretim gücüne varmıştır. Bu yüksek verim sayesinde çok-gelişmiş kapitalizm, çok yüksek ücretler verebilmektedir. Ücretlerdeki bu artım, sadece millî sınırlar içinde öyle bir satınalma gücü artışı doğuruyor ki, bunun sonunda meydana gelen sermaye birikimini, en ateşli sömürge akıncıları, hem de en parlak zafer günlerinde, akıllarının köşesinden bile geçirmemişlerdi.

Sömürgelerle metropoller arasında yepyeni ilişkilerin doğduğu -De Gaulle'ün sömürge tasfiyeciliği ve Britanya İmparatorluğu'nun Commonwealth'ı gibi- günümüzde bu durum, kapitalizmin en gelişmiş ülkesinde, emperyalizmin henüz soğumamış yerini kapacak olan yeni bir vakıanın doğmasına sebep oldu: *PENTAGONİZM*. Emperyalizm epey zamandır yeryüzünden silindi gitti, öyleyse onunla birlikte onu ifade eden kelime de hayatını tamamlamış demektir. *Artık Latin Amerika'da, Asya'da, Afrika'da -ve yeryüzünün bütün az gelişmiş ülkelerinde- hakim olan, Lenin'in, kapitalizmin en son ve en ileri merhalesi olarak tanımladığı ihtiyar emperyalizm değildir. Şimdi karşımızdaki canavar, çok-gelişmiş kapitalizmin yarattığı pentagonizm'dir.*

Pentagonizm, emperyalizmin bütün özelliklerine sahiptir; hem de en yıkıcılarına, en eziyet vericilerine... Fakat emperyalizmin o kadar ileri bir şeklidir ki, aralarındaki fark, günümüzün çok-gelişmiş kapitalizmiyle ondokuzuncu yüzyılın sanayi kapitalizminin arasındaki fark gibidir. Daha şemalaştırıp ifade edersek, diyebiliriz ki, pentagonizm emperyalizme etki sahasıyla değil, etkilerinin

mahiyeti bakımından benzer; 1870 Fransa-Prusya harbinde kullanılan sahra topunun Hiroşima'ya atılan atom bombasına benzemesi gibi. İkisi de ölüm getirir, ama ölüm sayısı birbiriyle aynı olmaktan çok uzaktır.

Pentagonizm, bu benzeşmeye rağmen, en karakteristik çizgisi bakımından emperyalizmden belirli şekilde ayrılır; yani sömürgelerin fethi ve orada meydana getirilen iktisadi sömürü bakımından. Pentagonizm'in, kendi öz yurdu dışında sömürgeleri istismar endişesi yoktur. Anayurdundaki sömürüsünü elverişli hale getirebilmek için, pentagonizm kendi metropolünü sömürgeleştirir. Bunu yaparken, aynen bir başka ülkenin sömürgeleşmesinde kullanılan askeri usullere başvurmak lazımdır. Bu durumda, silahı kendi öz halkına doğrultamıyacağına göre, metropol ordularını alır, başka kıtalara taşır. Yabancı topraklara saldırmak için metropol ordularını yola düzmek daha önce de, emperyalizmin geçmiş çağlarında da vardı; bundan dolayı emperyalizmin şimdi de var olduğu düşünülebilir. Ama bir yanılgı olur bu. Çünkü, askeri gücünün kullanılması değil, kullanılış hedefidir, değişen...

Pentagonist bir ülkenin orduları, sömürge topraklarının fethi için harekete geçmez. Savaşın gayesi başkadır artık: Uzak bir ülkede değil, anayurtta, pentagonizmin metropolünde iktidar sağlamak. Şimdi mesele, fazlalaşan kapitallere yurt dışında elverişli yatırım sahaları aramak değil, harp sanayii üretimi için harekete geçirilmiş sayısız kaynakları kullanmaktır. *Kâr, silahların ateşlendiği değil, imal edildiği yerdedir.* Bu kâr pentagonizmin metropolünde sağlanır, ona boyun eğen ülkede değil. Bombardıman uçaklarıyla ilgili bir sözleşme, en zengin maden bölgesinin ele geçirilmesinden daha çok, hem de çok daha kısa sürede kâr getirir. Sözleşme imzalanır imzalanmaz para avucunun içindedir: Yani pentagonist iktidarın güdüldüğü merkezin kasasında. Askeri harekat pentagonist ül-

kenin çok uzaklarında meydana geliyor ama, uçaklar ülkenin içinde yapılıyor; ülkenin içinde sağlanıyor dev kazançlar. Servetler ülke halkının sırtından çıkarılıyor. Bu ülke sadece metropol, sadece anayurt olmaktan çıkmıştır artık, pentagonist iktidarın koşu alanı haline gelmiştir.

Pentagonist ülke insanı bir sömürge insanı gibi sömürülmektedir bugün. Zira fabrika sahiplerini zenginleştiren bombardıman uçaklarını vergileriyle ödeyen odur. Böylece metropol en âlâ sömürgeyi kendi yurdunda bulur. Orası hem metropoldür, hem sömürge. İnsanlığın şimdiye kadar tanımadığı bu içiçelik bizi bu durumu tanımlayacak yeni bir terim bulmaya zorluyor. Artık söz konusu olan eski sömürge imparatorlukları değil. Çünkü kârların birikimi için sömürge toprakları zaruri değil bugün. Bu kârlar metropol ülkesinin sırtından sağlanıyor. Öyleyse karşımızdaki, hem sömüren metropoldür, hem de soyulan sömürge. Artık söz konusu olan bir başka şeydir: «*Anayurt sömürgesi*».

Amerika Birleşik Devletleri kendini eski Hindiçini'nin tamamından ucuza hammadde sağlamaya ve ona yüksek fiyatla mamul madde satmaya hasretseydi, Vietnam savaşının yalnız bir ayında yaptığı harcamaları beş yıldan önce çıkaramazdı. Sadece bir yıllık askeri harekatın bedeli, her iki Vietnam -Kuzey ve Güney- baştan başa bir santim kalınlığında altın bir tabakayla kaplı olsa, gene de bu ülkenin en azından yarım asır sömürülmesiyle ödenebilirdi. Ve de Transval elmas madeni Vietnam'da bulunsaydı, Amerika Birleşik Devletleri'nin Vietnam savaşı için 1967'de harcadığı serveti, yoğun bir işletmeyle, elli yılda sağlayamazdı. Ne var ki, Amerika bu bir yıl boyunca kendi ülkesinde imal ettiği silah, harp gemisi ve bombardıman uçaklarının, Vietnam'da döğüşen askerlerin çamaşırından, postalından tutun da sıhhi malzemesine ve hatta birasına kadar herşeyin masrafını bu servetten kar-

şılamıştır. Tabii ki «*pentagonistler*», dev tesislerinin tatlı kârını ve ödedikleri dünyanın en yüksek ücretlerini karşılamak üzere, bu paraların önemli bir yüzdesini kendi ceplerine indirmeyi ihmal etmemişlerdir. Bu yüksek ücretlerin satınalma gücü olarak tekrar piyasaya dönmesi sonunda biriken kârlar, sermayenin baş döndürücü bir hızla yığılmına imkan hazırlamaktadır. Vietnam'da «*tırmanma*» 1965'in Mayısında başladı; Vergiler Genel Müdürlüğünün raporuna göre, 1966 yılında sağlanan kazançlarla, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki milyoner[1] sayısı 1965 yılına oranla 164 adet artmıştır.

Bunca hızla biriken bu sermayeler ne tamamen ne de kısmen, herhangi bir yatırım gayesiyle, Vietnam'da kullanılmamıştır. Savaş, Hindiçini ülkesini elegeçirip onu iktisadi soyguna boyun eğdirmek amacını güden gerçek bir emperyalist hareket olsaydı, şüphesiz durum böyle olurdu. Oysa bu sermayeler, daha çok harp malzemesi, yani işçilere ve memurlara ödenen yüksek ücretlerin bir kısmını daha çıkaracak daha çok tüketim malı yaratmak üzere Amerika içinde yatırıma sokuldu.

Birçok incelemede Amerika'nın askeri giderlerinin ülkenin genel ekonomisini pek fazla etkilemediği tezi ispat edilmeğe çalışılır. Ama bunların hepsinde de bu giderlerin, pentagonizmin Amerika'nın hayatında gitgide daha ağır basan bir güç olarak şekillenmesinde ve sürdürülmesinde oynadıkları rol, üstü kapalı geçiştirilmektedir. 1961'den bu yana Amerika'da askeri bütçe, sivil (federal) hükümet bütçesinden çok daha önemli hale gelmiştir. Politik ifadesiyle, askeri iktidar daha fazla imkanı kendi hizmetinde toplıyarak sivil iktidarın ayağını kaydırmağa başlamış ve buna karşılık da sivil iktidar, kendi istikrarını gitgide pentagonist tipte bütçe harcamalarına bağlı görür hale gelmiştir.

(1) **Dolar olarak.**

Amerika Birleşik Devletleri'nde hükümet için kullanılan «*istikrar*» kelimesinin anlamı diğer ülkelerden biraz değişiktir. Genel olarak bir hükümet, kamuoyu çoğunluğunun desteğini kazanmışsa, istikrarı sağlamış olmakla öğünebilir. Ama görülüyor ki, Amerika'da bu desteği kazanmanın başlıca yolu Pentagon giderlerinden geçmektedir. Başkan Johnson'un kendisi de bunu, 1967 Ocak ayında Federal Kongre'de yaptığı konuşmada aşağıdaki sözleriyle kabul etmekteydi:

«*Millî savunma bütçesindeki artış, kamuoyunun havasında meydana gelen derin değişmelerde etkisini duyurmuştur. Vietnam'daki tırmanma hareketi Amerikalı işadamlarını, en azından yakın gelecekte, iktisadi bir gerileme olmayacağı konusunda ikna etmişe benzemektedir.*»[2]

Başkan Johnson, askeri harcamaların kamuoyunun havasında belli bir değişme meydana getirdiğini ifade ederken, hükümet çevrelerindeki elverişli gelişmeyi düşünüyordu, yoksa bunun dışında bir kamuoyu değişmesini değil. Böylece hükümetin istikrarı, Vietnam'daki tırmanma hareketinin başlamasıyla meydana gelen askeri harcamalar sayesinde sağlanmış olmaktaydı.

Başkan Johnson'un demecinden başka bölümleri aktarmaya devam ederken, şimdilik «*Amerikalı işadamları*»ndan sözeden ve metnin anahtarı olan cümleye mim koymakla ve «*pentagonizm*»in Amerika Birleşik Devletleri'nin siyasi hayatı üstündeki etkileri açısından değerlendirmekle yetineceğiz.

Amerika'ya ait resmi bir belgeden alınan Başkan Johnson'un bu sözleri, yaptıkları incelemelerde bir hokkabaz el çabukluğuyla rakkamlarla oynayıp, askeri harcamaların Amerika Birleşik Devletleri'nde üretimin ve

(2) **Aktardığımız bu ve bundan sonraki bölümler, Economic Report of the President Transmitted to the Congress, Ocak 1967, (United States Goverment Printing Office, Washington, 1967) den çıkartılmıştır.**

verimin artması üstünde çok az bir etkisi olduğunu ispatlamaya çalışan yetkilileri yalanlamaktadır.

Birkaç satır aşağıda başkanın sözleri şöylece devam ediyor:

«Milli Savunma bütçesindeki artış, yatırım harcamalarında da çok önemli artış sağlayarak 1965'in ikinci dört ayından 1966'nın ilk dört ayına kadar olan genel bütçede bir büyüme meydana getirmiştir.»

Başkan Johnson daha sonra şu rakamları vermektedir:

«1965'in ikinci dört ayından 1966'nın ilk dört ayına kadar yeni kuruluş ve teçhizatın yaratılmasıyla ortaya çıkan yeni mükelleftyetler 9 milyon dolarlık bir artışa sebep olmuştur. Milli Savunma yatırımlarındaki artış, sosyal güvenliğin liberalizasyonu ile birlikte bu işlerde istihdam edilen ücretliler kitlesini hızla arttırmıştır. Bu istihdam, tüketim harcamalarında, dokuz aylık bir dönem içinde, 29 milyar dolara varan kuvvetli bir artışla etkisini duyurmuştur. Milli hasılanın bütününde her dört ay başına ortalama 16 milyar dolarlık bir artış kaydedilmiştir. Emtea üretiminde yıllık ortalama % 7,2 gibi olağanüstü bir artış olmuş, bu oran, sınai üretimde, yılda ortalama % 9,7'ye varmıştır.»

Bu sözlerde ifadesini bulan gerçekler elbette önemsiz şeyler değildir. Bir kere askeri giderlerin Amerikan ekonomisinde meydana gelen büyümedeki önemini asgariye indirmeyi amaç edinen beyanları kategorik olarak yalanlamaktadır. Ama bütün bu sözler, gerçek politik değerlerini, yukarıda aktardığımız demeçte bulmaktadır:

«Vietnam'daki tırmanma hareketi Amerikalı işadamlarını, en azından yakın gelecekte, iktisadi bir gerileme olmıyacağı konusunda ikna etmişe benzemektedir.»

Bu «*işadamları*», «*pentagonlaştırılmış*» ekonominin

iplerini ellerinde tutan ve askerlerin verdiği ihaleler sayesinde sağlanan büyük kârları bölüşenlerdir. Generallerle ve pentagonist politikacılarla işbirliği yapıp, Amerika Birleşik Devletleri'nin dış politikasına kendi damgalarını vuran sanayiciler, bankacılar, ihracatçılar, ithalatçılar, tüccarlar ve müteahhitlerdir bunlar...

Şüphesiz müteveffa emperyalizm de silah fabrikalarının sahiplerine kazanç sağlamaz değildi. Ama uzun vadeli bir satış üzerinden peşin verilen komisyonlarıyla bu kazançlar, bir anlamda, varabileceği son sınırına dayanmıştı. Gerçekten de o zamanlar kapitalistler -ve emperyalist ülkeler hükümetleri- askeri teçhizat satışıyla anında gerçekleşen kâr yolları aramıyorlardı, sömürge topraklarının işgali sonunda doğacak uzun vadeli yatırım imkanlarından kazanç sağlamaya çalışıyorlardı. İstila masrafları -teçhizat ve askeri tahsisat dahil- ancak işgal hareketi yerine *oturtulup sömürü düzeni teşkilatlandırıldıktan sonra* kâra geçebilecek olan sanayi kuruluşlarının satışlarını artıran harcamalardı. Burada hemen şunu söylemek gerekir ki, ondokuzuncu yüzyılda Afrika'nın göbeğine veya bir Asya ülkesinin içlerine bir sömürge ordusunun gönderilmesi için yapılan harcamalar, teçhizat değeri de dahil, bir B-52 bombardıman uçağı filotillasının imalatı için -evet yalnız imalatı için- ödenen korkunç rakamın yanına bile yaklaşamazdı. Öte yandan, bir kere istila gerçekleşince, bu sefer de, sömürü düzeninin kuruluşu için gerekli demiryolu, maden ocakları, liman tesisleri gibi temel teçhizata sermaye yatırımı başlıyordu. Lenin'in emperyalizm hakkındaki tezini yorumlarken, Victor Raul Haya de la Torre, aydınlık bir şekilde bu vakıaya parmak basıyordu. Ona göre, Rus Devrimi'nin stratejisini yapan adam, kapitalist ülkelerden söz ettiğinde, tanımında haklıydı. Ama iş sömürge ülkelerine gelince, emperyalizm kapitalizmin son değil, bu ülkelere götürdüğü sermaye yatırımları ve ora-

larda o güne kadar bilinmeyen kapitalist işletme teknikleriyle, ilk merhalesini teşkil ediyordu.

Pentagonizm, sömürge ülkelerine sermaye bağlıyarak eylemini yürütmez. Pentagonizmin eylemi, emperyalizmin de aynını veya benzerlerini kullandığı bazı askeri metodlarla başlar ama, gayesi başkadır. Pentagonizm için, saldırılan veya saldırılacak olan ülke, ister silah, ister insan şeklinde olsun, bir kısım harp malzemesinin harcanacağı bir alandan başka bir şey değildir. En pahalı savaş araçları, mermiler, bombalar, sıhhi malzeme, giyim kuşam, çimento, karargahların inşasında kullanılan her türlü malzeme, yollar, köprüler, askerlerin yiyeceği-içeceği ve askerlerin bizzat kendileri, daha doğrusu bunların büyük bir kısmı, burada tüketilir. Saldırılan ülke, metropolde çoktan satılmış ve kârını yapmış üretim mallarının son hedefidir.

Bu açıdan bakınca, bu tür malların üretimi sayesinde ceplerini dolduranlar için, bunlar ha denize atılmış, ha askeri hareketta kullanılmış, aynı kapıya çıkar. Ancak, denize atıldığı takdirde, birbirine bağlı üretim zincirinin gerisi gelmez olurdu ve bununla birlikte büyük kazançlar, yüksek ücretler, şaşaalı satışlar, çok hızlı sermaye birikimi ve daha fabrikanın kapısından çıkarken kâra geçen bir üretimin artışı, bütün bunlar, aynı akibete uğrardı. Çünkü bunca pahalı ve bunca kısa süreli teçhizat üretimi, savaşa yönelmedikçe, kendini mazur gösteremez. Öte yandan, ancak herhangi bir savaş durumu -«*pentagonist*»ler bunu müstacel durum sayar- büyük çapta harcamalara ve prestiji, kredileri ve daha talep edildiği an istenilen teçhizatın üretimine geçmeyi sağlıyan her türlü vasıtayı elinin altında bulunduran firmalarla yapılacak büyük kazançlı ticarete imkan verir.

B-52 bombardıman uçaklarının imalatıyla ilgili bir sözleşmenin uygulanışını ele alalım. Böyle bir işe girişir-

ken bir veya birçok bankadan yüzmilyonlarca dolar çekmek lazım. Bunu ancak, doğrudan doğruya veya dolaylı yoldan bu bankaların yöneticisi olan sanayi babaları kolayca yapabilirler. Demek ki, dev siparişler, ancak, geniş mali ve sınai imkanları ellerinde bulunduran yerine oturmuş büyük firmalara yönelmekte kusur etmiyecektir. İş konusunda «*pentagonizm*», insanoğlunun bugüne kadar gördüğü en akıl almaz mekanizmadır ve ister istemez, en üst dereceye varmış kapitalist ülkede, «*çok-gelişmiş*» kapitalizmin ülkesinde, kazançları biriktirebilme melekesinin sosyal değerlerin en önünde yeraldığı ülkede ortaya çıkacaktır.

Pentagonizm, eski (ve çoktan beri yararsız) emperyalizme oranla birçok yeni imkanlar getirmiştir. Bunlardan iktisadi ve manevi imkanları alabiliriz buraya. Birincisi, iş dünyasının bugüne kadar hayal bile edemiyeceği bir sermaye birikiminin en hızlı ve en emin yolu olmasıdır. Çünkü kazançların bütünü -en azından bütününe çok yakın bir kısmı- harp malzemesi üreticilerinin, bu malzeme daha cepheye gönderilmeden, cebine akmaktadır. Bu açıdan, ancak California altın madenleri, imkanlarının ilkine oranla daha sınırlı oluşunu hesaba katmazsak, bu kadar çabuk, bu kadar kesin kazanç getirebilir.

Pentagonizmin manevi planda getirdiği imkansa, pentagonist ülkenin prestijini zedelemekten kurtarmasıdır. Zira bu saldırgan ülke bütün dünyaya -bu arada, harp araçlarıyla işadamlarının kazancını sırtından ödeyen, aynı zamanda bu araçları hizmete sokacak ve onları kullanırken ölecek olan askerleri evlatlarından sağlıyan kendi halkına- karşı, sömürge topraklarını ele geçirmek için savaşmadığını iddia edebilecektir. Bu da, emperyalist bir gayesi olmadığını söylemekle aynı hesaba gelir.

Gerçi ilk bakışta bu iddia doğrudur, ama en büyük gerçeği de hasıraltı etmektedir: Bir avuç bankacının, sa-

nayicinin, tüccarın, generalin ve politikacının, harbi, çabuk kazançlar sağlamak için yaptığı, bu kazançların sermaye birikimini doğurduğu, biriken sermayenin yeniden yatırıma girerek yeni yeni kazançlara yol açtığı gerçeğini maskelemeğe yarıyan bu iddia, pentagonizm için, işini istediği gibi yürütmesine imkan veren bir propaganda aracı olacaktır. Genç askerler, ülkelerinin emperyalist olmadığına, harbi sömürge ele geçirmek için yapmadıklarına kolayca inandırılabileceklerdir. Daha da ileriye giderek, saldırdıkları ülkenin iyiliği için, onu bir felaketten kurtarmak uğruna ölüme gittiklerini sanabileceklerdir. Meselenin en can alıcı noktası da buradadır. Zira insanları ölmeğe ve öldürmeğe gönderirken onlara şuurlarını donduracak ve kendilerini kendilerine karşı haklı kılacak bir «sebep» daima bulunur.

2 Pentagonizm'in Doğuşu

Emperyalizmin can çekişmesi hayli uzun sürdü. Bununla birlikte 1939-1945 harbinin sonlarına doğru akibeti artık kesinlikle görülebiliyordu. Bu harp badiresini de atlattıktan sonra yaşasa yaşasa beş yıl, on yıl, bilemedin onbeş yıl daha yaşardı. Herhalükarda vadesi dolmuştu, bütün gözlemciler böyle düşünüyordu. Bu harbin amilleri arasında, Almanya'nın hak iddia ettiği «*hayati topraklar*», yani Üçüncü Reich için sömürge toprakları, öylesine ön plana çıkmıştı ki, böyle bir Almanya'yı yıkmak için girişilen bir savaşın sonunda tutup sömürgelerin bölüşülmesinden söz etmek olacak şey değildi. Mamafih galipler, İtalya ve Japonya gibi mağlup devletlere ait sömürge topraklarını paylaşmaktan eğer kaçınmışlarsa, bundan ötürü değildir. Bunu yapmamış olmalarının gerçek ve kesin sebebi, ahlaki bir endişede değil, mevcut düzenin şartlarında yatıyordu. Avrupa'nın Pasifik'teki sömürge topraklarına -özellikle Endonezya'dakilere ve Hindiçini'dekilere- Japonya'nın giriştiği saldırı, bu bölgedeki

metropol kuvvetlerini temizlemiş ve sonunda, Asya'da sömürge çağının ölüm çanlarını çalan çok geniş milliyetçi hareketlerin doğmasına sebep olmuştu. Aynı şekilde, Çin'de komünist, komünist olduğu için de sömürgeciliğe karşı bir Çin Devleti, Japon işgalinden yararlanarak tarih sahnesine çıkmıştır. Milliyetçi akım okyanusları aştı ve Afrika'ya ulaştı. Cezayir savaşı ve bütün Afrika ülkelerinde tomurcuklanan hareketler onun eseridir.

Emperyalist ülkelerin bu durum karşısında uyguladıkları strateji, askeri kuvvetlerini geri çekmek ve büyük sermayenin beynelmilel temerküzü yoluyla üretim ve mübadele üstünde dolaylı etkide bulunup, iktisadi hakimiyetlerini perçinlemeğe çalışmaktan ibaretti. Bu ise, pazarları elde tutmak için savaşmaktan, bir zamanlar geçerli olan böylesine bir yoldan, çok daha güçtü. Gerçekte, daha önce askeri birliklerin işgal ettiği bir ülkede bankalarla, ticari ve sınai üslerin kurulmasının, İkinci Dünya Savaşı'ndan öncelere kadar giden bir geçmişi vardı. Yeni sistem, 1930 yıllarından 1950'lere kadar, eskisiyle, yani emperyalizmin tipik örneğiyle, bir arada yaşamıştı. Bu yıllar boyunca, ta onsekizinci yüzyılda bir İspanyol iktisatçısının, Don Jose Campillo de Cosio'nun koyduğu ilke yürütülmüştü. Başka bir ülkenin ekonomik hayatına hakim olan bir ülkenin, ayrıca onu askeri kontrol altında bulundurmağa ihtiyacı yoktur. Bu ilke, yüzyılımızın ilk çeyreği dolarken, Amerika Birleşik Devletleri tarafından, Başkan Franklin Roosevelt'in, ülkesinin Latin Amerika'ya karşı uyguladığı katıksız emperyalizmin yerine «*iyi komşuluk münasebetleri*»ni geçirdiği sıralarda uygulandı.

Normal tarihi sürece göre, İkinci Dünya Harbi biterken yokolma safhasına giren emperyalizmin yerini, bütün dünyada, bu iyi komşuluk siyasetine bırakması beklenirdi. Eğer emperyalizmin aradığı, kârlı yatırımlar yapacağı ve sınai üretim artığını yedireceği yerler idiyse, bunu ba-

şarmak için -bir takım ufak tefek tahditlerle- iktisadi gücünü kullanması yeterdi. Böylece sömürgelerin paylaşılması, gerilerde, 30'lardan öncelerde kalmış olurdu. Ne var ki, olayların gelişmesi normal tarihi süreci izlemedi. Son büyük savaşın yarattığı gerilimler, kapitalizmi, bilimadamlarıyla işbirliği yapmağa, onları kendi hizmetine almağa ve de «*çok-gelişmiş kapitalizm*»e dönüşmeğe zorladı. Bu olağanüstü sıçrama, niceliksel seviyede olduğu kadar niteliksel seviyede de dev dönüşümlere yol açtı. Ve Amerika Birleşik Devletleri belki nicelik alanındaki yenilikleri massetmeğe hazırdı ama, nitelik alanındaki yenilikler için durum bu değildi. İşte bu tarihi şartlar içinde, Stalin diktatörlüğündeki Sovyetler Birliği, soğuk harp denen şeyi başlattı. Bu dünya ölçüsündeki siyasi vakıaya karşılık vermek üzere Amerika Birleşik Devletleri kendini, sürekli bir askeri organizasyon kurmağa verdi. Fakat bu yeni güç unsuru, onu sindirmeğe hazırlıksız bir Amerikan toplumunda ortaya çıkıyordu. Gerçekten de, Birleşik Amerika'nın temel kurumları sürekli bir orduya göre biçimlenmemişti.

Amerika Birleşik Devletleri onsekizinci yüzyılda, köküne kadar ferdiyetçi bir toplum olarak kurulmuştu. Siyasi yapısı, âdetleri, gelenekleri, hepsi ferdiyetçi bir ülkenin malıydı. Buna rağmen, 1929'un büyük iktisadi ve sosyal buhranıyla birlikte, yavaş yavaş yığın toplumuna dönüştü -bu, çok yoğun bir sınai faaliyetin sonucuydu- ve 1939-1945 harbinin sonu yaklaşırken bu tür toplumun bütün tezahürlerini göstermekteydi.

Bu yığın toplumu, temel kurumları ve hukuk yapısı itibariyle kendini ferdiyetçi bir toplum olarak yapmağa devam etti. Sonunda, Amerikan hayatının bağrında, ülkenin gerçeğiyle -yığın toplumu- ülkenin gerçeği sanılan şey -hür insanların toplumu olma iddiası- arasında bir ölüm kalım savaşı başladı.

Hukuki veya temel kurumlara ait tezahürleri, sosyal gerçekle karşı karşıya getiren bir çatışmada, üstün gelen, sonuncusu oldu. İlki yokolurken, ikincisi, yaşanan karşı konulması imkansız olayların, düşüncelerin ve duyguların özünde varlığını yapmaktadır. Bu sosyal gerçek, bazen temel kurumlardan ve hukuki yapıdan gelen tezahürlere boyun eğmiş gözükebilir; ama aslında sadece kendi mahiyetine uyarak tavır alacaktır; çünkü bu mahiyet, sosyal gerçeğin derin ve somut bir ifadesidir.

Bugün Amerika toplumu, rızası alınmadan ve hatta kendisine haber verilmeden, bir yığın toplumunun içine hapsedilmiştir. Ama o, kendini hâlâ bir çeşit ferdiyetçi toplum gibi görür. Ülkenin gerçeğiyle bu gerçeğin kafalarda yarattığı düşünce arasındaki çatışma, Amerikan milletinin şuuruna yabancı bir iradenin soktuğu bir kitle hareketi mahiyetine girmekle sonuçlanmaktadır. Bir güçler topluluğundan doğan bu dıştan gelme iradenin, Amerika Birleşik Devletleri'nin ne siyasi yapısında, ne de onun organik bir parçası sayılmak lazım gelen kanunlarında yeri vardı.

Yığın toplumu, ülkenin ne geleneksel kurumlarında, ne de adetlerinde yeri olan, kendine has karar ve yetki merkezleri yarattı. Bunlardan biri askeri iktidardır; bir diğeri ise, üstüne ayrıca bir kitap kaleme alınması gereken C.I.A.'dır.

Amerika'da askeri iktidar, bütün silahlı kuvvetlerin kumandasını elinde bulunduran PENTAGON'da toplanır. Bu kumanda, bütün yurttaşlar üzerinde bir ölüm-kalım yetkisi ifade eder. Çünkü, nazari olarak herkes, kendisine ihtiyaç duyulduğu anda orduda hizmet görmek zorundadır. Pentagon, ayrıca, federal hükümetinkinden daha üstün bir ekonomik güce sahiptir ve bunu canının istediği yerde kullanır. Öyleyse manevi bir güç değil, doğrudan

doğruya sahici biri iktidar karşısındayız. Yurttaşlar üstünde; yurttaşların malı mülkü üstünde, zamanları üstünde, hayatları üstünde hüküm yürüten bir iktidar. Ama ne hikmettir ki, bu hadsiz hudutsuz iktidarın hukuki mesnedini kimsecikler bilmez.

Amerikalı bir seçmen, başkanı, başkan yardımcısını, senatörleri ve federal kongre üyelerini olduğu gibi, Birleşik Devletler meclislerinin üyelerini de seçme yetkisine sahiptir. Devlet yöneticilerini, belediye başkanlarını ve belediye meclisi üyelerini de o seçer. Ona bu yetkilileri seçme hakkı tanınmıştır, çünkü hepsinin geçimini o sağlar. Devletin giderlerini de sağladığı gibi. Ve bu sorumluların davranışları birçok bakımdan onu ilgilendirir. Ama o, en azından bunlar kadar, askeri giderlere de katılmaktadır, askeri yetkililerin aldığı kararlar onu, sivillerin aldığı kararlardan daha da çok etkiler. Gelgelelim, kendi malı, mülkü ve hayatı üstünde söz sahibi olan generalleri yada albayları seçemez. Bunun gibi, bu yurttaş, faaliyetleriyle milletin temel çıkarlarını ve çocuklarının hayatını bağlıyan birçok siyasi kararın alınmasına sebep olan C.I.A. şeflerini seçebilme imkanına da sahip değildir. Milli hukuk yapısının temellerine uygun düşmeyen büyük güçlerle yönetilen Amerikan toplumunun günümüzdeki görüntüsü budur. Bu hukuk yapısı, yetkililerin halk tarafından seçilmesine dayanır ve halk bugün bilmektedir ki, olağanüstü yetkileri elinde tutan kişileri kendi seçmemektedir.

Bu sözlerime, yeryüzünün hiçbir yerinde askeri kişilerin halk tarafından seçilmediği söylenerek karşı çıkılabilir. Evet, doğrudur. Ama, modern hukukun gelişimine bir göz atarsak, yeryüzünün hiçbir yerinde, bir askeri iktidarın, yüzyetmiş beş yıldan beri bu büyüklükte bir askeri gücün boy göstermesine hazırlıksız, hatta ona karşı meşru müdafaa yollarını ve sosyal âdetlerini yaratmadan yaşamış bir ülkenin ta candamarına kadar kök attığı görüle-

mez. Doğuşundan sivil bir toplumun bağrından ansızın askeri bir iktidar yükselmekte ve daha onbeş yıl dolmadan, sivil iktidardan daha güçlü hale gelmektedir. İşte bu sebepten ötürü, Amerika Birleşik Devletlerinin her seferinde başka bir yönde tezahür eden niteliksel değişmelere hazırlıklı olmadığını söylüyoruz. Bu değişmeler, yığın toplumuna geçiş, 1939-1945 dünya harbi, bu harbin sanayi kapitalizminden aşırı-üretim kapitalizmine geçiş üzerindeki etkileri ve nihayet, Stalin'in ustalıkla yürüttüğü soğuk harpti.

Hâlâ eski zamanın kafasıyla düşünen insanların sayısı hayli kabarıktır. Ve bu eski kafa, yaşanan olayların üstüne öyle koyu bir gölge düşürür ki, onları kesin olarak birbirinden ayırdetmek mümkün olmaz. Bugün insanların çoğu, Amerika'da sivil iktidarı, ülkenin en üstün gücü sanır. Dün için doğruydu bu. Bir iktidarın gücü, hizmetinde bulundurduğu ve kullandığı vasıtaların etki alanıyla anlaşılır. Amerika Birleşik Devletleri gibi kapitalizmin doruğuna varmış bir ülkede iktidarlar dolarla tartılır. Bugün Pentagon'un elinde, Amerika Federal Hükümetinden daha fazla para vardır. Sırf bu bile, Pentagon'un gerçekten sivil hükümetten daha güçlü olduğunu gösterir.

1925'te Amerika Birleşik Devletleri bütçesi 3.063 milyon dolardı; bunun 600 milyonu silahlı kuvvetlerine tahsis edilmişti. 1950'de bütün bütçe 39.606 milyona, askeri bütçe ise 13.176 milyona yükseliyordu; böylece milli bütçe onüç kereden daha az artarken, askeri bütçe yirmi iki katına çıkmıştı ve bu miktar 1941'in bütün milli bütçesinden sadece 100 milyon dolar kadar azdı. Bundan on yıl sonra, 1960'da bütün bütçe 75.200 milyon dolara varıyordu ve Pentagon'unki 46.300 milyondu; yani bütün bütçenin % 61,5'i... Yani 1951 yılına ait bütün milli bütçenin en azından 2.200 milyon fazlası. 1967-1968 bütçesinde Pentagon'un giderleri, 1960-1961 bütçesindeki

bütün devlet giderlerini, askeri giderler de dahil, aşmaktadır.

1939-1945 harp yılları dışta tutulursa, (1941'den öncesi Amerika Birleşik Devletleri için harp yılları sayılmaz) 1925'ten beri ülkenin askeri giderleri, daima federal hükümet giderlerinin çok altında olmuştur. Fakat 1951'den itibaren, her yıl, bütçenin silahlı kuvvetlere ayrılan bölümü, devlet gelirlerinin yarısından fazlasını yutmuştur. Oranlardaki bu kayma, Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçek iktidarın sivil iktidarın elinden -yani federal hükümetin elinden- çıkıp askeri iktidarın, yani Pentagon'un eline geçmesi olarak tanımlıyabileceğimiz siyasi vakıanın gerçek yüzünü gösterir. Nihayet şunu da hatırlatalım ki, bu belgelerde, hükümetin çeşitli sivil alanlarında askeri amaçlarla yapılan harcamalar yer almamıştır.

Askeri iktidara ilişkin rakkamlar çavuşundan generaline kadar sırf askerlere aittir. Ama pentagonizm sadece askerlerden teşekkül etmez. O, sırtını askeri teşkilatlanmaya dayamış bir iktidar merkezidir, ama tek başına ona indirgenemez. Pentagonizm'in içinde para babaları, sanayiciler, tüccarlar da vardır; bunlara yazarları, gazetecileri, politikacıları yahut dinadamlarını da ekliyebiliriz. Amerika Birleşik Devletleri'nin iktisadi, sosyal ve siyasi güçlerinin kaymak tabakasını teşkil eden imtiyazlı gruplardan meydana gelme bir bütündür bu iktidar.

Pentagonizm'in, ülkenin sosyal ve hukuki yapıları arasında hüküm süren çatışmayı (sosyal organizasyonu yığın karakteri taşırken, temel kurumlarının ferdiyetçi türden olmaları dolayısıyla) kendi çıkarları uğruna kullanışının en güzel örneğini Vietnam Savaşı'nda görürüz. Federal Anayasa'ya göre Amerika Birleşik Devletleri adına harp ilan etmek yetkisi yalnız Kongre'ye aittir. Bu böyleyken, Kongre hiçbir savaş başlatma kararı almadan, Amerika

Birleşik Devletleri yurttaşları yurtlarından binlerce kilometre uzaklarda döğüşmekte ve ölmektedir.

Halkın meşru temsilcileri olan Kongre üyelerinin, yalnız kendilerinin karar verme hakları olduğu bir harekatta, ne oyları, ne de görüşleri alındı. Tam tersine, sadece böyle bir harekatın getirdiği giderleri onaylamağa zorlandılar. Halkın bu savaşı ödemesi ve bu savaşa katılması için karar almağa mecbur oldular. Anayasa'nın çizdiği yol böyle çiğnenmiş oldu. Bu gayrimeşruluğu örtmek için meşru kaçamak yollar arandı, ama hakikat, hiçbir şekilde yok edemiyeceğimiz bir abide gibi karşımızda durmaktadır: Amerika Birleşik Devletleri Kuzey Vietnam Cumhuriyeti ile harp ediyor, şehirleri bombalıyor, sivil halka ölüm saçıyor, köprüleri uçuruyor, yolları ve fabrikaları yıkıyor; bütün bunlar, harp ilan edilmeden yapılıyor. Bu ülkenin çocukları, başlıyan ve sürüp giden bir savaşta öldürmeğe ve ölmeğe yollanırken o ülkeye has kanun yoluna saygı gösterme, sonra da kalk, bu kanun yolunun, o ülke yurttaşları için hâlâ bir değer ifade ettiğini söyle... Hayır, onlar bu ülkenin kanunlarına değil, bugünün gerçek şeflerine boyun eğmektedir. Ve artık Amerika'da insan yığınlarının gerçek şefleri, seçimle işbaşına gelmiş devlet yöneticileri değildir, sanayileri, ticaretleri, işleri sayesinde teşkilatlandırdıkları bu insan yığınlarının geçimini sağlayanlardır. Askeri şeflerle de birleşerek pentagonizm'in efendileri haline gelenler bunlardır. İktidar, daha şimdiden anayasa hükümlerine cevap veremiyecek duruma düşmüştür. Erkeğiyle, kadınıyla ferdi benliğe sahip bir toplumdur varolmaktan çıkan. Onun yerini, ipleri pentagonist güçlerin elinde, duyguları, düşünceleri ve tavırları müşterek, koca bir yığın almıştır. Bu yığın toplumu, kendi tabiatı içinde doğup gelişen, hiç kimsenin zamanında teşhis edemediği, sosyolojik bir vakıa idi. Daha baştan beri milli hukuk şemasında varlığı önceden bilinmeyen ve

ferdiyetçi toplumun kendine has mekanizmasıyla ilişkisi olmıyan büyük bir urdu. Bu yığın toplumuna, onun taşkınlıklarına ayak uyduran, aşırı-üretim kapitalizmi de, ok hızıyla büyümenin verimli alanım ve ilk itilimini, Pentagon denen büyük askeri organizmanın kuruluşu içinde buldu. Böylece, yığın toplumunun ve Pentagon'un teşekkülünden sonra, emperyalizm can çekişme safhasına girdi ve çokgelişmiş kapitalizm, bunlardan pentagonizmi yaratmak ve onu bir zamanlar emperyalizmin işgal ettiği yere oturtmak üzere doğan yeni şartları kendi hizmetine aldı.

Bu dönüşüm, böylesi değişmelere uygun, hiç olmazsa oniara karşı koymayan genel bir iklim içinde gerçekleşebildi. Bu iklimi yaratan kamuoyu akımlarından biri, çıkış noktasını, Rus İhtilali'nden beri yem olarak kullanılan propagandada buluyordu. Bu propaganda, ihtilali, Amerikalıların yıkmış olduğu kötülüklerin bin beter bir devamı gibi gösteriyordu. Diğer kamuoyu akımlarının teşekkülü ise daha gerilere gitmekteydi ve dayanaklarını muhtemelen, Amerika Birleşik Devletleri'nin bunca yıllık yaşamasında ve tarihinde bulmaktaydı. Bunlar aşağı yukarı yüz elli yıldır çeşitli yollardan halkın kafasında yer etmişti. Şimdi aynı kafada bir de, yıllar yılı antikomünist propagandanın doğurduğu «misyon» şekillenecekti: İkisi bir araya gelip de, soğuk harple birleşince, yığın toplumuyla ferdiyetçi hukuk yapısı arasındaki kesin buhranı -gene de önceden hesapta yoktu bu- doğuracak olan, önüne durulmaz bir kuvvet olup çıktılar. Bir sonuç değil de bir başlangıç olarak ele alırsak, diyebiliriz ki, Amerika toplum hayatına çok-gelişmiş kapitalizm rejimi kendini böylece kabul ettirdi.

Kökü eskilere dayanmakta olan öznel şartlar, Amerika'nın milli karakterinde germanizm benzeri hakim bir ton yaratmıştı.

Biliyoruz ki, üstün ırk yoktur. Aşağı ırk olmadığı gi-

bi. Ama şurası da muhakkak ki, her millet kendine has bir milli karakter, belli bazı meseleler karşısında aşağı yukarı genel bir hareket tavrı kazanır. Yüzyıllar boyunca Germen milleti, ırkçı kinlerle ve savaş övünçleriyle kendini açığa vuran temayüller göstermiştir. Bunların içinde en dikkate değer olanı, başka milletlerle olan ihtilafların çözümünde, diploması yerine orduya güvenmeleridir. Amerikan halkı da ırkçıdır: İşte zenci düşmanlığı, işte kızılderili düşmanlığı ve İspanyol Amerikası düşmanlığı. Eğer Amerika'da bir Yahudi düşmanlığı gelişmemişse, bu, dini eğitimin yüzü suyu hürmetinedir. *Yahudilerin adı Kutsal Kitap'ta geçer, onlara kötülük etmek günahtır.* Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri de, planları başka ülkelerde bazı itirazlara uğradığı vakit, politik çareler yerine silahlı kuvvete başvurmayı tercih etmektedir. Amerika'nın Germenler gibi hareket etmekteki bu meyli, birçok sebebe dayatılabilir. Fakat şunu da unutmayalım ki, onsekizinci yüzyıl sonlarından ondokuzuncu yüzyıl başlarına kadar, Avrupa'dan Amerika'ya devam eden göçmen akını içinde, Almanlar hiç de küçümsenemiyecek bir yer tutuyordu. Amerika'nın kuzey bölgeleri kamilen bu Almanlarla iskan edilmişti. Bunlar federal hükümetin ve eyalet yönetiminin bütün kademelerinde görev aldılar. Amerika Birleşik Devletleri'nin milli karakterinin ana hatları işlenirken, onların Germen ırkına has düşünce ve duygu biçimleri ağır basmaktaydı.

Öte yandan, Amerikalılar, harp kahramanlarını ululaştırmağa çok erken, memleketleri henüz bir İngiliz sömürgesiyken, başladılar. Hükümet ve toplum yapısı sivrildi ama, halkta bir «muzaffer savaşçılar» kültü vardı. Askerler üstüne bu hayranlık duygusu, hükümetin ve toplumun sivil organizasyonuyla birlikte gelişti. Başka ülkelerin Amerikan Hükümeti ve Amerikan halkı karşısındaki durumlarını açıklamak, bunu bilmekle mümkündür. Ço-

ğumuz gözümüzü Amerikan Hükümetinin ve Amerikan halkının sivil görünümü üzerine dikeriz, fertlerin askeri faaliyetleri hakkında gereken dikkati göstermeyiz. Son tahlilde, askeri değerlere karşı duyulan temayül, bütün ülkenin içine işlemiştir ve bugün rahatça denebilir ki, Amerikan milleti harpçi bir millettir.

Her ne kadar «bugün» dedikse de, aslında gerilere dönmemiz, Amerika halkının, topu topu nadirattan birkaç barış yılı dışında, zaten bütün ömrünü savaşla geçirdiğini de unutmamamız gerekir. Önce İngilizlere, İspanyollara, Meksikalılara karşı başarılı savaşlar verdi bu millet; sonra, kendi içindeki yerlilere, Almanlara, Çinlilere, Japonlara ve İtalyanlara karşı savaşı kendi ülkesinde yaptığı gibi, Meksika'ya, Nikaragua'ya, Antiller'e, Okyanusya'ya, Afrika'ya, Avrupa'ya ve Asya'ya da taşıdı. Amerika Birleşik Devletleri, kendi öz sınırları içinde gerçek bir harp yaşamış olan tek büyük sanayi devletidir. Burada söz konusu olan, ahalinin birbirine karşı iki hizbi arasında patlak veren bir ihtilal hareketi değil, ülkenin herbirinin kendi hükümeti, kendi ordusu, kendine has kanunları bulunan, iki kısmı arasında sahici bir harptir. Ve Güney'in Kuzey'e karşı olan bu harbi içinde, iki millet, müşterek bir cephe boyunca, birbirlerine karşı uzun ve kanlı bir mücadele verdiler. Ülkenin tarihinde bu mücadelenin adı, bir ihtilal olarak değil, gerçek bir harp olarak anılır: Bölünme savaşı. Barış tesis edileliden beri yüz kusur yıl geçmiştir, güneyliler, kuzeylilerin şahıslarında hâlâ, kendilerini yenen, memleketlerini işgal eden, ateşe ve kana boğan, yabancı düşmanı görürler.

Amerikan halkının muzaffer kumandanlara gösterdiği hayranlığı şu gerçekle de görebiliriz: Bunlardan hangisi başkanlık seçimine adaylığını koymuşsa, istisnasız seçilmiştir. Bunların sayısı hayli kabarıktır. Biz sadece en tanınmışları anmakla yetinelim: George Washington: Ba-

ğımsızlık Savaşı'nda İngilizleri yenen adam; Andrew Jackson: Creek Yerlilerini, New-Orleans'da İngilizleri ve Florida'da İspanyolları yenen adam -Başkan olur olmaz Teksas'ın Meksika'dan ayrılmasına imkan hazırlayan bu aynı Jackson'dur-; Kuzey Amerika birlikleri başında 1847'-de Meksika'ya giren Zachary Taylor; Bölünme Savaşı'nda Lee'yi yenen Ulysses S. Grant; Theodore Roosevelt: Santiago'dan Küba'ya, «korkusuz süvariler» hücumu kahramanı; Ike Eisenhower: 1939-1945 Dünya Harbi boyunca müttefik kuvvetler kumandanı. Amerika Birleşik Devletleri'nde başkan seçilmiyen muzaffer kumandanlar, sadece, adaylıklarını koymayanlardır. Mesela Ulysses S. Grant'ı alalım ele. Bu büyük görevin gerektirdiği şartların kendisinde bulunmadığını bildirdiği halde, aday generalin askeri prestiji, iki keresinde de oy çoğunluğunu ona sağlamıştır.

Yabancı toprakların fethi için ülkelerini savaşa atan yöneticilere gelince; bunların çoğu sivildi. İçlerinde bir James Knox Polk vardı ki, bir milyon metrekareden fazla toprağı, yani bugünkü New-Mexico, California ve Arizona eyaletlerini Meksika'nın elinden koparıp almıştı. İspanya'yla yaptığı savaş sonunda Küba'yı, Porto Rico'yu ve Filipinler'i ele geçiren William McKinley'in de durumu aynıydı. Ve nihayet Woodrow Wilson; o da Haiti'yi ve Dominik Cumhuriyeti'ni işgal etti.

Amerika Birleşik Devletleri'nde sivil devlet adamları bile, yabancı toprakları ele geçirmek için askeri güce başvurmakta kusur etmemiş, halkın savaşçı temayüllerini beslemekten geri durmamışlardır.

Bu özel şartlar, Amerikan toplumunun bağrında, geniş bir askeri iktidarın kurulmasını kolaylaştırdı. Elverişli bir anda, nesnel şartlar da öncekilere eklenince, böyle bir iktidarın yerleşmesi için hiçbir engel kalmamış oldu. O güne kadar, Amerika Birleşik Devletleri, sürekli bir or-

dunun yokluğunu, iktidar anlayışına ters düşen bir durum saymamıştı. Ama böyle bir orduyu kaidesi üstüne oturtma zamanı geldi ve Amerika Birleşik Devletleri, ne olduğunu anlamadan kendini, o güne kadar görüp tanımadığı, dünyanın en büyük askeri gücüyle karşı karşıya buldu. Bu güç, onun içine, çoktandır sinsi sinsi işlemişti.

Bu güçlü savaş mekanizması geliştikçe, meydan, *emperyalizm vakıasının* yerini tutmak üzere tarih sahnesine çıkacak olan, *pentagonizm*'e kaldı.

3 Pentagonizm'in Yayılışı

Pentagonizm, başlarda, henüz bir faaliyet planına sahip değildi. Beklenmedik hal ve şartlardan doğan her güç gibi, o da, henüz şuuruna ermediği bir takım hareketler ve iştihalarla, yeni doğan bir çocuk misali, hayata gözlerini açtı. Verimli bir dünyanın günü gününe yarattığı durumlara, baş döndürücü bir hızla değişen olaylara kendini uydurdu. Ama bütün bunları mekanik olarak, hayatını sürdürmek ve varlığını güçlendirmek iradesiyle yapmaktaydı; yoksa itaat ettiği, oturmuş bir ilkesi yoktu. Üstelik, bu teşekkül safhası boyunca, pentagonizm'in şefleri, görevlerinin Amerika Birleşik Devletleri'ni kurtarmak olduğuna inanıyorlardı, ama neden kurtaracaklarını da bilmiyorlardı. Giriştikleri eylemin insanlığın hayrı için mi, yoksa kazançların bir avuç Amerikalının cebine dolması için mi olduğundan da habersizdiler. Ama pentagonizm, yurdunda bütün iktidarı elinde tutmak ve onu yeryüzüne yaymak için, yaşaması ve güçlenmesi gerektiğini pek çabuk anlamıştı.

Bu merhale boyunca, pentagonizm, görevinin, emperyalizmin bir yeni şeklinin kuruluşuna hizmet etmek olduğunu sanıyordu. Bu kanaat, bu hareketin yönetici kuvvetini teşkil edecek olan unsurlarda temelleniyordu. Bunlar, öncelik sırasıyla, ekonomik iktidar, askeri iktidar, sivil iktidar ve milli toplum yapısının bizzat kendisidir. Fakat, ilk sıralarda buna, sadece bu güçlerden herbirinin aşırı sağını temsil eden bazı kesimler katılmaktaydı: İktisadi gücün aşırı sağ kanadı, askeri gücün aşırı sağ kanadı, sivil iktidarın aşırı sağ kanadı ve bütünüyle toplumun aşırı sağ kanadı.

Pentagonizm'in kendini bu kesimlerle sınırladığı bu dönem boyunca, Amerikalı ve yabancı bütün gözlemciler, marksistler dahil, Amerika Birleşik Devletleri bünyesine kök atan bu kuvvette, emperyalizmi hazırlayan dönemin klasik kümeleşmesini gördüler. Bizzat pentagonistler de, kendilerini, yeni bir emperyalizmin yeni haçlıları sanıyorlardı. Tarihi rollerinin, İngiltere'den boş kalan yeri doldurmak olduğunu düşünüyorlardı. Bu konuda, âdet olduğu üzere, yaşanmış deneyin işleyişini düşünmekten gayrısı akla gelmiyordu. Akla gelen, iktidar boşlukları üstüne eskiden beri bilinen kavramlardı. Öyleyse, doğuş halindeki pentagonizm'in görevi, İngiltere'nin bıraktığı boşlukları sırasıyla doldurmaktı.

İngiltere, adı anılınca emperyalizmin akla geldiği ülkeydi ve... geleneksel dünya imparatorluğu siyasetini bırakmağa karar vermişti. İngilizler, incelmiş politik içgüdüleriyle, büyük bir imparatorluğun gücünün, metropolünün gücüyle ölçülemiyeceğini anlamışlardı, tam tersine, bu imparatorluk kendine bağlı ülkelerin en güçsüzü kadar güçsüz sayılırdı. Ve yıkılış, en iyi korunan yerden değil, en fazla açık veren yerden başlardı.

İngiltere'nin boş bıraktığı yerleri işgal etmeği düşünürken, Amerika Birleşik Devletleri, izi belli bir yolda

yürüyeceğini sanıyordu. İngiliz tecrübesi hakkındaki bilgileriyle işlerinin kolaylaşacağını, Büyük Britanya İmparatorluğu'nun çizdiği yoldan yürümekten başka yapacağı şey olmadığını, bütün bir imparatorluğun mirasına konmak söz konusu olduğuna göre, bu kadarcık zahmete de katlanılabileceğini düşünüyordu.

Ne var ki, bu şema pek itibar görmedi. Zira İngiltere, sömürgeleri boşaltma hareketini barışçı yoldan başlattı. Sadece Kenya'da, Malezya'da, ve daha sonra da Arabistan yarımadasının güney ucunda silahlı ayaklanmalar oldu. İngiltere'nin çıkartma yapması gibi bir durum ise, yalnız Mısır'da meydana geldi. Ama bütünüyle ele alınınca, İngiltere, sömürgeleri boşaltma hareketini, çatlak vermeden, uygulayıp bitirdi. Bu durumda Amerika için, kurduğu planı, bir başka ülkenin mirasına uygulamaktan başka çare kalmıyordu: Bu ülke, o gün için, Hindiçini üstündeki sömürge haklarıyla Fransa oldu. Amerika Birleşik Devletleri, kendini, Fransa'nın Hindiçini'deki mirasçısı olarak tanıtmaktaydı. Oysa mirasına konduğu şey, Fransa'nın Güneydoğu Asya'da pılıyı pırtıyı toplayıp yolu tutmasına sebep olan ihtilalci savaştı. Yoksa Fransa'nın sömürge imparatorluğu değil!

Mamafih, Amerika Birleşik Devletleri İngiltere'nin mirasını ele geçirmeği orada statu quo'yu muhafaza etmek için düşünmemişti. Sömürge topraklarını işgal etmeğe ne arzusu, ne de ihtiyacı vardı. Bu ülkelerde satın aldıkları hükümetlerle, komünist tehdidine karşı koymak üzere hazırlanmış yerli askeri güçlere güvenebildi mi, bu ona yeterdi. Amerika'nın planı, oranın yerlilerinden kurulu, silah gücü ve kumandası bakımından Birleşik Devletlere bağlı kalacak askeri birlikleri kendi hizmetine almaktan ibaretti. Böylece, Cenevre'de, Fransa'nın Hindiçini'deki mirasçısı olma hakkını elde ettikten hemen sonra, bir kaç yılda mevcudu yarım milyonu aşan bir Güney Viet-

nam ordusu yarattı. Amerikalılar, önceleri İngiliz sömürgeleri için tasarladıkları planı, Hindiçini'de uygulamağa koyuldular.

Böylece, pentagonizm ilk safhada, sömürge dünyasını kendi tarzına göre, yeni baştan düzenlemeği kurdu. «*Kendi tarzı*»; hükümranlığını ne Amerika Birleşik Devletleri silahlı kuvvetlerine ülkeyi işgal ettirerek, ne de Amerikalı sivil yöneticiler bulundurarak değil de, yerli hükümetler ve yerli ordular sayesinde muhafaza etmekten ibaretti. Oraya gönderilecek askeri «*eğitim*» görevlileri bu işe yetmekteydi. Buhran döneminde, Amerikan kuvvetleri, bu topraklar üstünde kendilerine üsler sağlıyabiliyordu. Görüldüğü gibi, bu durumda, yeni biçimde bir emperyalizm, ama gene de emperyalizmdi söz konusu olan. Çünkü kurulan bu yeni ordular, bütün teçhizatlarını Amerika Birleşik Devletleri'nden sağlıyorlardı. Bu da, bu ülkelerin, Amerika Birleşik Devletleri harp sanayiinin ürettiği malları tüketmeğe yöneltilmeleri demekti. Bu «*mecburi*» savaş teçhizatı ihracatı, pentagonist sanayilerin arzuladığı kazancın kaynağı haline gelecekti. Amerika Birleşik Devletleri'nin bu bağımlılıktan, hammadde sağlamak konusunda beklediği bir çıkar da yoktu. Zira çok-gelişmiş kapitalizm çağına girmişti. İşine yarıyacak hammaddeleri daha başka maddelerden sağlıyabiliyordu. 1939-1945 Dünya Harbi'nden bu yana bunlar yeterince sağlanır hale gelmişti. Yeni yedek kaynaklar bulmağa hiç ihtiyaç yoktu.

Gene aynı dönemde, yeryüzünde ve Amerika Birleşik Devletleri'nde bir takım sarsıntılar meydana geldi. Sömürgeler dünyasında, milletler, hürriyetleri için döğüşmeğe hazırdılar artık ve yeryüzü İngiliz, Hollanda, Fransız ve Belçika sömürge imparatorluklarının bir bir yıkılışına ve şekil değiştirişine şahit olmaktaydı. Eski Asya, Afrika, Okyanusya sömürgelerinin yerinde şimdi yeni milletler

doğuyordu. Amerika Birleşik Devletleri'nde ise sanayiciler, para babaları, askerler ve politikacılar, bu durum karşısında şaşırmışlar ve kendilerini büyük bir endişeye kaptırmışlardı. Hemen askeri güçlerini takviyeye giriştiler. 1950'ler, bunun başlangıcı sayılabilir. 1951 yılında askeri bütçe 13.176 milyondan 22.700 milyan dolara fırladı.[1] Fark 9.524 milyondu. Halbuki milli bütçe sadece 4.452 milyon dolar artmıştı. Müteakip yıl askeri bütçe 44.485 milyonla aşağı yukarı iki misline çıkmıştı. Daha sonraları 40.000 ile 50.000 milyon dolar arasında oynadı, ama her keresinde bütün devlet giderlerinin % 60'tan fazlasını, yani sivil iktidar bütçesinden fazlasını yutmaktaydı. Kennedy başkan seçildiğinde de, paraca, sivil iktidarınkinden üstündü.

Şimdiki pentagonist iktidar, kendini, bu mali kolaylıklar sayesinde tamamlamağa muvaffak oldu. Çıkışında sadece aşırı sağın çıkarlarını güden bir kuruluşken hizmetine verilen bu para ona bunun ötesindeki alanlara da yayılmak fırsatını verdi. Böylece yeni iktidarın iktisadi gücünün cezbettiği diğer gruplar bu aşırı sağ kesimlerle birleşeceklerdi: Önce belli bir politik kanaatı olmayan çevreler, üniversite ve etüd merkezleri profesörleri, bilimadamları, sosyologlar, iktisatçılar... Bunlara araştırmalarını kolayca yürütebilecekleri imkanlar sağlandı. Sonra, merkezciler onlara eklendi, daha sonra da liberallerin bir kısmı. Dünyanın geçirmekte olduğu sallantının kazandığı boyutların büyüklüğü karşısında, pentagonizm, o günlerde bütün Amerikan toplumuna yayılan, düşünülmeden kabul edilmiş bulunan komünizm korkusundan da yararlanarak, gücünün ve etki alanının büyüdüğünü gördü. Bu yayılma

---

[1] **1951 bütçesinden söz ettiğimizde, bu yılın 1 Temmuz'undan ertesi yılın 1 Haziran'ına kadar geçen zaman anlaşılmalıdır. Amerika Birleşik Devletlerinde mali yıl, o yılın ikinci yarısıyla müteakip yılın ilk yarısını içine alır.**

sürecinin böyle bir noktasında, pentagonizm kendini, Amerika Birleşik Devletleri'nin iktisadi organizasyonu içinde önemli bir amil olarak kabul ettirdi. Öyle ki, onu tasfiye ye yeltenmek, ülke için yıkıcı bir buhran tehdidini o anda su yüzüne çıkarmak demekti.

Amerikalılar bu gerçeği acaba hangi anda anladılar? Bunu kestirmek güç, sadece, Amerika Birleşik Devletlerinin, pentagonizmin tam olarak kendi hayatına yerleştiğini kesinlikle kavraması için 1960'lara kadar beklemesi gerekti.

Bununla beraber, henüz kaba hatları belirlenmemiş olduğu için, vakıa, 1954'ten itibaren, yani Kore Harbi'nden sonra, sadece iktisadi tezahürleriyle kendini açığa vurdu. Dünya Harbi'nin son yılında 90.000 milyon doları aşan, 1950'de Kore Harbi'nin başında 13.178 milyon dolara varan askeri bütçe 1956'da 40.845 milyona inmek üzere, 1953'te 50.870 milyona fırlamıştı. 1957'de «Küçük kriz» adıyla anılan gerileme oldu ve işte tam o sıralarda Sovyetler Birliği ilk uzay aracıyla dünyayı hayrete düşürdü. Bu andan itibaren, askeri iktidar, çalışmalarını, uzay alanına ve ülkenin nükleer gücünün geliştirilmesine yöneltti. Muhtemelen bu noktadan itibaren Amerikalılar askeri iktidarın mali işlerindeki çapraşıklıkların milli ekonomik yayılmada önemli bir artış amili olarak oynadığı rolün şuuruna vardılar. 1957'den itibaren, askeri giderler ağır ağır, ama düzenli olarak artacaktır. Ülkenin iktisadi durumu da bu artışın temposuna uyarak, istikrara kavuşacaktır.

Amerika'daki büyük kitle zaruri olarak anlıyacaktır ki, askeri harcamalara paralel olarak, yurt ekonomisinin bütün dallarında üretim artmaktadır, yeni sanayiler kurulmaktadır, ücretler yükselmektedir ve bu yükselme karşısında, talep arttığı gibi, istihdam da artmaktadır. Aynı zamanda, bilimsel çevreler, araştırmaları için daha çok

yardım görmekte, resmi bürokrasi mevcudunu artırmaktadır. Ama bütün bunlarla, aynı zamanda -bütün bu değişmelerin esas anahtarı bu noktadadır- bankaların ve sanayiin sınırsız sermayeleri mahdut bir kaç elde toplanmaktadır. Öyle ki, 1962'de, Amerika Birleşik Devletlerinin bütün ana sanayilerinin hisse senetlerinin yarısından fazlası, 200 şirketin elinde toplanmıştı. Aynı yıl, bu ana sanayilerdeki işletme sayısı 180.000'e yükseliyordu.

Amerika'daki bu askeri iktidarın çevresinde birleşme süreci, önceleri kendini karışık, bir anlamda müteredditt bir tarzda açığa vurdu. Bu durum bir planın yokluğundan ileri geliyordu. Bu kendini yığın toplumu olarak kabule yanaşmayan bir yığın toplumunda ergeç, biri de askeri iktidar olmak üzere, büyük yığın organizasyonlarının doğmasına sebep olacak bu kadar büyük, bu kadar güçlü bir *yığın toplumunda* kendiliğinden büyüyecek bir urdu. Kendinin bir *yığın toplumu* olduğunu reddeden Amerikan toplumu, onun organizasyonunu da kabul etmek istemiyor, bir ferdi değerler toplumu olarak teşkilatlanmağa devam ediyordu. Böylece, yığın toplumuna uyan bir *askeri organizmanın* bu toplumda yer edebileceği önceden düşünülmemiş, sezilmemişti. Fakat bu organizma, bu toplumdan ergeç doğacaktı, doğdu da. Doğdu, fakat toplumun buyruğuna girmedi. Sovyetler Birliği Silahlı Kuvvetleri, Sovyet halkının buyruğundadır, ülkeyi kendi öz gayeleriyle bağlıyamaz. Bu silahlı kuvvetler, Sovyet Devleti tarafından yaratılmış ve teşkilatlandırılmıştır. Rus toplumunun bünyesinden bir ur gibi doğmamıştır. Rus askeri giderleri Amerika Birleşik Devletleri'ninkinden fazla olabilir ama, Rus askeri sorumluları, Sovyet ekonomik bünyesinin bağrında bir çeşit imtiyazlı pazar teşekkül ettirmek için mali, sınai ve ticari hayatın bazı kesimleriyle ittifaka giremezler. Hizmetlerine verilmiş olan fonları, sanayi kollarını, ne araştırma merkezlerini desteklemek

için, ne özel propaganda organlarını çalıştırmak için ne de, son tahlilde, kendilerine has bir politika yapmak için kullanabilirler. Rus ordusu, bir baskı grubuna dönüşebilecek vasıtalara sahip değildir. Hele iktidar olabilecek vasıtalara hiç sahip değildir. *Yığın toplumu olarak, teşkilatlanmış bir yığın toplumuna bağlı bir yığın organizmasıdır o.* Karl Marx yaşıyor olsaydı, Rus askeri iktidarıyla pentagonizm arasındaki farkı sınıf kavgasıyla açıklardı. Rusya, derdi, sınıfsız bir toplumdur. Amerika Birleşik Devletleri'nde, tam tersine, 200 şirket, ülkenin ana sanayilerine ait bütün hisse senetlerinin yarısından fazlasını elinde bulundurmaktadır. Marx o zaman Amerika Birleşik Devletlerindeki 180.000 sanayi işletmesinin çoğunun kontrolunu elinde bulunduran bu ikiyüz şirketin sahiplerinin kimler olduğunu bulmağa çalışırdı. Belki de bunların, aynı zamanda, banka müdürleri, üniversite başkanları, bakanlık müşavirleri olduklarını bulup çıkarırdı. Belki de onların adlarına, bu ülkenin milyonerlerine (dolar üzerinden) ait listede raslardı. Marx o zaman beyan edebilirdi ki, Amerika Birleşik Devletleri'nde sınıf mücadelesi en son haddine gelmiştir. Çünkü, bir avuç insandan müteşekkil, *kapitalistüstü bir sınıf,* Amerika'nın bütün hayatını kendi hizmetine sokmayı başarmıştır.

Biz, bu aşırı çözüme varmak istemiyoruz. Pentagonizm vakıasını nesnel olarak incelemek yeter bizim için. Pentagonizm yerine oturur oturmaz, politikacıları (senatörleri, milletvekillerini, devlet ve belediye yöneticilerini) bir kenara itebileceğini anladı. Bunlar, ülkenin iç meselelerine dalıp gitmişlerdi. Oysa kendisi beynelmilel sahada faaliyet gösterecekti. İlk sıralarda niyeti, yeryüzündeki nüfuzunu yaygınlaştırmak, emperyalist bir güç olarak İngiltere'nin eski tahtına geçip oturmaktı. Amerikan halkının siyasi geleneğini iyi bildiği için, ülkenin başında, askeri bir hükümetin varlığını aklından bile geçirmiyordu. Fa-

kat, ülkenin askeri gücünü kendi sınırları dışında kullanmak mümkündü.

Bu fikir öyle yaygınlaşacaktı ki, bir süre sonra Amerika Birleşik Devletleri, çift hükümetli bir devlet olup çıkacaktı: İçte sivil hükümet, dışta askeri hükümet. Pentagonizm iç siyasete karışmıyacaktı, hem de ta şu son ayaklanmalara kadar, zenciler için yurttaş haklarının istenmesine bile en ufak bir itirazda bulunmayacaktı. Ama dış siyasette, sivil hükümet, pentagonizmin hattını izlemek zorundaydı. Pentagonizmin tam serbestiyle hareket edebilmek için beynelmilel sahaya ihtiyacı vardı ve onun bundan sonraki faaliyeti Amerika Birleşik Devletleri'ne milyarlarca dolar kazandıracaktı.

İki iktidarın, sivil hükümetle pentagonizmin, faaliyet alanlarının karşılıklı olarak böylece bölüşülmesi, hemencecik kabul edilmedi. Amerika'nın Vietnam'da ve Dominik Cumhuriyeti'nde giriştiği askeri harekata karşı, olayları protesto eden üniversiteliler arasında büyük bir tepki başladı. Aynı şekilde, bazı gençler askere alınma belgelerini yırttılar. Fakat bu hareketlere katılan profesörler, gençler ve Kongre'de askeri iktidarın sivil iktidar arkasına gizlenerek istediği gibi at oynatmasına itiraz eden Fullbright gibi birkaç yasama meclisi üyesi, aslında bir azınlıktan başka şey değildi. Bunlar, genel kanaatları temsil etmiyen, ama ferdiyetçi toplumun yokoluşuyla birlikte maziye karışan, eski ve soylu idealleri kendilerinde şekillendiren, düzene baş eğmiyen küçük kesimlerdi.

Gerçekte, pentagonizmin artık kendini yetkin hissettiği 1965 yılının ilk aylarında, Amerika Birleşik Devletleri'nin bütün hayatı, çoktan onun çekim alanına girmişti. «*Dissenter*»*ler* -Amerika Birleşik Devletleri'nde kurulu düzene karşı çıkanlara bu ad verilir- pentagonizmin yayılma sürecini durduramazlardı. Üstelik, onların bir kıs-

mı da, bir süre sonra pentagonizmin saflarına katılacaktır. Bunların en tanınmışı, «*Sınai, mali ve askeri kompleks*» adını vererek bu vakıaya ilk defa itiraz eden, aradan sadece beş yıl geçtikten sonra da Vietnam'daki direnmeyi kırmak için atom bombası kullanılmasını teklif eden sabık başkan Eisenhower'dir. Partisinin (Cumhuriyetçi Parti) onu böyle davranmağa ittiğini söylüyorlar. Daha fena ya... Demek bu parti de, Demokrat Parti gibi, güçlü pentagonist akım tarafından çoktan ele geçirilmiş...

Amerika Birleşik Devletleri'nde, fiilen hiç kimse, pentagonizm'e yeni bir kuvvet gözüyle bakmadı. Siyaset bilimi uzmanları bile bu konuda yanılmıştı. Bununla beraber, hiç olmazsa şunu anlamışlardı ki, karşılarındaki vakıa, bildiğimiz şu eski emperyalizm değildir. Ama, bu yeni vakıanın mahiyetini de bir türlü keşfedemediler. Bu yüzden onu *yeni emperyalizm* adıyla vaftiz ettiler.

Düştükleri yanlış, bir ölçüde mazur görülebilirdi: Nazizmin aksine, pentagonizm ortaya çıkmadan önce, onu müjdeleyen, hiçbir nazariye, doktrin ve düzme ideoloji ortalara yayılmamıştı. Beklenmiyen çocuktu o. İktisadi alanda en sonuna kadar gelişmiş, siyasi bilimler alanında ise inanılmıyacak derecede geri kalmış bir toplumda harp ekonomisinden doğmuştu. Fakat hataları bir başka sebepten de geliyordu: Emperyalizmin en parlak günlerinde de olduğu gibi, pentagonist ordular, küçük oldukları kadar güçsüz ülkelere silah zoruyla boyun eğdirmeğe giriştiler. Tezahürler, pentagonizm'in emperyalizmle karıştırılmasına imkan veriyordu. Bununla beraber, daha önce de söylediğimiz gibi, önemli olan hangi hedeflerin güdüldüğünü bilmekti, yoksa, orduların hangi vasıtaları kullandığını değil. Pentagonizm'le emperyalizmin silahları birbirine benziyordu, ama amaçları değişikti. Emperyalizm sömürge arardı, oysa pentagonizm kendi ülkesini sömürgeleştirmekte. Bunu yapmak için başka ülkeler üstünde hükümran-

lık sağlaması gerek. Emperyalizmin metodlarını kendine göre düzeltmesi ve mükemmelleştirmesi bunun için.

Pentagonizm'in ilk yolu sömürge veya bağımlı ülkelerde milli orduların kumandasını ele geçirmek yahutta ordusu bulunmayan yerlerde ordu kurmaktan geçiyordu. Böylece bu ordular Amerika askeri iktidarının birer uzantısı veya tabir caizse pentagonizm'in basit vasıtaları halinde şekil değiştiriyordu.

Bu amaca erişmek için Amerika Birleşik Devletleri sivil iktidarının dışişlerindeki bütün yetkisini ve o günden sonra kurulmuş olan beynelmilel organizasyonları ele geçirmesi lazımdı. Amerika Kıtası Savunma Teşkilatı işte bu şekilde, Latin Amerika ordularının içine sızmak için bir vasıta olarak kullanıldı. Bu iş'te Amerikan askeri heyetlerinin katkıları büyüktü. Sosyal ve kültürel yardım heyetleri de tabi kılınan ülkelerin işçi teşekkülleri ve kültürel kuruluşları gibi, her türden yayın vasıtasını (gazeteler, radyo, televizyon) askeri heyetlerin çevirdiği işlerin uzağında tutmağa çalışarak, aynı gayeye hizmet ediyordu. Gizli servisler, Latin Amerika ülkelerindeki askeri şeflerin siyasi görüşleri, sosyal ve iktisadi durumları hakkında «*dosya*» tanzim etmekle görevliydiler. Bir zaman sonra bunlara, lutuf kabilinden verilen yardımlar eklendi. Bunlar, askeri malzeme v.s. olduğu gibi, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki veya Panama kanal bölgesindeki askeri kamplar için inceleme bursları da olabiliyordu. Bu safhada güdülen amaç, bu ülkeler askeri sorumlularının bütün iyi niyetlerini kendine çekmek, Amerikan askeri gücünün şaşaasıyla onların başlarını döndürmek ve bu askeri sorumluları, kendi yurtlarına, dolayısıyla kendi hükümetlerine değil de, Amerika Birleşik Devletlerine bağlı kalmaya ikna etmekti.

Fakat, nasıl olur da bir Latin Amerika askerinden kendi ülkesi, kendi hükümeti yerine Amerika Birleşik Dev-

letleri'ne bağlılık yemini etmesi beklenebilirdi? Nasıl sağlanabilirdi bu? *Komünizm tehdidi korkuluğunu silah diye kullanarak.* Komünistler, deniyordu ona, ülkende iktidarı ele geçirecekler ve seni öldürecekler. Seni, çoluğunu çocuğunu. Bunu durdurabilecek tek güç, bu subayın daha önceden görüp tanıdığı o sonsuz askeri gücüyle, Amerika olacaktı. Küba'da komünizm kurulduktan sonra, bu delil daima etkili olarak kaldı. Şüphesiz, komünizmin ne olduğu konusunu sükutla geçiştirmekte büyük itina gösteriliyordu. Böylelikle bu askerler, her an, ülkelerindeki hükümetin, şu veya bu siyasi partinin, şu veya bu kuruluşun komünist olduğuna, bundan ötürü de yıkılması veya kovuşturulması gerektiğine inandırılabilirdi.

Pentagonist gücün başka ülkelerin ordularına sızma planı, siyasi, sosyal, iktisadi ve askeri çevrelerin çeşidine göre, türlü seviyelerde uygulanıyordu. Bazen hava, deniz, balistik, nükleer üslerin kurulması görüşülüyordu ve bu üslerde Amerikan hizmetleri, tam Amerikalılara mahsus sosyolojik çapraşıklıklara yaraşır bir ifade kullanırsak «*yerli askeri çevreler*» den tecrit edilmişti. Bazı durumlarda, antikomünist delillere başvurmak veya bu türden ideolojik mülahazalara girmekten de vazgeçiliyordu.

Boyunduruğa girmiş ülkeler, sızma hareketinin başlıca hedefiydi. Yabancı orduların çoğunun Amerika Birleşik Devletleri'ndeki dev harp sanayii mamullerini kullanması için, buralarda askeri malzemenin tek biçime sokulmasına gidiliyordu.

Bir milletin hükümeti, silahlı kuvvetlerine söz geçirmeğe mecburdur. Bu, insanlığın tarihi kadar eski bir ilkedir. Dolaylı yoldan başka ülkelerin silahlı kuvvetlerini ele geçirerek, pantagonizm, bu ülkelerin iktidar merkezlerini, bizzat pentagonist iktidar merkezine nakletmiş oluyordu.

Bir anlamda, bu süreç, emperyalist metodların görün-

tüsündeydi. Emperyalist ülke, ele geçirdiği her sömürgede duruma hakim olduğuna kesinlikle inandığı vakit, yerli ordular kurardı. Fakat bu yerli orduların kumandanları, daima metropol yurttaşları olurdu. Sömürgede vuku bulacak bir buhran anında, bu sömürge orduları, kendi yurttaşlarına karşı döğüşürlerdi. Milletlerarası bir çatışmada bunlar, savaş ister metropolde, ister komşusunda olsun, cephede döğüşmeğe gidebilirlerdi (Çok kere de gitmişlerdir).

Bu metod, daha başka alanlarda, emperyalizmin halefi olan ve onun tecrübelerinden yararlanacak olan pentagonizm tarafından da elden bırakılmadı. Hukuki bakımdan bağımsız, ama siyasi ve iktisadi yönden tabi bir ülkenin silah gücünün kontrolü eksiksiz uygulanabildiği vakit, bu ülke yöneticilerinden, iktidarı bağımsızlık içinde yürütmek amacıyla gelen her hamle, askeri müdahale tehdidiyle kırılabilirdi; ve bu emrivaki bir çok kere pentagonist iktidarın basit kanundışı bir davranışıyla belli edilmiştir.

Gene de sistem, bazı buhranlar geçirdi. Bunlar, 1965 Nisan ve Mayıs aylarında, Dominik Cumhuriyeti ile Güney Vietnam'da yerli ordulardaki parçalanma sırasındaydı. Pentagonist ordu, dağılan birliklerin bulunduğu yerleri işgal etmek amacıyla oracıkta bitiverdi. Öyle ya, savaş alanında bir birlik düşmanlarına yenilir, bozguna uğrarsa, aynı ordunun bir başka birliği hemen onun *yerini* alır. Dominik Cumhuriyeti'nin «*pentagonlulaştırılmış*» kuvvetleri, 1965 Mayıs ihtilaliyle yok edilince, Amerika Birleşik Devletleri'ne ait deniz piyadeleri bunların *yerini* aldı. Güney Vietnam Ordusu Milli Kurtuluş Cephesi mensupları tarafından bozguna uğratılınca, pentagonist iktidar, «*pentagonlulaştırılmış*» Vietnamlıların *yerine* geçmek üzere yarım milyon askeri Vietnam'a yolladı.

Artık pentagonizmin yeryüzünü kendine tabi kılmak

isteyen yayılma süreciyle karşı karşıya bulunmaktayız. Ama bu istek, tabiatı gereği, güçsüzlük tohumunu da kendi içinde taşımaktadır. Yeryüzü, insan denen varlıkla meskun bulundukça, bütün dünyaya hakim olabilecek bir güç tarihte görülmedi, görülmiyecek de. Böyle bir güç bir gün varolsa bile, *bu pentagonizm olmıyacaktır.* Pentagonizm, inanılamıyacak güçte bir harp mekanizmasına sahiptir ama, onu kullanırken, insanların yüreklerini tutuşturacak haklılığa sahip değildir. *Ve halkların bunalımlarının cevabı, bir bombanın yıkıcı gücünde değil, insanoğlunun yüreğinde saklıdır.*

4 Pentagonlulaştırılmış Toplum

Nasıl sömürge toplumu emperyalizm tarafından tam manasıyla bir sömürge insanına yaraşır şekilde düşünmeğe, hissetmeğe ve davranmağa zorlanırsa, aynı şekilde pentagonizm, Amerika toplumunu «*pentagonlulaştırmağa*» muvaffak olmuştur. Bu, pentagonizm'in saldırısına uğramış veya uğramak tehlikesiyle karşı karşıya olan ülkeler için ciddi bir *şuurlanma sorunu* yaratmaktadır.

Pentagonizm'in dünya ölçüsünde giriştiği yolsuzluklardan, işlediği cinayetlerden, yıkımlardan, komplolardan bütün Amerika Birleşik Devletleri halkını sorumlu tutabilir miyiz? *Güney Dakota'lı bir emekçi napalmla yanmış Vietnamlı bir çocuğun ölümünden sorumlu mudur?* Cevabı pek kolay verilemiyor. Gerçi Pentagon'un ağına düşmüştür bu Güney Dakota'lı işçi, afyon çekmiş gibi miskinleşmiştir. Ama, bir anlamda, *gene de sorumludur:*

Rahat kaygısı, şahsi emniyet endişesi, insan olma görevlerimizin gerisinde kalır. Eğer o, bir otomobile, bir buzdolabına sahip olabilmek için yurttaşlarından birinin -belki de oğlunun veya kardeşinin- Vietnamlı bir çocuğu napalmla yakmasına razı oluyorsa, bu Amerikalı işçi, şüphesiz, insan neslinin bir düşmanıdır. Rahatına olan düşkünlüğü onu, Asyalı bir çocuğun ıstırabına ve ölümüne bigane kılmıştır. Ve bu basit müşahadede, belki de, doğrudan doğruya meselenin özü yatmaktadır; *zira bu çocuk Asyalıysa, Amerikalı değil demektir. Amerikalı olmayınca da, ıstırap çekmiş veya ölmüş, bütün bunların pek de önemi yoktur.*

Güney Dakota'lı işçinin bu tavrı, işçi olmasından ileri gelmez. Amerika Birleşik Devletleri'nin veya batılı diğer ülkelerin *bilginleri,* pentagonizm'in hizmetine koşan -halen de en şevklileridir ya- ilk kişilerdir. Kapitalizm, bugünkü çok-gelişmiş haline, bilginlerin iştiraki olmadan gelemezdi. Ve Amerika Birleşik Devletleri'nde, bunların çoğu, Amerika büyük sanayi yüksek kumandasının emrine, hiç olmazsa, makul bir sebeple girdiler: Daha çok para kazanmak. Bu bilginler, çoğunun adı unutulmuş, bir çoğu açlık ve yoksulluk içinde can vermiş araştırıcıların yüzbinlerle yıl boyunca çıkınladıkları bilgilerin mirasına kondular. Bilimin zenginlikleri, aslında, *bütün insanların* ortak malıdır; onlardan bütün dünya yararlanabilmelidir, yoksa yalnız bilimadamları ve onların yamakları değil. Sık sık şöyle bir görüş ileri sürülür: Hangi durumda olursa olsun, bilginler insanlık için çalışırlar, hiç olmazsa dolaylı yoldan yaparlar bunu. *Çok su götürür.* Bugüne kadar böyle bir görüşün doğruluğunu onaylıyacak bir delil gösterilmedi bize.

Bugün, doğrudan doğruya pentagonizm'in hizmetinde çalışan kaç tane Amerikalı bilgin vardır, bilmiyoruz. Hele hele, askeri hedefler için çalışan sanayi kollarında-

kilerin sayısını hiç bilmiyoruz. Ama, özellikle Amerika'da bu rakamların çok yüksek olduğunu söylemekte hiçbir mahzur yoktur. Ayrıca, diğer kapitalist ülkelerden Amerika'ya doğru yola düzülen diplomalılar, üniversite mensupları, bilimadamları ve teknisyenler akmının sayısı, gerçekten göze batacak gibidir. 1963 yılında yalnız İngiltere'den Amerika Birleşik Devletleri'ne göçen diplomalı bilgin ve teknisyen sayısı 939'dur. 1964'le 1965 arasında bu göç, Britanya İmparatorluğu'ndaki doktor ve biyolojistlerin % 40'ına vardı. 1965'le 1966 arasında bu oran % 35'e düştü.[1] Amerika'ya *«beyin göçü»*, hele az gelişmiş ülkelerden olanları, çok önemlidir. Bir çok durumlarda yabancılar mesela doktorlarda olduğu gibi, orduda görev alacak olan Amerikalıların yerini doldurmuyorlar. Bazen de, pentagonist yükümlülükler altına giren bilginlerle yer değiştiriyorlar. Ondan sonra da, kapağı özel teşebbüs müesseselerine atmakta gecikmiyorlar. İçlerinden bir kısmı ise, doğrudan Pentagon'un hizmetine giriyor.

Bu bilginlerden bazıları, Amerika Birleşik Devletleri'ne, kendilerine ve ailelerine rahatlık değil, muhakkak ki, yaptıkları araştırmalara kolaylık aramak için gidiyorlar. Böyle bir açıdan, meşru bir tasavvur peşinde oldukları söylenecektir. Ama günümüzdeki şartlar içinde, durum pek öyle değildir. Bu araştırmalar, çok kere, pentagonizm'in özel gayeleri uğruna kullanılmak tehlikesiyle karşı karşıyadır ve her bilimadamı şunu da bilmelidir ki, bugün, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki araştırma

---

[1] **The Daily Telegraph, Londra. 22 Ağustos 1967. A.P.'nin, Ortak Pazar Komisyonu'ndan alınma belgelerle ilgili olarak bir önceki günün tarihiyle Brüksel'den gönderdiği haberden alınmıştır.** Britain Worst hit in Europe brain drain» **adıyla yayınlanan bu haber, Hol. landalı, Alman, Fransız ve İngiliz bilginleriyle ilgilidir.**

merkezlerinin büyük bir kısmı, pentagonizm için çalışmaktadır.

Öte yandan, sosyal silsilenin öbür ucunda işçiler de aynı şeyi yapmaktadır. A.F.L. - C.I.O.[2]'nun başkanı Mr. Meany, ülkesinin Dominik Cumhuriyeti'ne müdahalesini onayladı ve üstelik, bu küçük Antil ülkesinde 1965 Nisanında patlak veren ihtilalin komünist bir ihtilal olduğunu söyliyerek işgüzarlık etti. Gerçekte, «*pentagonlulaştırılmış*» toplumun içinde, teşkilatlı yığın olarak, A.F.L.-C.I.O., kendiliğinden, pentagonizm'in zorladığı işbölümünü kabul ediyordu. Pentagonizmi yurt dışı faaliyetlerinde desteklemek şartıyla, Amerika sınırları içinde hareket serbestisi...

Sendikalı işçilerin pentagonizm'e desteği, Amerikan topraklarıyla sınırlı değildir. A.F.L. - C.I.O., Latin Amerika'daki ve yeryüzünün başka ülkelerindeki işçi hareketlerinin içinde, onları pentagonist siyasetin hizmetine sokmak maksadıyla faaliyet gösterir. Ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri'nde pentagonizmin etkisini, diğer ülkelerin işçi yığınları arasında yaymakla görevli bir kuruluş vardır. Bu kuruluş, *hür sendikacılığın* gelişmesi için Amerika'da kurulmuş olan Enstitü'dür. Amerikan işçi hareketinin tek meşguliyeti üyeleri için yeni imkanlar elde etmektir. *Ve Amerikalı emekçilerin, zaten kendilerine verilebilecek olanı kazanmaları, pentagonizm için çok önemli değildir.* Pentagonizm onlara kârlar sağlıyor ve onlar da onu destekliyorlarsa, bir yerde, birbirlerini tamamlamak istemeleri çok tabiidir.

Yeni doğanıyla, yaşlısıyla, felçlisiyle, delisiyle veya akıllısıyla, her Amerikalı yurttaş, nazari olarak, günde 10 doları istediği yere harcamak hakkına sahiptir. 1966'da,

---

(2) **American Federation of Labor ve Congress of Industrial Organisation'ın, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki en önemli işçi merkezinin rumuzları.**

gayrisafi milli gelir 739.500 milyon dolara yükselmişti, bu da nüfus başına ortalama 3.600 doları aşan bir gelir demektir. Ama gerçekte kazın ayağı öyle değildi. Bu hesaba göre, günde yirmi dolar kazanan 100.000 kişi, öte yandan, başka bir 100.000 kişinin beş parasız kalmasına sebep olacaktır. Oysa Amerika Birleşik Devletleri'nde yüzlerle yurttaş, yılda bir milyon dolardan fazla kazanır. Bu da günde 2.740 doları aşan bir kazanç demektir: *Öyleyse bunlardan herbiri, o, kişi başına düşen onar dolarlıklardan tam 274 tanesini gasbetmektedir.* Amerika toplumunun büyük çoğunluğu, milyonlarca ve milyonlarca insanın enerjisini tüketen yoğun bir mücadelenin sıkıntısı içindedir. Bu insanlardan herbiri, nazari olarak herkese düşecek olan bu dolarlardan daha büyük bir pay almak için çırpınmaktadır. Rahatları uğruna yaptıkları mücadele bu insanları birbirlerinin amansız düşmanı ve hasmı haline getirmiştir; bu mücadele onları birbirlerine karşı soğutmuş, birbirlerine yabancı kılmıştır. Onları bölmüş, onları tüketmiştir. Hiçbirinde kendinden başkasını düşünecek ne güç, ne zaman bırakmıştır.

Bu mücadele içinde harap olmuş şu Güney Dakota'lı işçi, sekiz saatini işyerinde, iki üç saatini de yollarda, trenlerde geçirip, yorgun argın eve geldikten sonra televizyonun düğmesini çevirip de, Vietnam'lı bir çocuğun ta kemiklerine kadar napalmla yandığını öğrendiğinde, bu, onun için ne ifade eder? Onun için önemli olan, istatistiklere göre kendine düşen on dolardan daha çoğunu kazanmaktır; zira ya arabasının modelini değiştirecektir yada tahsildeki oğluna para gönderecektir. Bu Güney Dakota'lı işçi rahatına düşkünlüğü ve pentagonist propagandanın etkisiyle uyuşup kalmıştır. *Vietnamlı çocuk bir komünistin oğlu olmalı, yaşarsa büyüdüğünde büyük bir ihtimalle, o da komünist olacaktır. Her komünistin başı zamanında ezilmelidir.* Bu kuzey Amerikalı işçi, arabası-

m yeni modellerle değiştirmekten vazgeçeceği güne kadar böyle düşünecektir. Çünkü, komünistlerin gözü onun malında, mülkündedir, elindeki imkanlardadır; onun ve kendi gibi bütün Amerikalıların. Vietnam'da bir Amerikan üssünün ikmali sırasında, Başkan Johnson'un Amerikalı askerlere söylediği de, bundan başka bir şey değildi: «*Bilinmelidir ki, sahip olduğumuz şeylerin elimizden koparılıp alınmasına razı olmıyacağız.*»

Öyleyse bu emekçi, bu Vietnamlı çocuğun ölümünün, komünist olmadıkları halde pentagonist metodları bütün kalbleriyle reddeden milyonlarca insanı en can alıcı yerinden vuran bu ölümün ifade ettiği şey hakkında, en küçük bir fikre sahip değildir. Sayıları her gün artmakta olan bu milyonlarca insan için, Güney Dakota'lı bu işçinin takındığı tavır, bir canininkinden farksızdır. Zira bu adamın ve de hiçbir kimsenin, sırf arabasını daha yeni bir modelle değiştirmek için para biriktiriyor diye, Vietnamlı çocukların öldürülmelerine göz yummağa hakkı yoktur, hiçbir zaman da hakkı olmıyacaktır.

Bir yanda bilginler, öte yanda emekçiler, karşılıklı olarak, rahatlarının kaygısına düşerek, çok-gelişmiş kapitalizmin gelişini mümkün kıldılar. Kapitalizmin bu türü, onbeş yıl gibi kısa bir zamanda, 1951'le 1966 arasında meyvalarını verdi. Amerika Birleşik Devletleri'nin gayrisafi milli geliri, bu süre içinde, iki misli arttı; 319.000 milyon dolardan 739.500 milyon dolara çıktı. Bu inanılmaz hedefe ulaşmak için, çok-gelişmiş kapitalizm, kendi ülkesindeki pazarları da artıracaktı. Yüksek ücetlerden yararlanan satın alıcı yığınlar için, *yığın üretimine* girişecekti. Bu süreç, Birinci Dünya Harbi'nden sonra, Henry Ford işçilerinin gündeliğini 5 dolar artırdığı vakit başladı. Ve bu vakıa, Franklin Roosevelt'in yönetimi altında, 1930 yılları sırasında yurdun dört bir yanına dağıldı.

Fakat, böylesine dev boyutlara varan bir tüketim toplumunun yaratılması, ne kadar yüksek ücret ödenirse ödensin, *yığın haberleşme vasıtalarının* müdahalesi olmaksızın mümkün değildi. Gazetelerin, dergilerin, satış kataloglarının dağıtımı sınırlıydı ve geçse geçse birkaç milyon müşterinin eline geçerdi, yoksa büyük çoğunluğun eline değil. Hatta radyo, bütün haber iletme gücüne rağmen, o günün bütün ihtiyacını karşılayan bir vasıta değildi. Radyo, bir malı tarif ederdi ama gösteremezdi. Bu boşluğu dolduran vasıta çıkageldi: *TELEVİZYON. Çok-gelişmiş kapitalizmin hizmetine girmiş bilimin ürünü.*

Televizyon, büyük sanayi yayın vasıtalarının kralı haline geldi. 1966'da, Amerika Birleşik Devletleri'nde, gazetelerin ve dergilerin 861 milyon dolardan biraz fazla ilan parası almalarına karşılık, televizyon aynı işten rahat rahat bunun iki mislini, 2.000 milyon dolara yaklaşan bir geliri elde etti. Televizyon, hangi ürün olursa olsun, satışların yükselmesini sağladığından, yığın toplumunu alım gücü büyük bir pazar haline getirmek için yapılacak pek fazla birşey kalmadı. Bir kaç yıl içinde, Amerikan toplumu, bir satın alıcılar dünyasına, pasif, bekleme halinde; satınalacağı elbise, hafta sonunu geçireceği yer, seyahat edecekse gideceği ülke, içeceği bira, yarın öldüreceği zaman için tercihleri daima televizyon düğmesine bağlı milyonlarca ve milyonlarca insandan müteşekkil karmaşık, müphem bir varlığa dönüştü. Televizyon Amerika insanını, tercih yapmak derdinden kurtardı. Bu insan, sunulanı kabul etmeğe, başka alternatifler aramamağa alıştırıldı.

Amerikan toplumunu bu pasifliğe sürükleyebilmek için, satışlarda muazzam bir artışa varabilmek gerekti. Sırf bu niyetle, çok-gelişmiş kapitalizmin ve Pentagon'un beslediği merkezler, kendilerini *yığın psikolojisi* üstünde araştırmalar yapmağa hasrettiler. Yayın organları da, aynı

zamanda, yaygın bir propaganda için beslenmekteydi. 1966'da sadece bir tek firma -sabun imal eden Frocter and Gamble- imalatının reklamı için 265 milyon dolar harcadı. Bu miktar, nüfusu üç milyondan fazla bir Latin Amerika ülkesinin yıllık bütçesinin iki misline yaklaşıktır. Aynı süre içinde bu işe General Motors 208 milyon, Ford Motors Company 132 milyondan fazla, Chrysler ise 93 milyon dolar ödediler. 1966'da 125 Amerikan firması, yaym masrafı olarak ceman 4.470 milyon dolar harcadılar. Bu; sadece 125 firmanın reklam ve yayın işlerini üstüne alan yayın ve reklam firmalarının gayrisafi kârının 1787 milyon dolara[3] varmış olduğunu ifade eder. Bu kadar yüksek bir meblağın, paradan başka bir şey düşünmeyen psikologları, iktisatçıları, sosyologları, desinatörleri, yazarları kendine çekmek için yeterli bir imkan olduğu herhalde tartışma götürmez.

Diş macunu tüpünden otomobile kadar, her türlü malın satışındaki faydalılığını bu kadar kısa zamanda ispat eden televizyon, hemencecik görüldü ki, Amerika Birleşik Devletleri'nin tehlikede olduğu, üretiminden önemli bir payı silahlanmaya ve düşmanlarına karşı kendini «*savunmak*» için askeri yönden hazırlanmağa hasretmesi gerektiği gibi teraneleri halka yutturmakta aynı derecede faydalıdır. Bu «*savunma*» kelimesinin ifade ettiği değere gelince, pentagonizm onun hakkında Amerika halkının kafasında öylesine büyük bir fikir kargaşası yaratmıştır ki, bir Amerikan dergisinde veya eserinde şu türden paragrafların bulunması, insana tabii gelecektir: «*Tabiatımız, geleneklerimiz -ve zenginliklerimiz- düşünüldüğünde, hiç bir istila arzumuz olmadığı anlaşılır. Bizim askeri gücümüz saldırgan değil, savunmacıdır. Hatta bu güç, Vietnam'da, Küba'da, Dominik Cumhuriyeti'nde karşı kuv-*

(3) **Bütün ajanslar tarafından alınan % 17,65 üzerinden hesaplanmıştır.**

vetleri durdurmak için kullanıldığında bile, hükümetimiz ona, bir savunma aracı olarak başvurmuştur. Bazı Asyalılar, bizim Vietnam'ı, eski emperyalist geleneklere uyarak, «işgal etmek» istediğimizi sanıyorlar. Oysa tamamen yanılıyorlar.[4]» Gerçi son cümlesinde yazarımız haksız değildir. Amerika Vietnam'ı eski emperyalist usulle işgal etmek istemiyor, ondan, yeni pentagonist tarza göre istifadeye çalışıyor.

Çok-gelişmiş kapitalizmin, bütün diğer vasıtaları gibi, televizyon da pentagonizmin hizmetindedir. Televizyonun küçük ekranı sayesinde başkanlarını görüp dinleyebilen Amerikalı sayısı 60 milyondan az değildir. Hepsi, ülkenin bütün şehir ve kasabalarında, aynı anda ekranın karşısında! Başkanın pentagonizme hizmet gayesiyle yararlandığı bir imkandır bu. Bu 60 milyon seyirci arasında, *büyük bir kısım, televizyon seyretme alışkanlığıyla önceden etkisiz kılınmıştır. Satış tekniği çekici olduktan sonra, hepsi, her söyleneni kabul etmeğe hazırdır.* Bu yüzden, başkan efendi konuşurken, satış tekniklerinin en mükemmellerini kullanır, propaganda ticaretinin en becerikli uzmanları tarafından özenle seçilmiş laflar eder. Nasıl olsa onları kendi hizmetinde kullanmaktadır. Ayrıca, bu çok ileri tekniğe, özel durumunun psikolojik değerini, yani Amerika Birleşik Devletleri başkanlık görevinin sınırsız prestijini de ekler. Televizyon, başkanın sözlerine itirazlarını ifade etmek isteyen diğer şahsiyetlere hizmet amacıyla da kullanılabilir bir çok kere kullanılmıştır da. Fakat bu şahısların, hiçbir zaman, ülkenin bir numaralı orkestra şefinin sahip olduğu genişlikte bir dinleyici kitlesi olamaz. Milyonlarca Amerikalı başkanlarını dinlerler ama, onun kanaatlarına karşı sesini yükseltenleri dinlemekte

---

(4) **EDWIN L. DALE JR. 19 Mart 1967 günlü New York Times Dergisi'nden «The U.S. Economic Giant Keeps Groving» adlı yazıdan.**

kusur ederler. *Genellikle, hükümete muhalif olarak ileri sürülen fikirler, zaten kanaatleri önceden teşekkül etmiş bir azınlığın ötesine geçemez.* Pentagonizm'inkilere karşı fikirleri ileri sürmek nazariyatta mümkündür. Ama bu fikirlerden etkilenen seyircilerin hesabı yapılırsa, büyük devlet görevlileriyle boy ölçüşmenin imkansızlığı ortaya çıkar. Hele söz konusu başkan olursa, bunların esamisi bile okunamaz. Bilginlerin, emekçilerin, reklam ve yayın ajanslarının yanısıra, pentagonizm'den çıkar sağlayan diğer kesimler acaba hangileridir? Yahut da hangi sosyal kümeler pentagon'lulaşmıştır?

Her seviyede tüccarlar. Büyük ticari firmalar zaten pentagonizm'in bir parçasıdır. Ama daha az güçlü olanları da, harp ekonomisinden edindikleri menfaatler yüzünden, pentagonlulaşmışlardır. Bütün yurt yüzeyine yayılmış binlerce işyerinden müteşekkil ticaret zümresi, askeri giderlerdeki büyümenin taşıdığı anlamın ve bunun büyük tüketim pazarına getirdiği ferahlatıcı desteğin, belki de, şuuruna ilk varan sosyal kesimdir. Talep, büyük miktarlarda her türden malı, gerekli gereksiz maddeleri piyasada döndürür. Bu mamul madde okyanusuna pazarlarının kapılarını açanlar, tüccarlardır. Alınan-satılan her şey onların elinden geçer ve onlara kazanç bırakır. Yüksek ücretleri ve hızlı atılımıyla, pentagonist ekonomi, Amerikalı tüccarlara sahici bir cennet yaratmıştır.

Tüccarlara her türden bankacıyı da eklemek gerekir. Büyük bankalarda söz sahibi olanlar, pentagonizmin kumanda mevkiiyle doğrudan doğruya ilişkidedir. Fakat, sıradan şehirlerle tarım kasabalarında bulunan küçük bankaların yöneticileriyle memurlarının durumu tüccarlarınkiyle aynıdır. Bu bankacılar kesimi, orta ve küçük ticarette dönen paranın aşağı yukarı hepsini elinde çevirir. Bu ticari çevrelerde alım ve satım ne kadar çok olursa, bir seviyenin altındaki bankaların günlük muameleleri de

o kadar çok artar ve dolayısıyla bunlar daha fazla para kazanır. Çıkar arkadaşları tüccarlar gibi, bu bankacılar da, yurttaki büyük faaliyetin harp ekonomisine dayandığını açık ve seçik anlamışlar, dolayısıyla onlar da pentagonlulaşmışlardır.

Aslında, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki sosyal kümelerin çoğu, daha 1964 yılının sonlarında pentagonlulaşmıştı. Fakat siyasi gözlemciler bunu anlıyamamıştı. Çünkü aynı yıl içinde yapılan seçimlerde, Vietnam'da nükleer gücün kullanılmasını isteyen başkan adayı seçimi kaybetmiş, buna karşılık, işi bu aşırı noktaya götürme gereğinin olmadığını söyleyen aday kazanmıştı. 1964'teki oylama, savaşa karşı, yani gücünün doruğuna gelmiş ama kendini henüz tam açığa vurmamış olan pentagonist harekete karşı bir plebisit gibi düşünüldü. Aslında gözlemciler tezahürlere kandılar ve kendi duygularıyla halkınkini birbirine karıştırdılar. Şu veya bu ölçüde liberal olanlar, Goldwater'in programında bulunan «nükleer güce başvurma» ilkesine muhalif oy kullandılar. Halka gelince, o da oylarını cumhuriyetçi adaya karşı kullandı. Çünkü, seçimi kazanırsa, Sosyal Sigorta'yı federallikten çıkaracağını ilan etmişti. Bu durumda, bu kurum, bundan sonra Washington'daki hükümete değil de, eyalet hükümetlerine bağlanacaktı. Goldwater'in programındaki bu nokta, yurttaki büyük kitlenin kafasında, sosyal teminatlara bir saldırı gibi değerlendirildi. Goldwater'in başarısızlığını hazırlıyan şey, atom bombasına başvurulacağı konusunda yüklendiği sorumluluk değil, bu özel noktada toplanan tehditti. Eğer Goldwater, emeklilik yaşını düşürüp, emekli maaşlarını artıracağını, sağlık hizmetlerini artırıp, bu artımın yükünü halka teşmil etmiyeceğini vaadettikten sonra Vietnam'da ülkesinin nükleer gücünü kullanacağını söylemiş olsaydı, Amerikan halkı ondan yana oy kullanırdı. Herhalükarda oyları hayli artardı.

Kendimizi daha fazla aldatmıyalım ve kendi arzularımızı gerçekmiş gibi görmekten vazgeçelim. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki büyük yığın, ülkesinin inanılmaz zenginliğiyle ve muhteşem askeri gücüyle büyülenmiş durumdaydı. Bu yığın, eğer kendisine daha çok güvenlik, daha çok rahat sağlıyacağını bilseydi ve eğer milli onurunu tatmin etseydi, Vietnam'da da, bir başka yerde de «A» bombasının kullanılması için oy verirdi. 1964 seçimlerinden birkaç ay sonra, 1965 mayısında, Amerika Birleşik Devletleri halkının % 70'inden fazlası, Dominik Cumhuriyetine deniz piyadesi gönderme kararında Johnson'u desteklemiş ve 1967 martında aşağı yukarı aynı yüzdeye eşit bir çoğunluk Kuzey Vietnam'daki bombardımanın şiddetlendirilmesini onaylamıştı.[5] Bu büyük çoğunluk, her iki durumda da, pentagonist siyasetinde

[5] 1967 yılının hiçbir anında Amerikan halkının çoğunluğu Vietnam harbini onaylamaktan geri durmadı. Eylül ayında Amerikalıların % 58'i harbi destekliyordu. Üstelik, bu dönem desteğin en zayıf olduğu zamandı. Çünkü bu oran Aralıkta % 61'e çıktı. Ünlü Harris Survey teşkilatı, 1967 yılının şubat, temmuz, ağustos, eylül ve aralık aylarında sondaj uyguladı ve yukarda verdiğimiz iki ayı dışta tutarsak, bu anketler dalma % 70'in üstünde bir oran verdi. Harris Survey'in son anketi 1968 yılının şubat ayında, yani Vietkong'un Tet hücumuna geçmesiyle aynı anda uygulandı. Anket sonucu, Amerikalıların % 74'lük bir yüzdeyle, Vietnam harp politikasını onayladığını gösteriyordu. (The New York Times, 13 Şubat 1968). Londra'daki Times gazetesi 19 Şubat günü ilk sayfasında, Washington muhabirinin 18 Şubat tarihli bir haberini yayınlıyordu. Haber, Amerika Birleşik Devletleri'nde aynı gün yayınlanmış olan bir Gallup anketinin sonuçlarını özetlemekteydi. Haberde verilen bilgiye göre, «Başkanı, Vietnam'daki askeri çabanın genellikle artmasını istedikleri için, tenkit edenlerin sayısı % 56'dan % 61'e çıkmıştı.»

Başkan Johnson'u destekliyordu; çünkü o, bir yandan da sağlık hizmetlerini geliştirmeği hedef alan bir kanun teklifini Kongre'ye sunmaktaydı. Böyle bir imkanı Amerika'daki insan yığınına hazırlayan kimse, ne türden olursa olsun, güdeceği dış siyasette de yığının desteğini alabilecekti. Zira bu yığının, komünizm korkusu ve menfaat açlığından başka bir meşgalesi yoktu.

1967 martında yapılan ve ezici çoğunluğun Ho Şi Minh'in Vietnam'ında bombardımanların şiddetlendirilmesinden yana tavır aldığı kamuoyu yoklamasının, New York Times'in, Hanoi'de ve diğer Kuzey Vietnam şehirlerinde yaptırdığı bir röportajı yayınlamasından sonra cereyan etmiş olması, üstünde durulmağa değer bir hususdur: Bu röportajlarda özet olarak denen şey; Amerikan bombalarının cephe gerisindeki çocuk ve kadınları öldürdüğü, okulları ve yurtları yıktığı idi. New York Times'in makaleleri, Amerika'nın liberal kesimlerinde derin kaynaşmalar meydana getirdi. Bu liberal çevreler bunları, ellerindeki bütün yayın vasıtalarını kullanarak yorumladılar. Fakat kamuoyu yoklaması bu kaynaşmaların, büyük yığınların kanaati üstünde bir yankısı olmadığını açıkça gösterdi.

Bundan bir sürü sonuç çıkarılabilir. Ama bunların hepsi gelip aynı noktaya dayanır. New York Times'in memleketindeki kamuoyunun teşekkülü üstünde çok az ağırlığı olduğunu düşünebiliriz; onun sadece liberal çevreler üzerinde belli fakat sınırlı bir etkisi olduğuna kadar götürebiliriz bu düşünceyi; sonra liberallerin, çoğunluğun ne duygularını ne de düşüncelerini dile getirdiğini düşünebiliriz. En temelli olanı, şüphesiz bu sonuncusudur. Hangisini ele alırsanız alın, bu sonuçların hepsi aynı gerçek üstünde birleşir: Bütünüyle ele aldığımızda, Amerika Birleşik Devletleri'nin halkı ya pentagonisttir, yada pentagonlulaştırılmıştır. Bu toplum, silahların iktidarına inanır, mil-

letlerarası anlaşmazlıkların çözümünde ona güvenir. Bu da, halkın silahların iktidarına karşı olanları dinlememesi demektir.

1819'da Simon Bolivar'ın «*toplumun etkili azınlığı*» dediği; memleketin başında bulunan küçük zümreye sözünü geçirebilen, onu adalet ve hürriyet için döğüşe çağırabilen baskı kümesi, bugün Amerika Birleşik Devletleri'nde yok artık. *Bugünün etkili azınlığı,* kendini ekonomik çıkar tutkusuna adamış insanlardan müteşekkil. Ve halkın arkasından gittiği insan kümesi, liberaller değil. Liberallerin teşkil ettiği küme Amerika Birleşik Devletlerinde, çoktan yok olmuş ferdiyetçi toplumun malıdır. Bugün onun yerini, sadece büyük güç gösterilerinden ve yığın haberleşme vasıtalarından etkilenebilen bir yığın toplumu almıştır. Artık liberaller, pentagonizmin gücü çapında bir güce karşı koyamazlar ve televizyonda bir karşı-programla düşüncelerini bütün yurt yüzeyine yaymak için kendilerine gerekli olan parayı da bulamazlar. Gücü de, parayı da ellerinin altında bulunduranlar, pentagonizmin ve dış siyasette pentagonizmin ajanı olanlar, hükümetin yarattığı kâr sahalarından yararlananlardır. Yığınların kanaatini şekillendirenler, işte bunlardır.

Profesörler ve öğrenciler, imkansızlık içinde yüzen halklarla dolu uzak ülkelere sokulmuş Amerikan askeri harekatına karşı durmaktadır. *Onlar bunu kanaatleri önceden bilinen kişilerin okuduğu gazetelerde ve dergilerde parayla yazdıkları makalelerle yapıyorlar. Bir çok «dissenter», üniversiteler adına, inceleme merkezleri adına gösterilerde bulunuyor. Oysa bu üniversitelerin, bu inceleme merkezlerinin giderlerini pentagonizm ödemektedir.* Bir süreden beri Berkeley Üniversitesi'ni saran protesto hareketinin sürüp gittiği bir esnada -kimi Amerikalıların dilinde dev hareket- nümayişçi öğrenciler gibi düşündüğünden yakınılan üniversite rektörüne nasıl olup da, bir güçlükle

karşılaşmadan yol verilebildiğini, işte bu paradoks açıklar. Amerika üniversite teşkilatında gerçek bir rektör yoktur. Başkan vardır. Yukarıda atıfta bulunduğumuz olayda başkan Clark Kerr'in yerine, Rand Corporation ve Milli Savunma Bakanlığı hizmetinde bulunmuş, Pentagon'a sıkı sıkıya bağlı biri olan Charles Johnson Hitch getirilmiştir.

Her keresinde biraz daha küçülen liberal kesim, artık değişmiş bir toplumun ürününden, bir yaban çiçeğinden başka şey değildir. Sadece bir kaç liberal, yaşları hayli ilerlediği halde, biyolojik sebeplerle yaşamağa devam ediyor. *Bir yığın toplumunun, serbest rekabet rejimi içindeki tabii ifadesi, liberalizm değil, pentagonizmdir.* Liberallerin yeri, ondokuzuncu yüzyılla bu yüzyılın başlarında, ferdiyetçi kapitalizm çağındaydı; yoksa şimdiki çok-gelişmiş sermaye çağında değil. Hâlâ bazı gençler, sanki seçilmesi kabil bir meslekten söz eder gibi, liberal olduklarını söylüyorlar. Ama bu pek de sebepsiz değil. Bu gençler bazı vesilelerle biliyorlar ki, adı pentagoniste çıkmış kişilerin yapamıyacağı bazı hizmetlerle görevlendirilmek üzere kendilerine liberal denen kişilere de memleketin ihtiyacı vardır. Herhalükarda tanınmağa değer bu liberal tipin de eninde sonunda maskesi düşmüştür. Onların «liberal» dergilerde yayınlanan, hükümet politikasına yönelttikleri itirazlarda öyle bir paragraf vardır ki -aslında metnin kilit noktasıdır bu paragraf- hükümetin resmi politikasına tıpatıp uyar.

Birçok Amerikan liberalinin ne anlama geldiği anlaşılmayan müteredditavırları, bir çağda, değişmiş bir başka çağın fikirleri ve hisleriyle yaşamanın çok müşkül ve hatta imkansız olduğunu çok güzel açıklar.

Bir Theodore Draper'in durumu, kendi türünde tek örnektir. Olayları kavramakta bu usta kafa, emsalsiz bir

zeka, yaratıcı büyük bir duyarlığın yanısıra, sebat ve bükülmez bir aydın namusuyla donanmıştır. Onun yarattığı örneği izlemek, aynı meziyetleri bölüşmemiş biri için kolay değildir.[6]

[6] **Ben henüz Cumhurbaşkanıyken, Latin Amerika'ya iyi davranılmasından yana oluşuyla ün yapmış bir liberalden telgraf almıştım. Bu liberal, 1963'de Amerika Birleşik Devletler'inde önemli sanayilerden biri olan şekerli mamuller sanayiinin idare meclisi üyesi imiş. Telgrafında şeker veya şekerden yapılma bir madde istemekteydi. *Dominik Devleti bir çok şeker fabrikasının sahibiydi ama*, ben şeker satıcısı değildim. Üstelik Amerika Birleşik Devletleri'nin bu politik şahsiyetinin şeker ticaretiyle uğraşacağı aklımın köşesinden bile geçmezdi. Şeker dünya piyasasında pahalıya gidiyordu ve ülkemin çıkarlarını gözeterek fiyatlar iyice yükselmeden satışların yapılmasını istemiyordum. Bir kaç yıl sonra memleketimdeki pentagonist müdahaleden yararlanarak, bu liberal, New York Times'in edebiyat ilavesinde beni Dominik Cumhuriyeti için bir felaket olarak takdim eden bir yazı yayınladı. Bu liberalin adı Adolfe Berle'dir.**

5 Siyaset ve Pentagonizm

Theodore Draper, Vietnam Savaşı'nın sebeplerini incelerken şu sonuca varmaktaydı: *Amerika Birleşik Devletleri, Küba'da ve Dominik Cumhuriyeti'nde olduğu gibi, Vietnam'da da silah gücünü konuşturmak zorundaydı, çünkü bu ülkelerde meydana gelebilecek, beklenmedik olayları karşılayabilmek için hiçbir yedek siyasi programa malik değildi.*[1]

Çok doğru. Fakat neden bir siyasi programa sahip değildi? Çünkü Amerika Birleşik Devletleri'nin artık beynelmilel sahada siyaset adamlarının yönettiği sivil bir gücü yoktu. Bu alanda söz hakkı dünyanın hangi ülkesinde olursa olsun, uygulanmağa hazır planları olan bankacılardan, sanayicilerden ve generallerden teşekkül etmiş askeri güçtedir.

Amerika Birleşik Devletleri halkı ve hükümeti pentagonizm'in bir sömürgesi haline gelmiştir ve bütün sö-

(1) **THEODERE DRAPER, Abuse of Power, the Viking Press, New York, 1967.**

mürgeler gibi, dış siyaset üzerinde karar yetkisi yoktur. Bu yetki, sömürgeci efendilerinin elindedir. Emperyalizm zamanında sömürgenin dış siyaseti metropol tarafından işlenir ve yürütülürdü; bundan böyle, girmiş olduğu pentagonist sömürge haliyle, Amerika Birleşik Devletleri'nin dış siyaseti *pentagonist iktidar tarafından işlenmekte* ve yürütülmektedir.

Emperyalizm zamanında bir sömürge birliği kumandanının, Kongre'de veya Kongre komisyonlarından birinde arzı endam edip zaferi kazanmağa matuf tedbirleri bir bir anlatması ve *«çocukları»* adına konuşması düşünülemezdi; ama pentagonizm çağında General Westmoreland'ın yaptığı da bundan başka bir şey değildi. Bu yetmiyormuş gibi, yasama meclisi üyeleri kendisini ayakta alkışladılar ve bütün ülke, televizyonu sayesinde izlediği bu olayı, tabii bir şey, hatta heyecan verici bir manzara saydı.

Amerika Birleşik Devletleri'nin bugün düştüğü durumu, bu örnek çok iyi anlatmaktadır. Onbeş yıl içinde ülkenin gayrisafi milli geliri iki misline çıktı; o zaman da büyük iktisadi güç; askeri pazarın ihtiyacını karşılamakla yükümlü olan ve üretimi -yani kendi zenginliklerini- artırmak için bu pazarın genişlemesi gerektiğini, bunu sağlamak için ise savaşı sürdürtmek ve yaygınlaştırmak amacıyla bizzat askerlerle ittifaka girmenin şart olduğunu bilen bir küme insanın eline geçti. Bu ittifaktan iktisadi, siyasi ve askeri gerçek bir iktidar doğdu. Beynelmilel alanda dizginleri eline geçiren, işte bu iktidardır.

Geleneksel dış politikanın vücuduna artık hiç ihtiyaç kalmamıştır. Böyle bir siyasetin sivil şefleri -başkan ve Dışişleri Bakanı- artık mahdut bir yetkiye sahiptir: Pentagonizm'in planlarını tasdik yetkisine... Zira programı olan tek kuvvet pentagonizm'dir. Bu program, mevcut askeri gücü muhafaza etmek ve onu mümkün olduğu kadar geliştirmek amacıyla yeryüzünün bazı köşelerinde sı-

cak savaşı ısrarla sürdürmektir. Kısacası, sürekli savaş sayesinde askeri pazarların azamisini teminat altına almaktır.

Siyasetçilere biçim veren şey siyaset tecrübesidir. Amerika'nın dış siyasetinin de, muhakkak ki, çok özel bazı metodları ve Amerika Birleşik Devletleri'nde bu metodların uzmanları vardır. Son zamanlarda Başkan Johnson, belki de, bunların en ustası haline geldi. Fakat, dış politikanın incelik gibi, ileri görüşlülük gibi, başka vasıfları da vardır. Belli ilkelerin uygulanması, basiretli siyaset adamlarını gerektirir. Amerika Birleşik Devletleri bunlardan iyice yoksundur. Bundan dolayı da bir dış siyaset izlenmekten vazgeçilmiş, onun yerine meseleleri kaba güçle çözmek yoluna gidilmiştir. Amerika bu alanda siyaset adamları değil, memurlar barındırmaktadır. Bu yüzden, dışişleri ve milli savunma bakanlarını, emperyalizm çağında olduğu gibi siyasi şahsiyetler değil de, sanayi dünyasının yöneticileri arasından seçmek adet haline geldi. Dışişleri bakanı (bir misal olarak veriyorum, belli bir kişiyi kastediyor değilim) önemli bir şahsiyettir şimdi de. Ama bu görevde bulunanın siyasi durumu dolayısıyla değil de, o görevde bulunması yüzündendir. Bu görev kendi başına, önemli olmaya devam etmektedir, zira, yeryüzündeki hükümetlerin çoğu dış siyasetlerini sivillerle yönetir ve yürütürler. Beynelmilel konferanslarda söz sahibi olanlar, askerler değil, siyaset adamları, diplomatlar, istatistikçilerdir. Ve Amerika Birleşik Devletleri bu türden toplantılarda gene de siviller tarafından temsil edilir.

Pentagonizm'in bu alandaki yerini hazırlayan da, Amerika siyasi geleneğidir ve buna şaşmamak gerekir. Pentagonizm gibi bir vakıa, ülkenin sosyal tabiatına uygun bir yapıda olmasaydı, orda kök salamazdı, daha doğrusu ondan doğamazdı. Alman milli karakterinin ve ekonomik biçiminin tersine gitseydi, nazizm, gücünün

doruğuna çıkabilir miydi? Pentagonizm, Amerikan toplumunun ve bu toplumun böyle bir gücün teşekkülü sırasındaki tekamül derecesinin tabii bir meyvası olmasaydı, Amerika Birleşik Devletleri'nde bu kadar güçlü olarak kök salmayı beceremezdi.

Amerika Birleşik Devletleri devlet memurlarının ve bürokratların ülkesidir; siyasi liderlerin değil. Memurların en yükseği liderdir, ama sadece görevde bulunduğu sürece. Orayı terkettikten itibaren önemini ve kitleler üstündeki etkisini kaybeder. Görevi sona erdikten dört yıl sonra yeniden başkanlığa seçilen Grover Cleveland'ın durumu bir istisnadır ve istisnalar kaideyi bozmaz. Tarihi boyut kazanmış politik çehreler; Avrupa'da tanıdığımız cinsten, lider durumuna erişmiş, beynelmilel şahsiyet vasfını kazanmış, vaz'ettikleri fikirleri uygulama alanına sokmak için buhran zamanlarında iktidara gelmiş (sadece iki isim anmak istersek, İngiltere'de Winston Churchill ve Fransa'da Charles de Gaulle durumunda) siyaset adamları, Amerika'nın tarihinde yoktur. Amerika Birleşik Devletleri'nde lider vasfı, görevin kendisiyle belirlenmiştir; o görevi işgal eden adamın şahsiyetiyle değil. Ama askeri alanda bunun tam tersine bir vakıayla karşı karşıya geliriz. Amerika'nın eski başkanları, görevlerinden ayrıldıkları andan itibaren, çok kere doğdukları şehirde, münzevi bir hayat yaşarlar. Adları pek az anılır ve ancak öldüklerinde, şahıslarına duyulan saygı borcu ödenir. Buna karşılık, General McArthur Kore Başkumandanlığı'ndan geri alındığı gün, halkından en büyük saygıyı gördü. Bu, sadece muzaffer bir kumandan olduğu içindi ve bundan dolayı ona milli liderlik vasfı yakıştırılıyordu. Amerika Birleşik Devletleri'nin tarihinde muzaffer generaller ve albaylar, idarecilik meziyetlerini kendilerinde topladıkları için değil, lider gözüyle bakıldıkları için başkanlığa seçilmişlerdir. Amerikan toplumu için kahraman olandır lider;

sivil yönetici değil. Amerika Birleşik Devletleri, siyasi açıdan henüz Avrupa ülkelerinin olgunluk çağından önce-lerine tekabül eden geri kalmış bir merhaledir.

Avrupa'nın siyasi tekamülü, Amerika Birleşik Devletleri'yle aynı yolu izlemedi. Eğer de Gaulle, üstün bir asker oluşundan daha da fazla, büyük bir siyaset adamı olmasaydı, ülkesinin harp şereflileri müzesinde bir yeri olurdu ama, hiçbir zaman bir lider haline gelemezdi. Bir generalin prestijini bir lidere has liyakatlerden ayırabilmek için, ancak siyasi eğitimin ve siyasi meselelerle sıkı temasın insana kazandırabileceği, teferruata inen bir duyarlık lazımdır. Bu alışkanlığı edinebilmek ve bu derecede bir eğitim kazanmak için, en azından, devamlı işler halde bulunan siyasi partilere ihtiyaç vardır.

Amerika'nın geleneksel partileri -bunların adı, yüzyıla yakın bir zamandan beri «*demokrat*» ve «*cumhuriyetçi*»dir- sürekli kuruluşlar değildir. Basit yurttaş açısından siyasi faaliyet, ön seçim denen -her partinin kendi adaylarını tesbit ettiği- seçimde başlar, genel veya kısmi seçim günü sandıkların başına gidip oy kullanmakla sona erer. Halk heyecanının en büyüdüğü, dorukta olduğu an, her partinin Beyaz Saray için adayını tesbit edeceği karar anıdır.

Bu aday, seçim gününe kadar partisinin lideri olacaktır; eğer başkan seçilirse, dört yıl süresince veya teamül olduğu üzere sekiz yıl boyunca ülkenin lideri haline gelecektir. İşgal eden adamın değil de kendinin önemli olduğu bu görev, seçilene, % 99,99 ikinci defa aday seçilmek, yani bir dört yıl daha partisinin, tekrar başkan seçilirse de, ülkesinin lideri olmak hakkını kazandıracaktır. Başkan, kendine karşı oy verenler dahil, milletinin de lideri olacaktır. İsterse şahsında lider vasıflarını toplamasın, isterse bu görev ona vekaleten kalsın; değil mi

ki insanı değerli kılan görevidir, o bir kere daha aday ve başkan seçilecektir.

Bu yolun doğru olup olmadığını tartışıyor değiliz. Ama şunu bilmekteyiz ki, bu yol bir buçuk yüzyıldan beri Amerika Birleşik Devletleri'ne uygun gelmiştir. Bu yol, liderlerle ve sürekli partilerle pek başı hoş olmıyan bir sistemin bir parçasıdır. Şurası açık ki, bu lider ve sürekli parti noksanı pentagonizm'in çok işine yaramıştır. Pentagonistler ülkenin beynelmilel siyasetinin efendileri haline gelmek istediklerinde, ne basiretli bir siyaset adamıyla, ne de kendilerine karşı koymağa muktedir bir devlet adamıyla çatıştılar. Kendi öz halklarını sömürgeleştirmek fırsatı doğunca, bunu aşağı yukarı hiçbir mukavemetle karşılaşmadan yaptılar. Daha âlâsı, Amerikalılar, gözlerinin önünde meydana gelen yağmanın farkına bile varmadılar. Oysa, Amerika Birleşik Devletleri'nde bir hükümet üyesinin, bir süre önce uyguladığının tam aksine bir politika güdüp de nasıl yerinde kalabildiğini düşünmek dahi bu gerçeği farketmeğe yeter. Gerçekten, mademki önemli olan onu işgal eden değil de, görevin kendisidir, öyleyse bu görevin başındaki adam, bir bürokrattan başka bir şey değildir; siyaset adamı olmayı da beceremiyecektir. Bu, beynelmilel ilişkiler alanında pentagonizmin kendini kabul ettirmesinden sonra bütün açıklığıyla görülmektedir. İşte en ünlü iki örneği: Dışişleri Bakanı Dean Rusk'ınki ile Amerika Birleşik Devletleri'nin Birleşmiş Milletler nezdindeki eski temsilcisi Adlai Stevenson. Dean Rusk ile Adlai Stevenson kabineye belli bir dışişleri politikasını, Başkan John F. Kenedy'nin politikasını uygulamak üzere girmişlerdi. Latin Amerika konusundaki politika, kalkınma amacıyla işbirliği, hiçbir müdahale olmıyacağına ait teminat, Latin Amerika halklarının iradesine ve milli özlemlerine saygılı olma şeklindeydi. Başkan Kennedy, işi, Castro Rusya'yla olan bağlarını kopardığı takdirde, Kü-

ba komünist kalmayı istese bile, Amerika Birleşik Devletleri'nin Küba'yla normal ilişkilere girebileceğini söylemeğe kadar götürmüştü. Dışişleri Bakanıyla, Birleşmiş Milletler'deki temsilcinin izleyecekleri siyasi tutum buydu.

Derken, bu hat, Amerika Birleşik Devletleri'nin bütün Latin Amerika ülkelerinde silahlı müdahalesini haklı görecek şekilde tersyüz oldu. Bu ani değişikliğe, yetmişiki saatten daha az bir zaman içinde karar verilip uygulamaya geçildi. Dominik Cumhuriyeti'nde 1965 Nisan ihtilali patlak vermişti ve pentagonizm Amerika Birleşik Devletleri'nin dış siyaset kumandasını ele almağa çoktan hazırdı. Karaibler'in bu küçük ülkesine silahlı kuvvet gönderme kararı, çok taraflı paktların ihlaline, Franklin Roosevelt'den bu yana işlenen ve geliştirilen bir politikanın reddine ve O.E.A.'nın -Amerika Birleşik Devletleri'nin yarattığı ve uzun vadede vaz geçemiyeceği kuruluştam olarak gözden düşmesi tehlikesine rağmen alındı. Ve ülkenin dış politikasını yönetmekte olan adamların iktidarsızlığını günışığına çıkaracağı bilinmesine rağmen, uygulandı: Dominik Cumhuriyeti'ne müdahale edildi. Dean Rusk ve Adlai Stevenson müdahaleyi tasvip ettiler ve görevlerinde kaldılar. Siyaset adamları gibi değil, bürokratlar gibi davrandılar. Demokrat Parti'nin iki defa başkan adayı olan Stevenson'un, bu göreve seçilmiş olduğunu bir an düşünün! Anlattığımız olay, onun devlet adamı vasıflarından mahrum, basit bir memurdan başka bir şey olmadığım göstermektedir.

İkisi de geleneksel çift partili sistemi kullandıkları için, bazen Amerikan siyasi hayatını İngiliz siyasi hayatıyla oranlama eğiliminde olanlar vardır. Fakat, İngiltere siyasi hayatının Amerika Birleşik Devletleri'nin siyasi hayatında kalsa kalsa, çok sönük bir izi kalmıştır. Bir ingiliz siyaset adamı, dünyaya belli bir bakış tarzına, eskiden

Whig ve Tory, günümüzde ise muhafazakar ve işçi dediğimiz genel görüşlere sahiptir. Bir Amerikan politikacısı, tarihindeki birkaç istisna bir yana, hiçbir ideolojik parti görüşüne sahip değildir. Onun için parti, belli bir göreve gelmek için bir vasıtadır. Bir kere bunu başardı mı, aynı partinin başka üyelerinin ileri sürdüklerinden mutlak olarak farklı ilkeleri bal gibi savunabilir. İngiliz hükümetinin dışişleri bakanı, partisinin siyasetine, yani partisinin iktidara gelirken uygulamayı vaadettiği siyasete aykırı bir siyaseti açıkça onaylamağa kalkarsa, görevinden ayrılacak hatta belki de hükümetinin düşmesine sebep olacaktır.

İngiliz siyasi geleneğiyle Amerika'nınki arasında esas fark, Amerika'daki partilerin sürekli olmayışında yatar. Bunlar, belli bir programda temellenip teşkilatlandırılmamış, seçimden seçime oy kazanmaktan başka birşey düşünmeyen parti taslaklarıdır. Seçim zamanı yaklaşınca, bir takım meslekten politikacılar, kazanma şansı gördükleri adayın çevresinde kümelenirler.

Amerika Birleşik Devletleri'nde Güney'li bir Demokrat'ın Kuzey'li bir Cumhuriyetçi'den daha sağda oluşu, epey zamandır hayli alışılan bir durum haline geldi. Kuzey'li cumhuriyetçi bir senatörün liberal tedbirlerden yana, Güney'li bir Demokrat senatörünse karşı oy kullandıkları sık sık görülüyor. Bundan daha da kötüsü, ırk ayrımı meselesi dışında liberal tekliflere oy veren, ama iş bu konuya dokununca en sağcı tedbirlerden başkasına iltifat etmiyen Güney'li Demokrat senatörler dahi vardır.

Bu çeşit rabıtasızlıklar, bu politikacıların hiçbirinin siyaset adamı olmamalarından ileri gelmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde siyasi liderlere yer yoktur. Bir göreve ehil olma şartı, sadece oraya kapağı atmaktan ibaret olunca, ele geçen bu nimeti elden kaçırmamağa da uğraşılacaktır. Bunu başarmanın yolu da, ülkenin sosyopolitik terkibi alabildiğine çelişkili olduğuna göre, aynı

anda hem demokrat, hem antidemokrat, hem cumhuriyetçi, hem de cumhuriyetçiliğe karşı olmaktan geçer. Güney'in demokrat bir blok teşkil ettiği, ama bunun Lincoln'ün cumhuriyetçi olması dolayısıyla ve güneylilerin Lincoln'ün hatırasını hatırlatan herşeyden nefret etmelerinden ötürü olduğu bilinir. Bu blokun demokratlığı, cumhuriyetçilere karşı olmaktan başka bir anlam taşımaz. Buna rağmen, Florida eyaleti'nde, 1966 kısmi seçiminde, eyalet yöneticiliğini cumhuriyetçi aday kazandı. Böyle bir şey 1898'den beri, ilk defa meydana geliyordu. Florida'lı yurttaşların oylarındaki bu değişmenin sebebi ne miydi? Demokratların adayının, zencilere eşit yurttaşlık haklarının tanınmasından yana oluşu. Oysa güney seçmenlerinden, ancak ırk ayrımı konusunda statu quo'yu saydığı müddetçe destek görebilirdi.

Amerikan siyasi hayatındaki genel rabıtasızlığı doğuran sebep, sadece ırk ayrımı meselesi değildir. Sürüsüyle başkaları var bunun yanısıra. Gerçekte, siyasi iktidar açısından Amerika Birleşik Devletleri, bütün bir ülke, tek bir hükümranlık alanı teşkil etmez. Aşağı yukarı hepsi birbiriyle mücadele eden çeşitli iktidarların çeşitli hükümranlık alanları vardır. General Motors, Washington'da faaliyet gösteren baskı unsurları sayesinde, ülkenin siyasi hayatını etkileyen iktisadi ve sosyal bir iktidardır; ama Ford Motors Company, General Motors kadar önemli olmasa bile, onunla mücadele eden, onun gibi Washington'da baskı unsurlarına sahip bir başka iktidardır. Standard Oil Company, Phillip Petroleum'dan veya aynı türden birkaç başka işletmeden bir mukavele kapabilmek için, hükümete ağırlığını koyma yollarını aramaktadır. Böylece kıran kırana savaşa tutuşmuş iktidarlar arasında sonu gelmiyen bir zincir uzar gider. Sırası gelince, bütün bu iktisadi ve sınai teşebbüsler sendikalara karşı cephe almak üzere birleşirler. Sendikalar da biraz daha yüksek

ücret sağlıyabilmek için, bu teşebbüslerle mücadele halindedir.[2]

Bu büyük güçler arasındaki mücadelede hangi safta yer alacağını zamanında kestiremiyen meslekten politikacılar -kıdemli milletvekilleri, senatörler, belediye başkanları- için, yerlerini kaybetmek tehlikesi vardır. Bazen şu veya bu mevkie yeniden seçilmenin yolu, bir işletmenin desteğini sağlamaktan geçebilir; fakat buna karşılık o işletme, adayın siyasi çıkarlarını zedelemek tehlikesini gösteren bir tavizi ondan istiyebilir; yahut bu sınai teşebbüs, emekçilerin karşı çıktığı bir kanun teklifinin desteklenmesini isteyebilir. Böylece aday ne tavır alacağını bir türlü kestiremez: İşletmenin desteğini göreyim derken, işçilerin oyunu kaybetmesi gibi; işçilerin desteğini kazandım derken, teşebbüs yardımını esirgediği için seçimi kaybetmesi de mümkündür.

Amerikalı politikacıların bu tür tutarsızlıklar yüzünden uğradıkları güçlükler, siyasi vasıfları ferdi istidatlarda değil, sadece bir görevin kullanılışı sırasında tanıyan sisteme eklenince, Amerikalıların niçin siyaset adamı değil de, «*politikacı*» oldukları anlaşılır. Halk arasında «*politikacı*» terimi, kendini bazı ilkeleri savunmağa adamak yerine, kaptığı postu ve avantajlarını elden kaçırmamayı tercih eden insanlar için kullanılır. Fakat, Amerika Birleşik Devletleri'nde, kendini bazı ilkelerin savunmasına hasretmiş siyaset adamı, bu ülkede içiçe duran iktidarların biriyle veya birkaçıyla hemencecik çatışmak zorunda kalırdı. Bu karşıtlık da onu işinden ederdi. Gerçek şu ki Amerika'nın siyaset dilinde «*idealist*» terimi hor görülür. Bir Amerikalı için idealist, insana elle tutulur hiçbir kazanç sağlamıyan bir ideali savunmak uğruna durumunu -ger-

---

(2) **Amerika Birleşik Devletleri'ndeki belli başlı firmalarla, bunların 1965 yılındaki satış tutarları ve kazançları için bk. bu bölümün sonundaki EK.**

çekte bir değeri olan sadece bu durumdur- tehlikeye atan şaşkın herifin biridir. Aslında Amerika Birleşik Devletleri'nde de siyasi ideallerle bezenmiş sadece kendi basit çıkarlarının peşinden gitmiyen adamların henüz neslinin tükenmediği sıralarda «*politikacı*» lafı kötü manaya çekilirdi; oysa şimdi Amerika Birleşik Devletleri'nde siyasetle uğraşanların başka bir isim taşımalarına imkan yoktur.

Politikacılar için pentagonizm aynı zamanda büyük iktisadi güçlerin çıkarlarını birbiriyle bağdaştırarak bu tutarsızlıkların bir kısmını çözmeğe yarayan bir vasıta haline geldi.

Pentagonizm dev askeri tüketim pazarını yaratarak yeni sanayi kollarının faaliyete geçmesini ve eskiden mevcut olanların genişlemesini sağladı. Bunu kolayca yaptı, zira bu yeni kuruluşlar ve ilaveler için gerekli çok büyük fonlara sahipti. Pentagon'un mukavelesi, hamili için çek yerine geçer. Bu mukavele sayesinde, hemencecik, arsalar, makinalar, araştırıcılar, teknisyenler bulunuverir; yeni bir sanayiin tesisi veya mevcut olan bir başkasının genişletilmesi için gerekli olan yollar, elektrik hatları, o anda sağlanır. Çok kere bu mukaveleler yüzmilyonlarca dolar üstünden imzalanmıştır. O halde, başkanından tutun da kasaba belediye başkanına kadar, Amerika Birleşik Devletleri'nin bütün meslekten politikacıları, «*politik zemin*» -yani ön seçimleri kazanmak zorunda oldukları yer- dedikleri şeye, seçmenlerin isteklerine, en fazla iş imkanlarının, yeni sanayi kollarının açılmasına dayanan taleplere kulak vermek zorundadır. Yeni bir sanayi, yeni ticaret alanlarının, yeni bilgi alanlarının, yani kısaca, yeni seçmenlerin teşekkül etmesi demektir. Pentagonizm'in, mukaveleleri sayesinde, bütün bunları verecek gücü vardır. Mesela sözcüleri bunu şöylece belirtsin, kafidir: «*Bu mukavele gereğince imal edilecek olan şu şu uçak parçalarının falanca yerde yapılmasına...*» Fabrikanın o falanca

yerde yapılmasını talep eden şayet bir senatör veya bir milletvekili ise, pentagonistler, ihtiyacı oldukları zaman onun oy'una güveneceklerini biliyorlar demektir. Üstelik, pentagonizm bu oyu, iç siyasetle ilgili kararlar için istemiyecektir. Onun faaliyet alanı, Amerika Birleşik Devletleri'nin içinde değildir. Amerika Birleşik Devletleri, pentagonizm için, insan ve savaş malzemesi ve ayrıca kazanç sağladığı bir yerdir; siyasi yönden onun gözünde yurdun bir değeri yoktur.

Büyük firmalar arasındaki çatışmalarda uzlaştırıcı güç olan pentagonizm, Amerikan politikacıları için eşsiz yararlıktadır. Zira, büyük basiret isteyen çıkmazları o halleder. Hücum tanklarının, uçakların, gemilerin imalatına veya petrolün çıkartılmasına ait yüz milyonlarca dolar üstünden imzalanmış bir mukavele, birbiriyle rekabet halindeki birçok şirket arasında bölüşülebilir. Başkanından tutun da, en aşağı basamaktakine kadar bütün politikacılar için bu durum büyük bir prestij vesilesi olmuştur.

Pentagonizm, dünya halkları, özellikle bağımlı olanlar ve sömürge yapısında olanlar için, bir başbelası -ve sürekli bir tehdit- teşkil eder. Aynı şekilde, asker olarak onun hizmetine giren Amerika Birleşik Devletleri gençleri için de. Ama o, Amerika Birleşik Devletleri politikacıları ve kendi kurmayını teşkil eden büyük iktisadi güçler için Tanrının bir lütfudur. Bir başka açıdan, bu dört başı mamur, harp ekonomisinden sebeplenip, yüksek ücret ve kâr sağlıyan milyonlarla işçi ve tüccar için, bankacılar, memurlar, serbest meslekte çalışan emekçiler, teknisyenler ve bilginler için de nimettir. Bu, Amerikan toplumunun parça parça pentagonlulaştığını gösterir. Ama onun yerinde hangi halk olsaydı, bu pentagonlulaşmayı karşı koyamadan kabul edecekti; bunu da teslim etmek gerekir.

Pentagonizmin siyasi rolü meselesine dönelim. Ame-

rika Birleşik Devletleri'nde, iç olaylar için sivil bir hükümet tarafından, beynelmilel olaylar için, gayrimeşru bir iktidar tarafından yürütülen bu iki başlı siyasetin nerelere kadar gidebileceğini bilen biri var mıdır? Dışta bazı felaketler meydana gelseydi, pentagonizm'in yetkileri kısılabilir miydi? Yoksa bu güç toptan ortadan kaldırılabilir miydi? Yahutta böyle bir durumda, pentagonizm'in politikacıları yerlerinden edip iktidarı ele geçirmesi gibi bir tehlikeyle karşılaşabilir miydi ülke? Hiç bir felaket meydana gelmez, pentagonizm bütün dünyayı tutuşturan savaşlarına devam ederse, Amerikan halkı kendi askerlerinin yürüttüğü saldırganlıklara bir gün acaba «dur» der mi?

Amerika Birleşik Devletleri'nde hali hazırdaki durum pek iç açıcı değil. Amerika'da ve dışında, başkan değişince, beynelmilel siyasetin de değişeceğini sanan bir sürü insan var. Yanılmaktalar. Başkan Johnson'un halkından oy isterken dış siyaset üstüne söyledikleri, bir aldatmacadan başka şey değildi. İktidarda söylediklerinin tam aksini yapması da... Başkanlık görevini üstüne aldığı gün Johnson, ülkesinin dış siyasetinin fiili kumanda hakkının kendinde olmadığını biliyordu. John F. Kennedy de, iç politikada bir sarsıntının ufak tefek karışıklıklarla atlatılabileceğini, ama dış politikadaki bir sarsıntının Amerika Birleşik Devletleri'ni apaçık ölüme götürebileceğini biliyordu. Buna rağmen, Vietnam'da tırmanma harekatını ilan eden aynı Kennedy'dir. Zira daha 1961'de başkan seçildiğinde anlamıştı ki, Amerika eski Hindiçini'de boğazına kadar işin içine girmiştir ve artık geri dönüş imkanı kalmamıştır. Başkan Eisenhower'in, görevinin sona ermesinden az önce, ülkesinde teşekkül eden «*mali, sınai ve askeri kompleks*»e dikkat edilmesi gerektiğini söylemesi boşuna değildi. Pentagonizm 1965 başlarında teşekkülünü artık tamamlamış bir iktidardı. Ama, 1960'larda dahi

gücünü duyurabiliyordu. 1963'te Johnson iktidarı devraldığında pentagonizm çoktan yıkılmaz bir kuvvet olup çıkmıştı.

Amerikan siyaseti, dişli düzeniyle birbirine bağlı iki çark gibi işler hale geldi en sonunda... Pentagonizm, Amerika Birleşik Devletleri'nin dışında, Amerika kıtasının çok uzaklarındaki halklara karşı harekata girişmiştir, ama Amerika'dan beslenir. Ülkenin siyaseti ve ekonomisi de her gün biraz daha pentagonizmin devşirdiği meyvalarla doyunmaktadır. Milli çark da, milletlerarası çark da pentagonizm'in itici gücüyle dönmektedir. Bu çarklardan birinin yoluna çıkabilecek en ufak engel, dişli düzenine yansıyıp onu bozacak ve böylece öteki çarkın işleyişinde de aksamalar husule getirecektir. Bu çarkların birinde kırılan bir ufak dişli, bütün mekanizmanın biçimini değiştirecektir. Bu durumda, makine denen her şeyde de olduğu gibi, gücün bütünü, en güçsüz noktaya bağlıdır.

● *EK* ●

Amerika Birleşik Devletleri'nin çok-gelişmiş sanayiinin, imtiyazlı bir güç olarak ne ifade ettiği konusunda aşağı yukarı bir fikir edinmek için, Fortune'da -Amerikan büyük sermayesinin dergisi- 1965'de en fazla satış yapan sanayi işletmelerinin listesini, satışlar, kârlar ve istihdam hacimleri hakkında verilen aydınlatıcı bilgiyle birlikte, şöyle bir gözden geçirmek kafidir.[3]

Satış olarak 154 milyar doları aşmış, 12 milyara yakın kâr beyan etmiş ve 4.230.000'den fazla ücretli eleman çalıştıran elli beş firma vardır.

En başta yer alan on firma, 75 milyar dolardan daha fazla bir iş hacmine sahiptir, beyan edilmiş 6,5 milyarı aşan kârları vardır ve 2.287.000 ücretli eleman çalıştırır-

---

(3) **Fortune, 15 Temmuz 1966.**

lar. Aşağı yukarı bütün bu işletmelerin, hepsinin değilse bile, kapitalist ülkelerin çoğunda yatırımları vardır ve içlerinden bazıları, komünist ülkelere de yerleşebilmek amacıyla, iş yolları denemektedir. Ayrıca, birçok petrol firmasının dış ülkelerde kendilerine müthiş kârlar sağlıyan mümessillikleri vardır. Yukarda sunulan koca koca rakkamların ifade ettiği anlam şudur: 4.250.000 adam kullanan bu ellibeş sanayi firması 1965'te, 200 milyon nüfuslu S.S.C.B.'nin gayrisafi milli gelirinin yarısından daha fazla bir hasıla sağlamıştır. Bu rakkam Almanya'nın 1965'teki milli gelirinden 35 milyar dolar, İngiltere'nin aynı yıllki gayrisafi milli gelirinden 51 milyar dolar fazladır.

Bu listenin en başında şu beş firma vardır: 20.733.892.000 dolarlık iş hacmi, 125.600.000 dolarlık safi kâr ve 734.000 memur ve işçisiyle Genel Motors; 11.536.789.000 dolarlık iş hacmi, 703.049.000 dolarlık safi kâr, 364.487 memur ve işçisiyle Ford Motor Company; 11.471.529.000 dolarlık iş hacmi, 1.035.765.000 dolarlık safi kâr, 148.000 memur ve işçisiyle Standard Oil of New Jersey[4]; 6.213.595.000 dolarlık iş hacmi, 355.122.000 dolarlık safi kâr, 300.000 memur ve işçisiyle General Electric ve 5.299.935.000 dolarlık iş hacmi, 233.377.000 dolarlık safi kâr, 166.773 memur ve işçisiyle Chrysler.

Fortune'un aynı sayısı, 1965 yılının -pentagonizmin kararlı bir şekilde faaliyete giriştiği yıl- Amerika Birleşik Devletleri'nde en büyük 500 sanayi firması için rekor yılı olduğunu açıklamaktadır. Amerika büyük sermayesinin yetkili sözcüsü olan bu dergiye göre her yıllki sayımları Fortune tarafından yapılmış bu 500 şirket, 1958 «gerileme yılı»ndan bu yana iş hacimlerine yeni ilaveler kaydetmekten geri kalmamışlardır.

---

(4) **55 firma arasında Standard Oil of Indiana ve Standard Oil of California da vardır.**

Belirtelim ki, 1958 yılı, her türden teçhizat gönderilmek suretiyle Vietnam'daki askeri giderlerin arttığı ve Rusya'yla uzay yarışına girişmek için harcamaların yapıldığı yıldır. Vietnam'da Diem hükümetine karşı budist gerillaların harekete geçmesi ve Rusya'nın «Sputnik»ini fırlatması 1957 yılına rastlıyordu. Bu yüzden, Vietnam'daki askeri giderler, giderek karada, denizde, havada önemli bir Güney Vietnam ordusunu elde tutmağa matuf bir meblağa varacak şekilde arttı. Öte yandan Amerika Birleşik Devletleri'nin içinde uzay araştırmalarına hasredilen masraflar gözle görülecek kadar arttı.

Fortune'a göre, Amerika Birleşik Devletleri'nin en büyük 500 firmasının 1965'deki satışları 298 milyar dolara varmıştı ki, bu miktar, S.S.C.B.'nin 1966 yılına ait gayrisafi milli gelirinden olsa olsa, 35 milyar daha azdır.

Dergi, ayrıca, bu işletmelerin kârının, 1964'e oranla, % 16,1 arttığını belirtmektedir.

Öte yandan, dergide belirtilmemekle beraber, bizi ilgilendirecek başka bir oranı da rakkamlardan yakalamak mümkün: Bu işletmelerde kullanılan işçi ve memur sayısı, aynı dönemde yurt dışında tutulan yardımcıların sayısı da dahil, sadece % 7,8 artmıştır.

Fortune, sadece 1965'deki iş hacmi 100 milyon doların üstünde bulunan firmalar üstünde duruyor. Dergiye göre «satışları 1965 yılı içinde 100 milyon doları aşan 36 işletme bu listede -Fortune'un 500'lük listesi- yer almamıştır.»

Tek başına bu 500 işletmenin satış rakkamları tutarı, yani 298 milyar dolar, Amerika Birleşik Devletleri'nin ancak bir avuç insan tarafından yönetildiğini gösterir. Zira iyi biliriz ki, toprağın, madenlerin, bankaların, sanayinin ve ticaretin efendileri, aynı zamanda insanların da efendileridir.

6 Pentagonizm'in Doktrini ve Ahlakı

Pentagonizm siyasi bir doktrinin, bir ideolojinin ürünü değildir; bir yaşama tarzı veya bir devlet organizasyonu da olmıyan bir şekildir ancak. Öyleyse ne nazizmle, ne komünizmle, ne de diğer siyasi sistemlerin biriyle mukayese edilebilir. Nasıl emperyalizm, İngiliz demokrasisinin tezahürlerini ve siyasi organizasyonunu değiştirmemişse, pentagonizm de Amerikan demokrasisinin tezahürlerini değiştirmemiştir -ve, hiç olmazsa şimdilik, böyle bir iddiası da yoktur-.

Emperyalizm ve pentagonizm birer ideolojiden değil, zaruretlerden doğmuşlardır. Emperyalizm, metropoldeki kapital fazlasını kontrolü altındaki yabancı topraklara yatırmak ihtiyacından doğdu, bunu yapmak için de sömürge orduları yarattı. Pentagonizm'in durumunda bu zaruret iyice farklıdır. Dünya siyasetinin gereği olarak, Amerika Birleşik Devletleri sürekli bir ordu meydana getirdi. Bu ordu ise, bilhassa ağır sanayiimin malı olan teçhi-

zat alanında imtiyaz sağlayan bir tüketici kitleye dönüştü. Aynı zamanda yatırım ve hızlı kâr kaynağı, kısacası, insanlık tarihinin en inanılmaz zenginliklerinin kaynağı haline geldi.

Emperyalizm, metropolde sınai ihtiyaçları karşılıyacak ham maddeleri sömürge topraklarından kaldırmak amacıyla buralara yatırım yaptıkça, sömürgeyle metropol iktisadi ve siyasi alanda birbirine sıkı sıkıya bağlı kalmak zorundaydı. Emperyalizm metropolde yüksek ücretlere dayanan bir sistemle kazancını artırabileceğini keşfedemedi. Ve şayet nazariyatçılarından biri kalkıp böyle bir şeyi ileri sürseydi, sömürge halkları da aynı ücretleri ister diye onu susturması lazım gelirdi. Emperyalizm, kapitalizmin eski görüşüne bağlı kaldı: İşçi ne kadar az kazanırsa, sermaye o kadar çok kazanır. Bu şartları muhafaza edebilmek için emperyalizm, aynen sömürgelerinde olduğu gibi, kendi yurdunda da siyasi iktidarı elinde bulunduruyordu. Ama pentagonizm, yüksek ücretlerin, sömürge topraklarının sömürülmesine ihtiyaç kalmadan iç pazarları büyütmekte işe yarayacağının farkına vardı. Metropol, kendisine yatıracağı sermayelerin kaynağı olarak bir de asker deposu olarak hizmet etsin, yeterdi. Buna karşılık metropolün dış siyasetinin kontrolünü istedi. Zira bu sayede birliklerin nerede ve ne zaman kullanılmasının uygun olacağına, nerede bir ordu yaratılıp ona teçhizat verileceğine karar vermek ona ait olacaktı.

Eyleme girişinden epey zaman sonra, kendini halkına ve bizzat kendi vicdanına karşı temize çıkaracak olan bir doktrin yarattı. Bu, «*geri kalmış*» halkları kendi «*uygarlığının*» nimetlerinden istifade ettirme «*zorunda*» oluşundan doğan «*beyaz insanın üstünlüğü*» doktriniydi. Amerika Birleşik Devletleri'nde bu doktrin özel bir şekilde tecelli etti: Kutsal irade, Amerikalılara, kendi uygarlık biçimlerini komşu ülkelere kabul ettirmek görevini vermiş-

ti; bugün «*American way of life*» denilen uygarlık biçimini.

Hitler de emperyalist ülkelere Alman ırkının üstünlüğü adına saldırmıştı; o zaman bu ülkeler birbirinden daha üstün ırk olamayacağını söyliyerek savunmaya geçtiler. Mücadele sertti: Sömürgelerin ve yerli orduların yardımına başvurulmak mecburiyeti doğdu. Böylece, savaş kazanılırken, beyaz insanın üstünlüğü doktrini yıkılmış oldu. Savaşın kurbanlarından biri de oydu.

Teşekkül ettiği ve emperyalizmin yerini aldığı anda, pentagonizm, bir noktada onun metodlarını izleyebileceğini gördü. Kendisi de gerektiğinde askeri güce başvurabilecekti. Pentagonizm de, emperyalizm gibi, silahlı terörcülüğü uygulamadan yürüyemezdi. Emperyalizm gibi, pentagonizm de insanları savaşa ve ölüme gönderecekti. Fakat bu bir mazeret uydurulmadan yapılamazdı. Hiçbir millet savaş siyasetini, onu haklı gösterecek herhangi bir doktrin veya siyasi ideoloji olmadan ileriye götüremezdi. Bu doktrin veya bu ideoloji, delisaçması bir şeyler olabilirdi; yeter ki onları yaratıp yaymak mümkün olabilsin. Nazizmin durumu buydu. Nazizmin doktrini veya ideolojisi, onu uygulamaya sokacak olan kuvvetin teşekkülünden önce vaz'edilmiş durumdaydı. Büyük yığın toplumunun ve çok gelişmiş kapitalizmin bağrında, bir ur gibi, önceden bir doktrini olmaksızın teşekkül eden pentagonizm için durum böyle değildi.

Yeni iktidar doğar doğmaz, bir gerekçesi olmadan, ondan nasıl yararlanılacaktı? Amerika Birleşik Devletleri, bazı ahlaki değerleri ve alışkanlıkları olan, uygarlaşmış bir ülkeydi. Amerikalı yöneticiler kendilerini, hazırlıksız olarak, ülkenin sosyal ve iktisadi organizasyonunun ta göbeğinde -ama hukuki organizasyonunun ve siyasi geleneklerinin dışında- böylesine geniş bir iktidarın sahibi görünce, onun kullanılmasını haklı kılmak gayretine düştüler.

Son iki dünya harbinin verdiği tecrübe göstermişti ki, bir ülke, büyük orduları eyleme sokarak, iktisadi yayılmasını meydana getiriyor ve büyük kazançlar sağlıyordu. İşte büyük ordular yaratılmıştı, şimdi sıra, onları eyleme sokmaktaydı. Bir doktrini, bu ordunun milli sınırları aşan varlığını ve faaliyetini Amerikan halkına ve bütün dünyaya haklı gösterecek bir fikirler bütününü işlemek, geliştirmek kafiydi.

Artık insanlığa, saldırı ve istila güçlerinden söz açmak mümkün değildi. En yoksul Asyalısından, Afrikalısından tutun da, en cahil Kaliforniyalısına kadar, 1939-1945 Dünya Harbinden beri herkes bilmekteydi ki, hangi türden olursa olsun bir askeri saldırı, hele güçlü bir ülkeden güçsüz bir ülkeye yönelmişse, özrü olmıyan bir cinayet demektir. Bütün dünya biliyordu ki, nazi şeflerinden bir çoğu Nurenberg'de, idam sehpasında can verdiler. Çünkü bundan böyle, saldırı harbinin sorumluluğu, idam cezasını gerektiren suçlar sırasına girmişti. Ve bu hukuki yenilik, devletlerarası hukukta yeralmıştı. O halde, saldırı veya istila harplerininkinden farklı gerekçeler icat etmek lazım gelecekti. Saldırının tersi savunma olduğuna göre, pentagonizmin doktrini, bu son kavram çevresinde şekillenecekti. Dışa taşırılabilen bir savunma harbinin tarifi yapılmalıydı. Eğer Amerika Birleşik Devletleri dünyanın herhangi bir yerinde, özellikle zayıf bir ülkede harp yapıyorsa, ve eğer ordularını beynelmilel bir terör aracı olarak kullanıyorsa bütün bunlar, kendini savunma gayesi içinde olacaktı, yoksa başka bir ülkeye saldırma amacıyla değil.

Fakat, kafalarda ve vicdanlarda şekillenmekten geri durmayan, çözülmeye muhtaç bir terslik vardı ortada. Bir millet, savunma harbini, topraklarına saldıran bir düşmandan korunmak için yapar. Savunma harbi gerekçesiyle, buna ters düşen bir eyleme nasıl girişilir? Kavramlar

nasıl başaşağı edilir ve nasıl, hem Amerikan halkı, hem de diğer dünya halkları savunmanın saldırı, saldırının savunma olduğuna inandırılabilir? İlk bakışta, böyle bir çapraşıklığın çözümü yok görünür, velakin pentagonizm buna bir çözümyolu buldu: Yeryüzünün neresi olursa olsun, Amerika Birleşik Devletleri'nden ne kadar uzak olursa olsun, bir ülkede pentagonist silahlı güçlere başvurulmasını caiz gören doktrine, «*kasıtlı harpler*» doktrini denecekti; işte pentagonizm'in doktrini bu oldu.

Bu doktrinin muhtevası neydi ve nasıl uygulanacaktı? Hikmeti vücudu basitti: Dünyanın herhangi bir yerinde ihtilalci bünyede her değişme teşebbüsü, Amerika Birleşik Devletleri'nin çıkarına aykırıydı, Amerika'daki düzene kasteden bir harbe tekabül ederdi ve sonuç olarak, Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı girişilmiş bir saldırı harbi demekti. Ona, sanki anayurt toprakları istilaya uğramışçasına, karşılık vermek gerekirdi.

Çok az zaman önce, bu doktrinden, «en güçlünün en zayıfı ezme hakkı» diye bahsediliyordu. Bu, Hint ormanlarında hüküm süren, gözünü kan bürümüş kaplanın ürkek geyiğe kabul ettirdiği eski orman kanunudur. Bu kanun, insanlığın çok çok eskilerinde, insanoğlunun vahşet çağını yaşadığı tarihlerde uygulanıyordu; onu uygarlığın altın çağında yeniden yaşatmak teşebbüsü inanılmayacak şeydi. Fakat pentagonistlerin aklı buna öylesine yattı ki -zaten daha başkasını da almazdı kafaları- velinimetlerinden birinin, Johnson'un adını vererek şereflendirmek istediler bu kanunu; böylece *Johnson doktrini* dediler ona.

Kasıtlı harpler doktrini veya Johnson doktrini denen bu yeni orman kanununun uygulanma metodu, kendisi kadar basit, kendisi kadar ilkeldi. Amerika Birleşik Devletleri, iki ülke arasında olduğu gibi, bir ülkenin sınırları içinde de silahlı çatışmaya hükmetmek hakkına sahiptir. Bir harbin kasıtlı olup olmadığına karar verecek olan

da odur. Bu hüküm taraflar önceden dinlenmeden, Amerika Birleşik Devletleri'nin kendi kendine tek taraflı iradesiyle verilir. Yakın geçmişteki olaylara bakacak olursak, biliriz ki, kasıtlı harp -yani Amerika topraklarına silahlı bir saldırıyla eşdeğerde olan harp- Dominik Cumhuriyeti'nde demokratik rejimi ihdas için yapılmış bir ihtilal olabilir, Güney Vietnam'da komünist bir idare kurmak isteyen Vietkong harbi de olabilir. Gerçekte o, pentagonizm'e, silahlı kuvvetlerini, kendi ülkesinden başka bir ülkede kullanmayı haklı kılacak fırsatı veren herşeydir.

Fidel Castro'nun Küba'nın sosyalist bir ülke olacağını ilan ettiği sırada, pentagonizm, varlığını çoktan duyuran bir kuvvetti ama, henüz kendini hükümetine kabul ettirmesi için gerekli rabıtalılıkta değildi. Bunu elde edince, bu kere, harekete geçmesinde kendisine manevi itilim gücü verecek olan bir doktrine ihtiyacı vardı. Domuzlar Körfezi meselesi sırasında başkan Kennedy'nin tereddüdü, işte böyle bir doktrine dayanmanın imkansızlığından geliyordu; belki de bir gün bu tereddüdün Kennedy hükümetini -yani ülkenin sivil iktidarını- pentagonist iktidar karşısında küçük düşürdüğü anlaşılacaktır. Amerika Birleşik Devletleri'nin alınyazısında bu vardı. Kennedy hükümeti hakkında ileri sürdüklerimizi ispat için elimizde delil yok ama, pentagonizm'in bütünleşmesi süreci incelenirse, görülür ki, yıldızının parladığı, itirazsız son gücüne vardığı an, Domuzlar Körfezi olayının geçtiği günle, Ngo Dinh Diem'in iktidarına ve hayatına mal olan hükümet darbesinin yapıldığı gün arasına rastlar. Bu kasıtlı harpler doktrini işlenip geliştirilirken Vietnam'ın, fakat belki daha da çok Küba'nın ve Domuzlar Körfezi'nin düşünüldüğünü anlamak zor değildir. Fidel Castro'nun, kendini Latin Amerika'da gerillalar teşkilatlandırmağa hasrettiği ve bir gün kastrizme (kastroculuk) son vermek için Küba'nın işgali lazım geleceği fikri, şüphesiz, bu kasıtlı harpler

doktrininin canlı tohumuydu. Komünist Küba, gerçekten Amerika Birleşik Devletleri'nin aklını başından aldı. Bunun pek yakınında oluşu, Amerika'yı, böylesine güçlü bir millet için izahı zor bir panik havasına soktu. Bu panik havası, pentagonizm'e doktrin yönünden bir gerekçe aranmasındaki ana unsurdu.

İnsanların olduğu gibi, halkların davranışları da, kendi ruh hallerini yansıtır. Fakat şu da unutulmamalıdır ki, sosyal dünya durgun değil, dinamiktir. Her davranış bir tepki doğurur veya kendini takviye eden diğer davranışları belirler. Hiçbiri tekbaşına bir olay değildir. Ana davranıştan gelen davranışlar zinciri, sonunda, ilk davranışta bulunanı da, karşı davranışlarda bulunanı da değiştirir. Bu değişme, davranış gösterenin karakterine -şahsi, sosyal veya milli- ve davranış anında ağır basan iç ve dış şartlara göre birçok noktalar üstüne düşer.

Küba komünizmi korkusu Amerika Birleşik Devletleri'ni, kafa yapısını ta temelinden gözden geçirmeğe götürdü. En başta, içişlerine müdahalesizlik siyasetini açıkça ihlal etmemek için Küba'ya elaltından müdahaleye karar verdi ve bunu yapmak için C.I.A.'yı yardıma çağırdı. Fakat, bir kamu özgürlükleri rejimi gizli hareket edemezdi. Üstelik Castro, bu gizli faaliyetlere, Küba'ya gönderilen ajanları açık açık cezalandırmakla cevap verdi; öyle ki, bu gizli tertipler bütün dünyanın öğrenmesiyle sona erdi. Suçüstü yakalanan ve Küba komünizminden dolayı duyduğu çocukça korkuyu yenemiyen Amerika Birleşik Devletleri, bundan böyle, dünyanın neresinde meydana gelirse gelsin, her siyasi değişmeye kuşkuyla bakacak, onda komünizme doğru atılmış yeni bir adımdan başka şey göremiyecektir. Bu Küba'da böyle olmuştu, her yerde de böyle olacaktı!

Komünizm korkusu ve Domuzlar Körfezi başarısızlığının da etkisiyle, Amerikalılar, her yerde, kımıldayan

her şeyden korkar oldular. Bu dehşet onları, bütün dünyayı göz hapsine almağa teşvik etti. Kısacası, yeni kafa yapısı ve bu yapıdan gelen davranışların toplu sonucu, Amerika Birleşik Devletleri'nin, kendini dünyanın polisi gibi düşünmesi olacaktı -ve de oldu-.

Fakat hangi çeşit polis? Yurttaşların düzeni bozduğu yerde, yürürlükteki kanunlara uyarak düzeni yeniden kuran mı? Yoksa, toplum için tehlikeliliğine hükmedilmiş düşünceleri ve siyasi faaliyetleri takip eden mi? Yani dünyanın her yerinde adına siyasi polis denen cinsten mi?

Amerika Birleşik Devletleri, kendini, dünyanın siyasi polisi olmağa hasretti. Bu, kasıtlı harpler doktrini denen şeyin tabii bir devamı olacaktı; zira «*kasıtlı*» terimi, açıkça siyasi bir muhtevaya sahiptir. Bir siyasi düzeni, bir devlet veya hükümet şeklini değiştirmek amacıyla gösterilen çabayı ifade eder.

Dünyanın bugünkü durumunda toplum için tehlikeli fikirler ve siyasi faaliyetler hangileridir? Mantıki olarak, kapitalist bir ülkede iktisadi, sosyal ve siyasi düzeni, devlet şeklini, hükümet sistemini değiştireceklerini iddia ettiklerine göre, bunlar, komünist fikir ve faaliyetlerdir. Tersine, bir komünist ülkede bunlar, komünizm tarafından yıkılan ve yerine yenisi konan, eski iktisadi, sosyal ve siyasi düzeni yeniden kuracağını iddia eden kapitalist fikir ve faaliyetlerdir. Böylece, dünya polisi olarak yola çıktığında, pentagonist ülke, kendini zevkli bir görev önünde buldu. Öyle ya, aynı zamanda hem kapitalist, hem de komünist dünyadaki değişmeleri önleyen bir siyasi polis olamazdı ki. Şu halde, sadece kapitalist dünyanın siyasi polisi olmaktan başka çare yoktu. Amerika Birleşik Devletleri de gerçekten kapitalist dünyanın siyasi polisi oldu.

Peki, bu dünya ölçüsündeki siyasi polislik görevini hangi organizma yerine getirecektir? Bunun C.I.A. olduğu düşünülebilir, ama değil. Bu teşkilat, bazı ayaklanma-

ların patlak vereceği yerlerde yeni unsurlar aramakla, istihbarat yapmakla uğraşır. Hepsi o kadar. Gerçeği söylemek gerekirse, polislik görevi, *Amerika Silahlı Kuvvetleri'nin üstüne düşmüştür.*

Bu bizim rastgele ağzımızdan çıkmış olan bir ifade değildir. Pentagon'un, Guerilla Warfare and Special Forces Operations (FM 31 - 21)[1] deki kendi ifadesidir. Bu belge, daha ilk sayfalarından itibaren, özel bir programa göre hareket eden bir güç olarak pentagonizmi adeta safçasına günışığına çıkarır. Aynı şekilde, daha girişinde, gerilla harplerine karşı koymanın Amerika Birleşik Devletleri'ne düştüğünü ve «*gerilla harekat sahası denen belli bazı bölgeler içinde birbirleriyle ilgili faaliyet kesimlerinde her şeyi yönetme sorumluluğunun, bunlar gerilla harekatını ilgilendirdikleri ölçüde, ona ait olduğunu*» beyan etmektedir.

Fakat neden bu konularda sorumluluk Amerika Birleşik Devletleri'ne aittir? Bilinmiyor. Guerilla Warfare adlı kitap, sadece «*faaliyet sahalarından bazılarında sorumluluğun kayıtlanmış*» olduğunu belirtiyor. Kayıtlamanın yüksekten geldiği ve bu kayıtlamadan bu işi Amerika'nın kendinden başka kimseye bırakmayacağı anlamının çıktığı düşünülebilir. Ama nerde? Dünyanın neresinde? Bunların cevabı verilmediğine göre, bundan, dünyanın her yerinde bunun böyle olacağı sonucunu çıkarabiliriz.

Bu kitabın kaçamaklı olduğu kadar tehlike kokan bazı bölümlerini «*Ek*»imize aldık. Okuyucuya, bu metni dikkatle incelemesini salık veririz. Bu sayfalarda birçok karanlık noktalar anlaşılmamış olarak kalacak ve bunun bazı paragrafların eksikliğinden ileri geldiği sanılacak; so-

---

[1] **Headquarters, Department of Army, Washington, 24, D.C. 29 Eylül 1961'de yayınlanmış. «This manuel supersedes FM 31-21, 9 may 1958» denen notundan, 1958'dekinin yerine geçtiği anlaşılıyor. Bazı çıkartmalar için bk. bu bölümün sonundaki EK.**

nunda da bu boşluklardan dolayı metnin kavranmasına imkan olmadığı düşünülecektir.

Gerçekten de birçok karanlık noktalar vardır. Fakat bu bulanıklık mahsustan, özene bezene meydana getirilmiştir. Guerilla Warfare insana bazen iki yüzlü bir bıçağı düşündürüyor; ve okuyucu, bu kitabı, Amerika'ya karşı gerilla faaliyetlerini kırmağı öğretmek için mi, yoksa Amerika'dan yana gerillaları ne şekilde yönetmenin uygun olacağını öğretmek için mi yazılmış olduğunu anlıyamaz oluyor. Bundan, ikincisi açıkça belirtilememekle birlikte, kitabın çifte hedef için kaleme alındığı sonucu çıkıyor. O sıralar belki bir yerlerde, Latin Amerika'da yahut Fidel Castro'nun Küba'sında Amerika'dan yana gerillalar teşkilatlandırmaktı, düşünülen.

Ne olursa olsun, okuyucu şu kanaata varacaktır ki, Guerilla Warfare'ın kendisi, son derece «*kasıtlı*» bir kitaptır. Görünüşte, gayesi, Amerika Birleşik Devletleri tarafından kasıtlı veya kasıtlı olması şüpheli, yani kendi çıkarları için tehlikeli görülen harpleri bertaraf etmektir. Ama gerçekte, bu kitap, başka ülkelerde kasıtlı harekat için düzenlenmiştir; ve bu anlamda Guerilla Warfare, büyük önemi olan bir belgedir. Silahlı kuvvetlerinde başka milletlerin siyasi düzenlerini karıştırmak isteyen bir teşkilatı barındıran böyle bir ülkeye, dünya barışı için devamlı bir tehdit gözüyle bakılmalıdır.

Guerilla Warfare'ın yazarları, bu resmi belge dolayısıyla, diğer hükümetlerin de destekliyeceği bazı ithamlarla karşılaşmak tehlikesinde olduklarını bildiklerinden, kitabı kaleme alırken bu noktaları muğlak bıraktılar; oysa, pentagonizm'in kafasında yatan düşünceyi parlak şekilde aydınlatacak olan, bu noktalardır.

Subayların ve muhtemelen özel denilen güçleri meydana getiren bütün unsurların müracaat kitabı olarak, Guerilla Warfare, bir gerçeği su yüzüne çıkarıyor: Ame-

rika Birleşik Devletleri, gerillalarla döğüşmek için de olsa, kendisi gerillalar teşkil ederek de olsa, dünyanın neresinde olursa olsun, bir ülkeye müdahale hakkını kendinde bulmaktadır. Kitabın hiçbir paragrafı, müdahale hakkının meşruiyetinden kuşkuya düşmüyor. Bu tarz bir bilgiyle bezenen subaylar, erler; daima körükörüne, en sert milletlerarası kanunun çerçevesi içinde hareket ettiklerini ve diğer halkları mütecaviz bazı düşmanların tehdidinden kurtaracaklarını sanacaklardır.

Kitabın kaleme alındığı sıralar, ne Dominik Cumhuriyeti'nde bir ihtilal, ne de araya girecek Tonkin körfezi olayı gibi bir mesele düşünülmekteydi. Başkan Kennedy iktidarı yeni ele almıştı ve kendi idaresi sırasında, Guerilla Warfare gibi bir kitabın kaleme alınıp yayınlanacağını aklının köşesinden geçirmiyordu.

Bu belge, bütün açıklığıyla, dünya ölçüsünde bir siyasi polis teşkilatı kurmak amacıyla kabul edilmiş bir programın önemli bir kısmını teşkil eder. Bu teşkilatın kurulmasıyla, pentagonizm, yeryüzünün kapitalist kesimindeki her değişmeyi önlemek yollarını arıyordu.

Ne var ki, yeryüzünün bu kapitalist kesimi, zengin halklarla yoksul halklardan; çok-gelişmiş, gelişmiş ve geri kalmış halklardan; Amerika Birleşik Devletleri gibi büyük yığın toplumu seviyesinde yaşayan halklarla, Afrika'nın bir çok ülkesinde olduğu gibi henüz kabile hayatı yaşayan halklardan müteşekkildi. Bu çelişkiler yığınını, hiçbir kımıldanmaya fırsat vermeden elde tutmayı düşünmek delilikti. Gerçekten pentagonizm de, onun kasıtlı harpler doktrini de, bütün ahlak şuurunu, izan duygusuyla aynı zamanda kaybetmiş kişilerin hezeyan ürünlerinden başka şey değildi. Meşum akibetlerini hepimizin bildiği Nazi'ler gibi.

Siyasi alanda, izan duygusuyla ahlak şuuru arasında sıkı bir bağ bulunduğu açıktır. Birincisi kaybolursa, ikin-

cisi de ortadan kalkar. Meydana gelen ise, hemen hemen daima bunun tersidir: İzan duygusu kaybedilir, çünkü daha önce bütün ahlak şuuru kaybedilmiştir. Öte yandan, pentagonist iş alanlarının getirdiği cinsten dev kazançlara duyulan hırs, izan duygusunun zaruri olarak yok olmasını hazırlamaktadır. Böyle şartlar içinde, pentagonizm'in bu gibi sonuçlar yaratması tabiidir. Eşyanın tabii düzeni içinde, bunun tersi olamıyacaktı. Her iktidar bazı sarsıntıların kaynağında yatar, her iktidar hareket ettiği ortamı değiştirir. Pentagonizm de bu kurala aykırı düşemezdi.

Fakat mantıki görünmeyen şey, bu sonuçların vardığı aşırılıklardır. Bir büyük ülkenin üzerine titremesi gereken bazı görünümleri vardır. Amerika Birleşik Devletleri başkanına arka arkaya yalan söyletmek, dünya kamuoyu önünde ülkeye zarar getirmektir; buna rağmen pentagonizm bunu yaptı. Ülkenin en yüksek mevkilerini işgal eden devlet görevlilerini bir gün önce söylediğinin aksini söylemeğe zorlamak, hükümeti maskaraya çevirir; pentagonizm bunu da ısrarla yaptı.

Dominik Cumhuriyeti'ne müdahalenin yapıldığı anda, başkan Johnson, bir devlet başkanının hayli zamandır karşı karşıya kalmadığı en güç duruma düştü. İlk baştan ona, 28 Nisan'da (1965) mahdut sayıda askerden müteşekkil birliklerin Dominik'teki Amerikan uyrukluları korumak üzere çıkartmaya geçtikleri söyletildi; üç gün sonra binlerce Amerikalı deniz piyadesi, Normandiya çıkartmasındakiyle eşdeğerde bir teçhizatla San Dominik'e girmekteydi. Ona, isyancıların Dominik'te Amerikan büyükelçisinin bürosuna ateş açtıkları ve kendisi elçiyle telefon konuşması yaparken elçinin başının üstünden geçen kurşunların ıslıklarının kendi kulağına kadar geldiği söyletildi; fakat gerçekte elçinin bürosu öyle bir yerdeydi ki, elçiliğe sahiden ateş açılsa da, bir tesir görmesi maddeten imkansızdı. Ona Dominik başkentinin sokaklarında başı

vurulmuş binlerce insan cesedinin yattığı ve kellelerin sırıklara takılı olarak sokak sokak gezdirildiği söyletildi; ama kimsecikler kopmuş bir başın fotoğrafını çekip gösteremedi. Ona, ihtilalin komünist ihtilal olduğu söyletildi ve sonra Dominik komünistlerine ait ellibir kişilik öyle bir liste sunuldu ki, kargalar duysa gülerdi.

Dünyanın en kuvvetli ülkesinin başkanının ağzından, gene aynı ülkenin gazetecilerinin ayaküstü uydurdukları yalanların tekrarını dinlemek üzücü olmakla birlikte, daha da önemli bazı şeyler vardı: Amerika Birleşik Devletleri'nin muhataplarını binbir dereden su getirip imzalamaya ikna ettiği antlaşmaların açıkça ve utanmadan ihlali! Amerikan hükümetinin üstünde çalıştıktan, müzakere ettikten ve onayladıktan sonra diğer Latin Amerika hükümetlerine sunduğu ve sonunda Federal Kongre'nin onayından geçtiği için de Amerikan kanunlarının bir parçası haline gelen antlaşmalardı bunlar!

Pentagonizm, bu antlaşmaları bozduğunu önceden bildirmeden, böylece yeni bir teamül getirerek harekete geçti. Üstelik de, sanki hiçbir şey olmamış gibi, bu antlaşmaların imzalanmasından sonra kurulan Amerika Devletleri Teşkilatı -O.E.A.-, geçmişte olduğu gibi, yürürlükte kaldı.

Bu, her türlü ahlak şuurunu kaybetmeden olamazdı -olmadı da- ve ahlak şuuru izan duygusuna bağlı olduğu için, küçük, silahsız Dominik Cumhuriyeti'ne, pentagonizm'in 1965 Nisan sonunda Vietnam'da kullandığına denk bir askeri güçle saldırıldığında, bu duygu da tamamen yokolmuştu.

Dominik Cumhuriyeti'ne Amerika'nın müdahalesi, beynelmilel sahada hayırhah bir fiil gibi gösterilmek istendi. Gerçekse tamamen farklıydı. Bu, dünya ölçüsünde bir sansür sayesinde sessizce geçiştirilmiş, yolsuzluklarla, cinayetlerle ve dehşetle örülü üzücü bir hikayedir. Hakikati

örten perdeyi biraz aralamak için bir kaç olayı anmak yetecektir:

1965'in 15 Haziran sabahının saat 9'undan ertesi günün saat 10'una kadar San Dominik, Amerika Birleşik Devletleri işgal kuvvetleri tarafından, gece ve gündüz, bir saat bile ara vermeden bombalandı. Bu yirmibeş saatlik aralıksız bombardıman sırasında, hastaneler, pentagonistlerin havan mermileriyle paramparça olmuş insanlarla dolup taşıyordu. Dominik meselesinin hakikati bugüne kadar söylenmedi, söylenecek zamanı bir gün gelecek ama. Pentagonizm kendi «*hakikatini*» dolaştırdı kulaktan kulağa ve bunun yettiğini sanıyor. Şurası kesindir ki, Dominik Cumhuriyeti'ne yapılan müdahalenin hesabı henüz verilmedi. İktidarın bu kötüye kullanış şeklinin, bütün Latin Amerika ülkelerinde ve tabii Dominik Cumhuriyeti'nin kendinde etkileri olacaktır. Ve Amerika Birleşik Devletleri, 1965 nisanında *olduğu gibi, hesabını kendine göre* yapıp ona göre hareket etme fırsatını bir daha zor bulacaktır.

Her olayın tepkisi, kendi çapıyla oranlıdır. Amerika'nın Güney Vietnam'da, Dominik Cumhuriyeti'nde sergilenenden çok daha geniş çapta, çok daha sistemli olarak giriştiği müdahale hareketi, pentagonist ülkenin ahlaktan yoksunluğunun ölçüsünü vermektedir. Vietnam'da Vietkong savaşçılarını ve Kuzey Vietnam yöneticilerini yıldırmak için cinayetlerin ve kitle imhası yollarının her çeşidi denenmekte. Onları niçin yıldırmak istiyorlar? Amerikalı siyasetçilerin, gazetecilerin ve yorumcuların sık sık tekrarladıklarına göre, Ho Şi Minh'i konferans masasına oturtabilmek, yani onu müzakerelere zorlamak için. Bu cümle tekrarlana tekrarlana Amerika Birleşik Devletleri'nde beylik bir laf haline geldi. Bu, ahlak şuurundan yoksunluğun en açık delili değil de nedir? Bu efendilerin, bu devlet görevlilerinin, bu yorumcuların, ağızlarından çıkanı ku-

lakları duymuyor mu? Siyasi amaçları sağlamak uğruna teröre başvurmak mıdır bu beylerin ahlak ölçüsü? İşi böyle hafife alan bu beylerden biri, kendi evinde birdenbire eli mitralyözlü bir adam peydah olsa, ailenin geride kalan fertlerini korkuya salmak ve onları dediklerini kabule zorlamak için çocuklarının birini öldürse, acaba ne diyecekti? Kuzey Vietnam bombardımanlarını haklı göstermeğe çabalayan pentagonist görevlilerin dedikleri ve yaptıklarıyla, bir eve saldırıp aradığını elde etmek için o evin çocuklarından birini öldüren bu haydudun davranışı arasında hiçbir fark yoktur.

Amerika Birleşik Devletleri'nin dünya polisliğini kendi uhdesine almakta haklı olduğunu farzedelim; Güney Vietnam'da sadece bu ülkenin Kuzey'le birleşmesini önlemek için döğüştüğü hakkında verdiği teminatı da gerçeğin ifadesi kabul edelim; öyleyse, Kuzey Vietnam'ın bombalanmasıyla, dünya polisliği rolü arasında bazı bağların bulunduğunu, yani Amerika Birleşik Devletleri'nin Güney Vietnam'da cinayetler işlemiş birkaç katili Kuzey Vietnam'da takip etmekten başka birşey yapmadığını doğru sayalım. Ama, bütün bu uyduruk bahaneleri haklı görsek bile, geride gene de sorulacak bazı sorular kalmakta: Bir polisin bir caninin saklandığı eve girip, onu teslime zorlamak için, bu evin çocuklarından birini öldürmeğe hakkı var mıdır? Çocuklar bizzat aranan caninin çocukları bile olsa, polis bu şekilde davranabilir mi? New York'ta oturan sıradan bir yurttaş, şehrin polisi böyle davransa, ne diyecektir? Bunu mantıki ve akla yakın mı bulacaktır? Bu ona ahlaki mi gelecektir? *Hükümetinin Vietnam'da yapmakta olduğu bunun aynı olduğuna göre, demek ki, bu ona ahlaki gelecektir.*

Ahlak şuurunun yokluğuyla beynin kokuşması arasındaki mesafe pek büyük değildir. Amerika Birleşik Devletleri'nin Vietnam'a müdahalesini ve Kuzey Vietnam

bombardımanlarını mazur göstermek için düzenlenen Amerikan resmi belgelerinde sıralanan yalan yanlış iddiaların sayısı hayli kabarıktır. Bugün söylenen şeyler yarın yalanlanmakta ve görevliler bu tezadları gidermek için bile bir çaba sarfetmemektedir.

Yalan, resmi ağızlar için bir huy haline geldi artık. Pentagonizm'e kafa tutan kurum ve kişileri gözden düşürmek[2], onun köleliğini kabul edenleri de yüceltmek için, tam teşekküllü bir sistem ihdas edildi. Bu sistemde izlenen usulü hepimiz bilmekteyiz: Önce bir yalan atılır ortaya. Sonra ona, hakikatin bayraktarıymış gibi görünenlerin herkese duyurduğu bir gerçek süsü vermek için, bu yalan tanınmış sahte liberallerin ağzına düşürülür. Bu alanda pentagonistlerin devşirdiği karaçalıcılar, Gobbels ustaya parmak ısırtacak cinstendir.

Pentagonizm'in doktrini iğretidir. Ya ahlakı? Onu hiç aramayın. Çünkü yoktur.

---

(2) **Bu belgelerden birini, benim idarem sırasında, Amerika Birleşik Devletleri'nin Dominik Büyükelçisi olan John Bartlow Martin, sipariş üzerine hazırladı. Görevi, benim vehim içinde yaşayan bir deli olduğumu ileri sürerek Dominik Cumhuriyeti'ndeki Amerikan müdahalesini haklı göstermekti. Benim ülkemde bir atasözü vardır: «Köpek havlarsa, sahibine hoşt deyin.» Bu eski elçinin kitabına -bu eserin birçok dilden çok sayıda basımı yapılıyor- cevap verecek zamanım yok, çünkü sahibine hoşt demenin yollarını aramaktayım. Pentagonist tezviratı yalanlamakla vakit kaybedemem.**

EK: Gerilla Harbi ve Özel Güçlerin Harekatı (FM 31-32)

Nizam-dışı (non conventionelle) Savaşın Tanımı (s. 3):

Nizam-dışı savaş, gerilla harbiyle vurup kaçma, ricat ve düşman devletlere (mukavemet kastediliyor) karşı tahribat teknikleriyle sıkı sıkıya ilişkilidir. Nizam-dışı savaş düşmana ait veya çoğunluğu yerlilerden olup şu veya bu ölçüde yabancı bir güç tarafından desteklenen bir personel sayesinde, düşman kontrolü altında bulunan yerlerde meydana gelir.

Nizam-dışı savaşta sorumluluğun sınırlanması:

a) Bu faaliyetlerin bazılarıyla ilgili olarak, sorumluluk kayıt altına alınmış ve bu konuya çok büyük önem verilmiştir. Gerilla harbi, Amerika Birleşik Devletleri Silahlı kuvvetlerinin sorumluluğu altındadır.

b) Tayin edilmiş bazı coğrafi sınırlar içinde kalan -bunlara gerilla harekat sahası denir- bölgelerde, gerilla harbiyle sıkısıkıya ilişkileri olduğunu yukarda söylediğimiz üç alanda sorumluluk, bunlar gerilla harekatını ilgilendirdikleri ölçüde, Amerika Birleşik Devletleri ordusuna aittir.

I — NİZAM-DIŞI SAVAŞI DESTEKLEYİCİ MAHİYETTE PSİKOLOJİK HAREKAT (s.169-176)

1 — Genel Bilgiler:

Özel güçlere ait birlikler, savaş zamanında olduğu gibi barış zamanında da, sadece varlıklarıyla bile, belirli kesimlerde, askeri ve yarı askeri çevrelerde, halkın uyanık unsurları arasında, psikolojik huzursuzluk sebebidir. Özel güçlerin verdiği görüntü, harekatın muzafferane bir şekilde gelişmesinde ağırlığı olan birçok amille çevrelenmiştir. Bu amillerin ihtiva ettiği başlıca hususlar, Amerika Birleşik Devletleri menfaatinin kesin olarak yerine oturtulması ve bir de, günbegün ve ilk elden toplanan istihbaratı değerlendirip yerli savaşçı güçlerin meseleler ve hedefler önündeki tavırlarını kavrayarak özel güçlerin orda bulunmasının gerektirdiği halk desteğini sağlamaktır. Şayet, gerila[1] birliklerinin bütün organizasyon safhalarında, özellikle gerilla birliklerine sızma hareketinden önceki safhalarda, yani «gerilla» gücünü ve yardımcı güçleri Amerikan personelinin gelişine hazırlama ve bunun sonucu olarak da, askeri olduğu kadar siyasi ortak gayelere varmak amacıyla karşılıklı çaba gösterme safhalarında psikolojik harp tekniğinden yararlanılırsa, özel güçlerin görüntüsü, bundan sonrası için, daha az sıkıcı hale girer.

2 — Anlamı ve Organizasyonu:

İyi hazırlanmış psikolojik harekat, çatışmalardan önce ve çatışmalar sırasında, ayrıca Amerika Birleşik Devletleri ordusunun yürütmekle yükümlü olduğu soğuk harp boyunca nizam-dışı harp harekatının yürümesine katkıda

---

(1) **Burda sözü edilen, tabiatıyla, Amerika Birleşik Devletleri'nin kendi siyasetine uygun olarak teşkilatlandırdığı gerillalardır.**

bulunur. Bu psikolojik harekat, halkın olumlu tavır almasını sağlamak, onu bu yönde güçlendirmek ve desteklemek, ve de kendi çıkarı için Amerika Birleşik Devletleri'nin hedeflerinden yana bir davranışa itmek amacı içinde ele alınacaktır.

Amerika Birleşik Devletleri İstihbarat Teşkilatı (U.S. İ.A.), geniş alanları hedef tutan bir psikolojik harekatı gerçekleştirir. Bu harekatla yapılmak istenen, Amerika'nın genel ilke ve gayelerinin tanıtılması ve başka halklara Amerika Birleşik Devletleri'yle onun halkının görüntüsünün kazandırılmasıdır. Bu da, bu halkların, onlara (yani Amerika'ya) has hükümet sistemini seçmek hakkını savunmakla olur. U.S.I.A. programları, Amerikan askeri personelinin psikolojik olarak kabul ettirilmesi amacıyla, özel güçlere harekat alanı hazırlanmasında kullanılabilecektir.

Hedef olarak seçilen kamu güçleri (psikolojik harekat için):

Sivil Halk: *Halkın çok büyük bir kısmının sevgisine dayanmıyorsa, hiçbir gerilla hareketi amacına varamaz. Çatışmaların başlangıç döneminde halk, korkulu ve hareketin bir sonuç alabileceğinden kuşkulu olduğu için ya tarafsız kalmayı yada harekete karşı çıkmayı tercih eder. Bu çok kere böyle olur. Bu tutumda anlaşılmıyacak birşey yoktur. Zira halk, bir yanda düşman güçlerin, öte yanda gerillaların istekleri ve kontrolü arasında sıkışıp kalmıştır. Bu durumda, psikolojik harekatın gerilla savaşındaki asıl rolü, halkı, savaşın kendi iyiliği ve özlediği şeyler için açıldığına, bu gayelere ulaşılacağına, gerillacıları destekleyen Amerika Birleşik Devletleri'nin de aynı sosyal ve siyasi görüşlerde olduğuna inandırmaktır. Doğruyu halka anlatmayı amaç edinen psikolojik programlar, onu, ortak gayelerin zafere ulaşması için gerillacıları desteklemeyi kabule götürür.*

Gerillalar ve yardımcılar: *Özel güçler kumandanlığına bağlı üç önemli kesim; gerillacılar, onların yardımcısı olan güçler ve gizli unsurlardır. Gerillacı güçler, Amerika Birleşik Devletleri'nin «gerilla hareketinin» başlıca hedeflerini desteklediği kanaatındadırlar. Ama, özel güçler birliği kumandanlığı, Amerika Birleşik Devletleri'nin bu topraklar üstündeki temsilcisi olarak, kendi özel gayelerini gerillacılara ve taraftarlarına devamlı bir şekilde anlatmaktan ve bütün çarpışmalar boyunca, bu konuyu hep ön planda tutmaktan bir an bile geri durmamalıdır.*

II — GERİLLA HARBİ HAREKAT ALANINDA PSİKOLOJİK SAVAŞIN ÇEŞİTLİ HAREKAT BİÇİMLERİ

Fiili Harekat: Bir bölgede üstünlük sağlandığı vakit, sivil halka, normal hayatlarına dönmeleri yolunda cesaret vermek ve yardımcı olmak lazımdır. Bu bazı defa «gerillacılar»ın veya yardımcı birliklerin, binaların onarılması için, eksilen yapıların inşaatı için, ürünün kaldırılması için, okul ve tapınakların yeniden açılması için, sosyal faaliyet kümelerinin organizasyonu için, v.s. kolları sıvamalarını gerektirir.

Bölgede namuslu ve gerçek bir yönetimin ihdası: *Bunun için uygulanacak psikolojik programlar, Amerika Birleşik Devletleri'nin ve müttefiklerinin bütün prestij ve meşruiyet ağırlığını taşıyabilecek biçimde düzenlenecektir. Amerika Birleşik Devletleri'nin o yerdeki yetkililerinden veya daha önemli şahsiyetlerden gelen özel direktifler bunun delili olacaktır. Amerikalı kumandanlarla yerli gerilla kumandanlarının veya halkın inanç duyduğu, sürgündeki bir hükümetin birlikte vereceği kararlar, eylem programlarını güçlendirecektir.*

Sivillerle yapılacak toplantılar: *Özel güçler kumandanlığının sivil halkın nisbeten normal bir hayata dönme-*

si için henüz yardıma gelemediği harekatın devam etme dönemlerinde, bu kumandanlık, o mahallin sivilleriyle yapılan müzakere ve toplantılarda tesbit edilen yazılı talepleri destekliyecektir. Halk bunu, bir kere daha Amerika Birleşik Devletleri'nin gerillacıları desteklediğinin ve her ikisinin de kendi iyiliği için çalıştığının delili sayacaktır. Halkla güven ilişkileri içine girmek ve böylece özel güçler personeline duyulan yabancılık hislerini azaltmak maksadıyla, özel güçler birliğinden birkaç kişi bu toplantılara katılacaktır. Bu toplantılar ayrıca, gerillacıların ve Amerika Birleşik Devletleri personelinin, halkın geri kalan kısmıyla tamamlaşmasına imkan verecektir.

III — TERHİSE YARDIM AMACINI GÜDEN PSİKOLOJİK HAREKAT

Gerilla kuvvetlerinin terhisine yardım amacıyla düzenlenen harekattır. Bu harekat, bütün haberleşme vasıtalarının, terhis süreci boyunca izlenecek tutumu gerillacılara izah etmek için kullanılmalarını sağlıyan programlardan ibarettir. Bu izahlarda onlara, memleketin geleceğinde Amerika Birleşik Devletleri'nin veya bu sorumluluğu yüklenecek olan milli hükümetin uygulamaya sokacağı yeniden inşa (ülkenin yeniden inşası) programlarında üstlerine düşen görevler ısrarla anlatılır.

IV — BİRLİKTE HAREKATTA BULUNULAN GÜÇLER

Bir gerilla gücüyle birlikte girişilen harekat sonuçlanınca, bu bölge kumandanlığı bu gücün, Amerika Birleşik Devletleri'nin tanımış olduğu geçici hükümetin emrine girmesini bekleyecektir. Bu gücü terhis etmekten veya kullanmaktan geçici hükümet sorumlu olduğu halde, Amerika Birleşik Devletleri, kamu düzeninin kurulması-

na ve de kendi imkanlarına göre ve idare mekanizmasının etkili bir şekilde yeniden organizasyonuna kadar bu gücün muhafazasını temin edecektir.

V — PAYELER VE NİŞANLAR

Gerillacıların ve mukavemetin diğer unsurlarının hizmetleri karşılığında hakedilen madalya ve mükafatların tevdii işinde vakit kaybetmemek lazımdır. Mükafatlar, mümkünse, gerilla birliklerinin, sivil halkın, nizami kuvvet subaylarının ve geçici hükümet mensuplarının hazır bulunacağı mahalli şölenlerde, bir harekattan (böyle bir harekatın yapılmış olması gerekiyor) sonraki mümkün olan en kısa zamanda tevdi edilir.

VI — SİLAHLARIN VE TEÇHİZATIN İADESİ

Bir gerilla gücü silahları ve teçhizatıyla birlikte, tanınmış bulunan milli hükümetin hizmetine girmişse, bu şarta riayet edilmez. Amerika'ya ait güçler temsilcileriyle mahalli hükümet temsilcileri, gerillacıların ellerinde bulunan silah ve teçhizatın envanterini birlikte çıkarırlar.

VII — SİVİL HAYATA DÖNEN GERİLLACILARIN İTİBARLARININ İADESİ VE İSTİHDAMI

Gerillacıların sivil hayatta eski yerlerini sağlamaları için bütün tedbirler alınmış olmalıdır. Bazıları nizami silahlı güçlerde veya kesinlikle teşekkül eden hükümet nezdinde istihdam edilebilir. Bunların tek tek ve hatta birlikler halinde yeni hükümetin polis teşkilatı veya silahlı kuvvetleri bünyesi içinde kullanılmaları mümkündür. Gerillacılara ait olan zarara uğramış evlerin ve köy mülklerinin yeniden kullanılır hale gelmesi yolunda mümkün olan yardımın sağlanması zaruridir. Bununla birlikte, geçici hükümet bu zaruri yardımı sağlamağa muktedirse, Amerika Birleşik Devletleri kuvvetlerinin buna katışması

mecburiyeti yoktur. Terhis programının, belki de, büyük bir tehlike ile karşı karşıya gelmesi de muhtemeldir. Eski gerillacılar isyankar bir tavır takınıp yeni düzene karşı mücadeleye ve hatta çeteciliğe kendilerini kaptırabilirler. Bir başkaları, geçici hükümete veya Amerikan makamlarına karşı ayaklanacak olan silahlı siyasi teşkilatların organizasyonunda, bu oturmamış şartlardan yararlanabilirler. Bu yüzden, bu ihtimalleri hesaba katarak, terhis sürecinin hızla tamamlanması esastır. Uygulanacak yollar, askeri ve siyasi makamlar arasında alınacak yüksek seviyedeki kararlara bağlı olacaktır. Uzlaşmalar sırasında, özel güçlerle C.A. (Sivil İşler Teşkilatı) ve katılan (duruma göre) diğer kesimler arasında tam bir görüş ve eylem birliği olması zaruridir. Karışıklıklara sebep olması muhtemel durumların ortaya çıkmasından kaçınmak için, her türlü kontrol tedbiri alınacak, tesis edilen otoritenin çıkarlarına karşı eylemlere yardımı dokunabilecek şüpheli şahıslar göz hapsinde bulundurulacaktır. Hükümet yapısının yerine oturtulmasını mümkün kılacak barışçı yolu kabule yanaşmaları (bu şahısların) ve normal olarak harbin ardından gelen sosyal hayata intibak döneminin pürüzsüz atlatılması için herşey denenecektir. Psikolojik harekatın, bu faaliyetlerde büyük ölçüde yardımı olmalıdır.

7 Pentagonizm, Vietnam ve Latin Amerika

Vietnam'la Latin Amerika, dünyanın, pentagonist iktidarın en yoğun olarak hüküm sürdüğü iki ucudur. İlk anda, Latin Amerika'nın durumunu Vietnam'a benzetmek, mübalağaya kaçmak gibi görülebilir: Vietnam silaha sarılmış pentagonizm'e karşı döğüşürken, Latin Amerika, en azından bir bütün olarak düşünüldüğünde, uysal kalmaktadır. Ama tek fark da budur. Aslında, pentagonizm'in Latin Amerika'da yürüttüğü baskı sistemi, Vietnam'da Diem hükümetine karşı mücadeleye girişilmesinden önceki baskıyı hatırlatır. Bu kontrolü kaybettiği her yerde, pentagonizm, Vietnam'da şimdi olduğu gibi davranacaktır. Bunun delili, Dominik Cumhuriyeti'nde geçen olaylardır. Vietnam'da, 1964 sonlarıyla 1965 başları arasında, pentagonizm'in elde ettiği yerli ordunun, hem manen hem maddeten Vietkong güçleri tarafından yenildiği görüldü. İşte o zaman, pentagonizm, sayıları bir anda yarım milyona varan güçlerini ileri sürdü. Dominik'te de, Amerika Birleşik Devletleri deniz piyadeleri,

kendini pentagonizm'e peşkeş çekmiş yerli aşiret, 1965 nisanı ayaklanmasıyla ezilince, onun yerini aldı. Ve bir kaç gün içinde, ihtilal öncesi Dominik'te bulunan Amerikan askeri gücüyle oranlanamıyacak binlerle kişi çıkartmaya geçti.

Vietnam'da, Vietkong gerillacıları karşısında, sadece mevcudu 600.000'i aşan yerli ordu bozguna uğramamış, ayrıca onlara şekil vermek, aralarından bir kadro yetiştirmek amacıyla orda bulunan çok sayıda Amerikan görevlisi de aynı akibete uğramıştı. 1964'ün sonunda, bu Amerikan görevlilerinin sayısı 10.000 subay ve erden müteşekkildi. Dominik Cumhuriyeti'nde de yerli birliklerle, onlara her çareye başvurarak ihtilale karşı savaşma emrini veren Amerikalı subay ve çavuşlar da, aynı şekilde başarısızlığa uğramışlardı. Bu emirler ve pentagonist desteği sağlayacaklarına kesin güvenleri olmasaydı, Dominik askeri güçleri, bütün halkın bir bütün olarak desteklediği bir harekete karşı çıkma gücünü kendinde bulamazdı.

Bu noktada Vietnam'ın ve bu Latin Amerika ülkesinin benzer durumlarda oldukları söylenebilir. Sadece mücadeleye katılan insanların sayısı bakımından birbirlerinden ayrılabilirler, yoksa, misilleme hareketinin metodları ve vahşet derecesi yönünden hiç değil. İhtilalin ilk günlerinde San Dominik şehri, havadan ve denizden, bitip tükenmiyen hınçlı bombardımanlara hedef oldu. Bu sürekli hava akınları ve havan ateşi, Amerikan askeri güçleri tarafından büyük bir hırsla emredilmişti. Yetmedi mi; o halde, aynı şehrin bir buçuk ay sonra Amerikan havanları tarafından, Hanoi'deki hava akınlarını aratmıyacak bir şevkle döğüldüğünü de hatırlatalım.

Vietnam bir deneme tahtasıdır. Orada denenen her şey, sırası gelince, Latin Amerika'da da uygulanacaktır.

Bugün, Kuzey Vietnam ve Güney Vietnam diye anılan iki ülke, bir zamanlar bir tek ülkeydi. O zamanki adı

Hindiçini olan bir Fransız sömürgesi. 1940'lara doğru, Ho Şi Minh'in siyasi liderliğinde Fransızlara karşı silahlı bir hareket başladı ve 1954 Mayıs'ında Kuzey'in zaferiyle sonuçlandı. O ayın sekizinde Dien Bien Phu'da muhasaraya alınan Fransa askeri kuvvetleri, teslim olmak zorunda kalmışlardı. O sıralarda Amerikan müdahalesi, mücadeleye devam etmeleri için Fransızlara yapılan para ve teçhizat yardımı olarak ortaya çıkıyordu. Kimse farkına varmadan pentagonizm'in şekillendiği sıralardı, o sıralar. Daha o zamanlardan bir sürü Amerikan bankacısı, sanayicisi ve siyasetçisi, kendilerini, İngiliz ve Fransız sömürge imparatorluklarının mirasçısı sayıyorlardı. Bunlar, Hindiçini kızılların eline düştüğü andan itibaren, bütün Asya'yı hesaptan silmek gerektiğine ve o zaman Amerika Birleşik Devletleri'nin dünya çapında bir komünizm denizi üstünde yüzeceğine Başkan Eisenhower'i inandırmışlardı. Pentagonizm'in bu kimseciklerden habersiz büyüme çağında, senatör McCarthy Amerikan liberallerini dehşete salıyordu. Amerika Birleşik Devletleri, Hindiçini'de mağlup Fransa'nın yerini almağa hazırdı ama, bu ülkenin, Ho Şi Minh'in muzaffer ordularının elinde bulunan kuzey yarısı için bunu başarmak çoktan imkansızdı. Amerika Birleşik Devletleri çözüm yolunu «buldu»: Hindiçini'yi ortadan ikiye bölmek. Kuzey Vietnam Ho Şi Minh'in ve taraftarlarının elinde kalacak, Güney Vietnam ise Ngo Dinh Diem hükümetine teslim edilecekti.

Ngo Dinh Diem, 26 Ekim'de Güney Vietnam'da cumhuriyeti ilan etti ve cumhurbaşkanlığı görevini kendi üstüne aldı. Bundan iki ay sonra, ülkenin güney yarısında, bir zamanlar Fransızlara karşı döğüşmüş olanlar, takibata, eziyetlere, tutuklamalara maruz kalmakta, hüküm giymekteydiler. Bu sıralarda Diem'i desteklemekte olan Amerika Birleşik Devletleri, Fransızlardan kalan bürokratik ve siyasi üst yapıyı ele geçirmekle meşguldü. Bir za-

manlar Fransızlara hizmet etmiş olan ve şimdi Diem'in emrinde bulunan yerli orduyu teçhiz etmeye koyulmuştu. Sonunda bu orduyu, «danışman»ları vasıtasıyla teşkilatlandırır ve yönetir hale geldiler. Az bir zaman içinde, Güney Vietnam ordusuna, harp gemilerinden ve uçaklardan tutun da postala ve sağlık malzemesine kadar her çeşit teçhizat verildi.

1957 yılının ortalarına doğru, gerillaların Diem yönetimine karşı teşkilatlanmağa başlaması, hem yeni baskı tedbirlerinin doğmasına, hem de Amerikan yardımının artmasına sebep oldu. Amerika Birleşik Devletleri mali sermaye ve sanayi baronları, yavaş yavaş ülkelerinin Vietnam'daki müdahalesiyle birlikte kazançlarının artmakta olduğunu görmeğe başladılar. Daha doğrusu, Amerika Birleşik Devletleri iktisadi hayatında 1957'de bir gerileme olmuştu. Bunun atlatılması, 1958'de Diem'e yapılan yardımın takviyesiyle üstüste düştü. Bu tarihten itibaren Amerikan büyük firmalarının kârları habire artmakta devam etti.[1]

1960 Aralığında Güney Vietnam Milli Kurtuluş Cephesi doğdu ve gerilla harpleri çoğalmağa başladı. J. F. Kennedy, Ocak 1961'de Amerika Birleşik Devletleri başkanlığına seçildiği vakit, ülkesini, geri dönülmesi imkansız şekilde işin içine batmış buldu. Kennedy'nin Vietnam'daki durumu, Domuzlar Körfezi meselesinden sonra daha da ciddileşti. 1961 Mayıs'ında Başkan Yardımcısı Johnson Saygon'a gönderilmişti ve Ngo Dinh Diem'le görüş birliğine varmış olarak, «*komünist ajanların ve kuzeyli kuvvetlerin kaba güce dayanarak ve sistemli bir şekilde Vietnam'ın bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü ihlal ettiğini*» beyan ediyordu. Bu cümlenin sadece «*Kuzey*»den bahsettiğini ve Johnson'un Ho Şi Minh Hükümetinin

(1) **5'inci bölüm Ek'ine bk.**

adını anmaktan kaçındığını kaydedelim. Mamafih bu sıralarda Kuzey Vietnam harbe sızmağa başlamıştı. Saldırının hukuki dayanakları, Kennedy yönetimi sırasında yaratılmıştı. Domuzlar Körfezi başarısızlığından sonra askeri çevreler önünde durumu hayli sarsılmış olan -başarısızlık ona atfediliyordu, çünkü Küba'ya karşı savaş uçaklarının kullanılmasına izin vermemişti- Kennedy, Vietnam alanında alttan alta taviz verdi. 1961 Aralık'ında Dışişleri Bakanlığı, Hanoi'yi Güney Vietnam gerillalarını yönetmekle suçlayan Beyaz Kitap'ı yayınladı.

Bu andan itibaren pentagonizm, sivil iktidarın perde arkasında vesile bulur bulmaz Amerika'nın dış siyasetine el koyacak bir güç olarak görünmeğe başladı.

1962 Şubat ayında Amerika Birleşik Devletleri, Saygon'da General Paul D. Harkins'in yönetiminde 4.000 «*danışman*»dan müteşekkil «Vietnam'da Askeri Yardım Heyeti»ni kurdu. Amerikanlar tarafından kurulmuş muazzam yerli orduyu hedef alan gerilla savaşı yoğunlaştıkça, danışmanların sayısı da artacaktı. Ayaklanma genişledi, Saygon'da da nümayişler -bu nümayişlerde budist rahipler kendilerini ateşe vererek etkili bir şekilde intihar ediyorlardı-, suikastlar ve darbe denemeleri şeklinde patlak verdi. Büyükelçi Cabot Lodge, Diem'in istifasını istediyse de, beriki bunu reddetti. Mesele 1963 Kasım ayı başlarında, Kennedy'nin Dallas'ta vurulmasından yirmi gün önce, diktatörün yıkılması ve kaçmak isterken öldürülmesi suretiyle çözümlenmiş oldu.

Saygon'da bir sürü hükümet değişikliği, Güney Vietnam'a hergün biraz daha artan yardımcı harp malzemesi, «*danışman*» ve para yardımı gönderilmesi, McNamara'nın, general Taylor'un ve Başkan Johnson'un temsilcilerinin teftiş gezileri, durumu düzeltmedi. 1964'te Güney Vietnam'da antikomünist propaganda Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kadar geliştirilmişken, Güney Vietnam as-

keri güçleri askerden veya döğüşmekten kaçarak gitgide çökmeğe devam ediyordu.

Pentagonist iktidarın kendini kabul ettirmesi de aynı çağdaydı. 1964 yılı ortalarına doğru, Amerikan sivil iktidarı pentagonist tezle ittifaka girdi: Harbi genişletmek lazımdı. 1964 yılının son günlerinde gerilla savaşı açık harbe dönüştü. Mansfield Raporu açıkça gösteriyordu ki, «*Saygon hükümetinin otoritesi 1965'in ilk aylarından itibaren kırılmıştı*» ve bu durum karşısında «*Saygon yetkililerinin talebi üzerine, önemli miktarda harp birlikleri Vietnam'a gönderilmişti.*»[2] Amerikan birliklerinin San Dominik'e gönderilmesi de, Amerika Birleşik Devletleri'nin sırf bu amaçla yarattığı bir askeri cuntanın talebi üzerine olmuştu. Mansfield'in raporunda geçen bu «*gitgide çoğalan takviye*», aslında «*Vietnam Tırmanması*» denen şeyi teşkil ediyordu. Süreç, 8 Şubatta (1965) üçbin beşyüz insanın gönderilmesiyle başladı. Resmi demeçlere göre, sadece Da Nang Amerikan üssünün savunulması söz konusuydu. Hatırlıyalım ki, aynı yılın 28 Nisan'ında San Dominik'e ilk olarak dörtyüz paraşütçü indiğinde, eğer Başkan Johnson'a inanırsak, güdülen hedef «*Amerikan uyrukluların hayatını korumak*»tı. Mayıs'ta Güney Vietnam'daki Amerikalıların sayısı 45.000'e erişti -bu, aynı ay boyunca Dominik Cumhuriyeti'ne gönderilmiş olandan az fazla bir mevcuttu-. Aralıkta bu mevcut 200.000'e yaklaşmıştı. Bu rakama 21.000 Güney Koreli ile diğer «*müttefik*»lerden birkaç yüz kişi dahildi. Aynı şekilde aralık ayında Dominik Cumhuriyeti'ne de, Brezilya'dan, Honduras'tan, Nikaragua'dan ve Paraguay'dan sağlanmış askerler gönderilmişti.

---

(2) **Mansfield Raporu, 1965'de Vietnam'da ve diğer Asya ülkelerinde Mike Mansfield yönetiminde bir grup Amerikalı senatör tarafından hazırlanmıştır. Rapor, Senatör Fullbright'ın başkanlık ettiği Senato Dışişleri Komisyonu'na sunulmuştur.**

Eğer Vietnam olaylarının gelişmesi dikkatle gözlenir ve bunlar Latin Amerika'dakilerle de -hele Dominik Cumhuriyeti'nde meydana gelenlerle- birleştirilirse, pentagonizm'in teşekkülündeki kesin anın -gençlikten olgunluğa geçiş anı diyebiliriz- Kennedy'nin üç yıllık idaresi içinde yer aldığı anlaşılır. 1965 yılı başında pentagonizm, dünyanın neresinde olursa olsun, silahlı gücünü kullanmağa hazırdı ve bundan böyle Amerika Birleşik Devletleri'nin dış siyasetini kontrolü altına alıyordu. Sivil Hükümetin beynelmilel meselelerle meşgul olan kesimleri onun hizmetindeydi ve başkan kendini, onun taleplerine evet demek zorunda hissediyordu. Bu anda pentagonizm, avına atılmağa hazır, zincirini kırdı kıracak genç bir kaplana benziyordu.

New York Times, Başkan Johnson'un, askeri çevrelerin baskısına, 1967 yılının ortalarında nihayet boyun eğdiğini düşünüyor ve onu kınıyor. Ama şu son yıllar boyunca Amerika Birleşik Devletleri'nde cereyan eden şeyler üstüne dikkatli bir inceleme, New York Times'in kuşkularında hayli geç kaldığını gösterir. Amerika'nın bu ünlü gazetesinin 1 Eylül 1967 günlü başyazısı gerçeğe daha çok yaklaşmaktadır: Adeta onu hissetmekte ve tehlike çanlarını çalmaktadır. Mamafih Amerikalı bir yurttaşın kafası, o sırada bu bulanık gerçeğe zor yatardı. Her ne hal ise, «*Başına Buyruk Generaller*» adıyla yayınlanan başyazıyı çok önemli bulduğumuz için buraya almayı gerekli gördük:

«*Ülkenin en ünlü generallerinden bazılarının, Kuzey Vietnam'da bombardımanların şiddetlenmesi için açıktan açığa giriştikleri kampanya -onlara en başta Senato'da bir zafer sağlıyan kampanya- milli savunma ve dış siyaset üstündeki kontrolün sivil ellerde mi, yoksa askeri ellerde mi toplanacağının bilinmesi meselesinde, ciddi bazı anlaşmazlıkları su yüzüne çıkardı.*

«Yurttaşlarına, Vietnam harbinin, Amerikan şehirlerinde bazı tahribata sebep olan iç karışıklıklardan çok daha önemli olduğunu söylemek için Ordu'ya ait bir kürsüyü seçen Deniz Kuvvetleri Kumandanı General Green'in bu davranışıyla yarattığı manzara, askeri çevrelerin Amerika'nın hayatında oynadığı geleneksel rolün bozulmasında en son, en gülünç örnektir.

«İki gün önce, Senato Araştırma ve Hazırlık Komitesi ön komisyonu gizli oturumunda Ordu Kurmay Heyeti'nin Deniz Kuvvetleri temsilcisi, Kuzey Vietnam'daki Mig uçakları üslerinden dördünün topa tutulmasını istemişti. Oturum sırasında General Greene, hükümeti, bombalanacak mevkilere ait daha geniş bir listeyi onaylamakta ağır davrandığı için, Hanoi'yi desteklemekle suçluyor, tenkit ediyordu.

«Ordu Genelkurmay Başkanı General Johnson da, Haipong limanı ve bombardıman kuşağının dışında kalan diğer Kuzey Vietnam üslerinin bombalanmasını talep ederek, bu harekete katıldı. Sonunda, bu bombardımanların Hanoi'deki yetkilileri Güney Vietnam'da sürdürdükleri eylemden alakoyamıyacağı gibi, Amerikalıların ağır zayiatına sebep olabileceğini, üstelik Amerika'nın başını Rusya ve Çin'le ciddi olarak belaya sokabileceğini ileri süren Dışişleri Bakanı McNamara ile General arasında ciddi bir anlaşmazlık su yüzüne çıktı.

«Daha önce, bir başka Kurmay Heyeti üyesi, Hava Kuvvetleri'nden General McConnell, şayet böyle bir bombardımana başvurulmazsa, askeri harekatın devamı için, Güney Vietnam'da daha 800.000 askere ihtiyaç olduğunu söylemişti. Haber Alma Servisleri'nin geçen hafta McNamara tarafından kamuoyuna açıklanan resmi değerlendirmeleri, bu türden istatistiki rakamların ne kadar «hayali» mahiyette kaldığını apaçık göstermektedir. Mc Namara'ya verilen rapor, Güney Vietnam'a Kuzey'den ge-

len harp malzemesinin kesin olarak günde yüz tonu aşmadığını, yani birkaç kamyonun taşıyabileceği bir hacimde olduğunu göstermektedir.

«Buna rağmen, antenleri her türlü askeri harekatın gelişmesinden daha çok, 1968 seçimlerine yönelmiş olan Başkan Johnson, ön komisyonda verilen bu ifadelere kendisini öylesine kaptırmıştı ki, daha toplantı başlamadan (ön komisyondan sonra teşekkül eden Araştırma ve Hazırlık Komitesi toplantısı) askerlerin yanında yeralmıştı. Komitenin ifadesine başvurduğu şahitlerin ilki, bombardımanların şiddetlenmesi (Kuzey Vietnam'da) isteğini önceden açığa vurmuş olan Pasifik Donanma Kumandanı Amiral Sharp, başkanın 'yeni bir grup mevkiin daha yasak hedefler listesinden çıkarılacağına' dair vaadini Komite'nin bilgisine sundu. Başkanın bu teslimiyeti, Komitenin. velev ki Çin'le bir harp durumu yaratsa bile, Haipong limanını kapatmak ve öteki hedefleri de nüfuz sahasına almak amacıyla bombardımanların daha çok şiddetlenmesinden yana diretmelerini kolaylaştırdı.

«Hükümetin, askeri baskı karşısında bu teslimiyeti ilk değildir. Bu ilkbahar, daha fazla piyade birliğinin Vietnam'a gönderilmesi amacıyla, General Westmoreland'ın yürüttüğü açık kampanya, etkisini Amerika Birleşik Devletleri'nde de sürdürdü. Neticede, Başkan'la general arasında yapılan güdümlü müzakereler, takviye olarak 45.000 askerin daha Vietnam'a gönderileceğine dair geçen ay yapılan ilanla son buldu.

«Vietnam Tırmanması'ndan iki buçuk yıl sonra, sayısı 500.000'i aşan bir mevcudun savaşa sokulmasına, Avrupa'nın bütün İkinci Dünya Harbi boyunca gördüğünden daha kesif bombardımana rağmen, Güney Vietnam'ın askeri cepheden bugünkü durumu, Amerika Birleşik Devletleri'nin açık harbe girdiği sıralardakinden daha iyi değildir. Amerikan tırmanması komünistler tarafından da

taklit edildi ve savaşlar, insan kaybı bakımından olsun, tahribat olarak olsun, yoğunluk rekorları kırmaktan başka işe yaramadı.

«Hesaptaki bu korkunç yanlışlığın sorumluluğu, şüphesiz, başka birinden çok, başkana düşer. Ona akıl veren ve işin acıklı yanı, bunca dev yatırımdan yararlanıp savaş alanında birkaç küçük başarıyı bile beceremiyen askeri şefler, şimdi de, bombardımanların azaltılmasına en fazla karşı koyanlardır. Oysa böyle bir durum, siyasi bir çözümyolu bulmak amacıyla Hanoi'yle girişilecek görüşmelerde gerekli ilk adımı teşkil edecektir.

«Tonkin körfezi meselesine bir çözüm yolu bulmak amacıyla Kongre'de müzakerelerin açılmasına sebep olan olaylar, savaşla ilgili olarak yasama gücünün yürütme gücü üstündeki kontrolünü sağlamak amacını güden anayasa hükümlerinin, ne ölçüde baltalandıklarını su yüzüne çıkardı. Şimdi de nazariyatta askeri güçleri sivil idarenin yetkisi altına sokan benzeri bir anayasa ilkesinin daha çiğnenişine şahit olmaktayız. Anayasa'nın kendisine tanıdığı başkanlık yetkilerini kullanarak devletin milli politikası üstünde sivil iktidarın hakimiyetini yeniden ihdas etmek, bundan böyle M. Johnson'a düşmektedir.»

New York Times'in başyazısındaki bu son satırlar, yazarının düşüncesinin tam durulmadığını gösteriyor. Amerika Birleşik Devletleri'nin, ne kendi ülkesi, ne de dünyanın başka yeri için tek bir milli siyaseti yoktur. İki ayrı siyaset, daha doğrusu, biri içişler için, biri dışişler için; biri yurt meseleleri için, diğeri beynelmilel meseleler için iki ayrı iktidar çevresi mevcuttur. Başkan Johnson ülkenin iç siyasetinin kontrolünü elinde tutar, ama karşılığında dış siyaseti pentagonizm'e terketmiştir. Bu onu -New York Times'in de müşahade ettiği gibi- askeri çevreler önünde teslimiyeti kabule zorlar. Başkan Johnson yada onun yerinde olan herhangi bir kimse, dış siyaset ala-

nında pentagonizm'e karşı çıksa, iç siyaset alanında iktidarını yürütemez. Dışişlerinde karar yetkisi pentagonizm'in eline geçmiştir. «*Nazariyatta askeri güçleri sivil idarenin yetkisi altına sokan anayasa ilkesi*» Amerika Birleşik Devletleri'nde artık uygulanmamaktadır.

Vietnam olaylarını özlü bir biçimde, fakat sadece pentagonizm'in metodlarını gün ışığına çıkarmak amacıyla teferruata inerek anlattık. Kendi yönünden Latin Amerika da, yüzyılı aşkın bir zamandan beri, emperyalizmin saldırılarına uğramış; emperyalizm pentagonizmle yer değiştirdiği vakit de, çok-gelişmiş kapitalizmin bu yeni çocuğunun en cazip hedeflerinden biri haline gelmiştir. Dominik Cumhuriyeti, Vietnam'da kullanılan metodlara işte bu amaçla boyun eğdirildi. Bu küçük Antil ülkesi böylece «*Vietnamlaştırıldı*». San Dominik tecrübesinde elde edilen bazı sonuçlar Hindiçini'de uygulandığı zaman da, Vietnam «*Dominikleştirilmişti*». Şurası bir gerçek ki, M. Ellsworth Bunker'in Saygon Büyükelçiliği'ne tayini sırf bu elçinin, pentagonizm'e göre, Dominik Cumhuriyeti'nde büyük yankılar uyandıran bir başarı kazanmış olmasındandır.[3] Amerika Birleşik Devletleri'yle yaptığı müzakereler -resmen O.E.A. tarafından yürütülüyordu- sırasında Albay Caamano Hükümetinin ileri sürülen bir

[3] **Büyükelçi Bunker'in, henüz San Dominik'te bulunduğum, 1966 Temmuz'unun ilk haftası içinde şahsıma yaptığı bir ziyaret sırasında, kendisine, Cabot Lodge'un halefi olarak Vietnam'a gönderilmesinin pek geç olmıyacağını söylemiştim. Bir yıl öncesinden beri (1965) bir tez üstünde çalışıyordum. (Bunu Uruguay'lı yazar Hiber Canteris'e açtım, kendisi 1965 sonunda Montevideo'daki Marcha Dergisi'ndeki yazısında işte bu teze dayandı). Bu tez, M. Bunker tarafından Dominik Cumhuriyeti'nde devşirilen tecrübelerin meyvasının Vietnam'da kullanılacağı üstüneydi. Bu görüşmede, Dışişleri Bakanlığı'nın iki görevlisinin daha kendine refakat ettiği büyükelçi Bunker, sözlerimi gülümseyerek dinledi. Yanındakilerden birisi de Harry Shlaudeman'dı.**

hususu kabul etmediği her keresinde, Dominik başkenti yeni bir hava akınına maruz kalıyordu. Müzakereler zaten başlamış olduğuna göre, «*Caamano'yu müzakere masasına oturtabilmek*» değildi bunun amacı; onu pentagonizm'in şartlarına boyun eğdirebilmekti. En ufak bir direnme, Dominik'lilerin hayatına mal oluyordu. Daha sonraları, Ho Şi Minh'in görüşme tekliflerini reddetmesinin, Hanoi'de, Haiphong'ta ve diğer Kuzey Vietnam şehirlerindeki insanların hayatına mal olması gibi. Aslında teklif edilen görüşme, zincirlerini kırmış aslanla, eli kolu bağlı avının arasındaki görüşmeydi. Neresinden bakarsanız bakın, bu müzakereler, pentagonizmin saldırdığı ülkeye hiçbir şey getirmiyordu. San Dominik müzakerelerinin kilit noktası anayasacı askerlerin durumunun bir esasa bağlanmasıydı. Böyle bir şey yapılamadı, çünkü ne O.E.A., ne de Amerika Birleşik Devletleri böyle bir konunun yanına yaklaştı.

San Dominik'te, Diem zamanında Vietnam'ın da yaşadığı «*antikomünizm*» zulmü zincirlerinden boşandı. San Dominik'teki pentagonist müdahaleyi takip eden günlerde bu zulmün kurbanlarıyla dolu bir çukur meydana çıkarılmıştı. Sözüne inanılabilecek bir muhafazakara göre, mayıs ayında, Dominik başkentinin kuzey kesiminde cereyan eden katliam, 2000 kurbanın hayatına mal olmuştu. Anlaşıldığına göre, O.E.A.'nın icazetiyle Amerikalıların yönetimi altındaki Dominik birlikleri tarafından yürütülen bu katliam hareketine «*temizlik ameliyesi*» adı veriliyordu. Albay Caamano hükümeti'yle O.E.A. arasında cereyan eden görüşmeler sonunda, bütün ülkeyi saran cinayet dalgasıyla da yetinilmedi. Hemencecik Dr. Garcia Godoy yönetiminde bir geçici hükümet kuruldu: Bu kan seli bu küçük Antil ülkesinin her yanında, 1967 Ağustos'unda da akmağa devam etti.

Anayasacı subay ve askerlerden bir çoğu böylece

katledildiler. Bir kısmı yurt dışına kaçmak zorunda kaldı. Anayasa meşruiyetini savunan bir çok parti liderleri gözden uzaklaştırıldı veya öldürüldü. Anayasa meşruiyetçiliğinin taraftarlarına veya buna yakınlık duyanlara ait özel işyerleri, Ahora Dergisi'nin büroları, Guerra Hermanos'un döküm fabrikası ve diğerleri yerle bir edildi. Yüzlerce ve yüzlerce insan vahşice eziyete uğradı, yaralandı ve işkence çekti. 1967 Mayıs ayında, Dominik Devrimci Partisi'nin ateşli bir anayasacı olan bir senatörü fosfor bombasıyla ağır şekilde yaralandı.[4]

Buna rağmen, bu cinayetlerden hiçbiri, Matun baskınında olduğu kadar canice tasarlanmamıştı. Matun, Dominik Cumhuriyeti'nin ikinci büyük şehri olan Santiago de los Cabelleros'un dış semtlerinde kalan bir malikanenin adıdır. 19 Aralık 1965'te, Albay Caamano, yanında anayasacı subaylar kurmay heyeti de olduğu halde, bu şehirde gömülü bulunan bir mücadele şehidinin, Albay Rafael Fernandez Dominguez'in -hareketin ilk meşalesini tutuşturan adam- hatırasını anmak için Santiago'yu ziyaret etti. Fernandez Domininguez Amerikan kuvvetleri tarafından 19 Mayıs'ta öldürülmüştü. Anayasacı subayların ziyareti vesilesiyle, aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu birkaç yüz kişi Matun malikanesinde toplandılar. Otomatik tüfekler, 50 kalibrelik mitralyözler ve ağır tanklarla baskın başladığı sırada, hepsi yemek masasındaydı. Matun çatışması altı saat sürdü ve toplu katliam, ancak anayasacı subayların müthiş soğukkanlılığı ve askeri maharetleri sayesinde önlenebildi. Badire iki ölü -bunlardan

---

(4) **Pedernales Eyaleti Senatörü Pablo Casimiro Castro'ydu bu. Yaraları o kadar ağırdı ki, ağustos sonundan (1967) önce hastaneden çıkamadı. Yanında bulunan, parti arkadaşlarından iki kişi de aynı şekilde yanmıştı. Bu cinayet, komünist olmakla itham ettikleri anayasacıların vücutlarını ortadan kaldırmak amacını güden vahşet kampanyasının bir parçasını teşkil ediyordu.**

Juan Lora Fernandez emsalsiz bir askerdi- ve iki yaralıyla atlatıldı. Saldırganların ölü ve yaralılarının sayısı 98'di.

Matun baskını bir imha planı olarak hazırlanmıştı ve şüphesiz, bütün Amerika kıtası üstünde, geçen yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Kızılderili katliamlarından bu yana, buna benzer bir cinayet tasarlanmamıştı. Fakat olaya ait haber, rezilane bir şekilde değiştirilmişti. AP'in bir haberi, anayasacıların Matun malikanesinin çatısına 50 kalibrelik bir mitralyöz yerleştirdikleri sırada baskının başladığını iddia etmekteydi. Böyle bir şey maddeten imkansızdı aslında. Diğer haberlerde, anayasacı subayların bazı polis birliklerine sataştıkları, bunların da misilleme olarak hücuma geçtikleri söyleniyordu. Gerçek olan şu ki, sonu başarısızlıkla biten «*Matun Harekatı*» önceden hazırlanmıştı -zira anayasacı askeri şeflerin bu tarihte Santiago şehrini ziyaret edecekleri resmen biliniyordu- ve ihtilalin askeri ve sivil şeflerini bir elde yoketmek hedefini güdüyordu. «*Matun Harekatı*», Vietkong yuvalarını yoketmek için Vietnam'da ısrarla uygulanan bir sürü harekatın Antiller'deki bir kopyasıdır.

Pentagonizm, Vietnam'da öğrenip Dominik'te ıslah ettiği, yahut Dominik'te öğrenip Vietnam'da mükemmelleştirdiği bütün metodları, gerilla hareketlerinin mevcut bulunduğu bütün diğer Latin Amerika ülkelerinde uygulamaya sokacaktır.

İşte, daha önce Vietnamda kullanılmış, sonra San Dominik'te geliştirilmiş, ıslah edilmiş yollardan biri: Artık siyasi cinayetler hükümetin sırtına yüklenmiyor. Siyasi cinayetler, yani gerçek komünistlerin veya öyle sayılanların katli askerler veya polisler arasından seçilmiş gruplara yaptırılıyor. Başkan olayları kamu önünde protesto ediyor ve de münasip bir dille katillerin izinin bulunamadığını anlatıyor. Böylece zulüm daha da yayılıyor; çünkü

bu öyle bir durum yaratıyor ki, hem halk müdafaasız kalıyor hem de hükümet suçlu olmuyor. Bu yol 1967'de Guatemala'da bolca uygulandı. Pentagonizm'in bir başka metodu da, «*seçimler*»e başvurmasıdır. Seçimle işbaşına gelmiş hükümetler -Vietnam'da olduğu gibi Dominik Cumhuriyeti'nde ve Guatemala'da da- yerli ve dolayısıyla azgelişmiş bir pentagonizm'e boyun eğmişlerdir.

Bu durumu açmamız gerekir. Biliyoruz ki, pentagonizm, Amerika Birleşik Devletlerinde, hükümet işlerinde bir bölünme, ikili bir iktidar meydana getirmiştir. Sivil hükümetin iktidarıyla pentagonizm'in iktidarı. Amerikan silahlı kuvvetleri bu sonuncusuna itaat etmektedir. Latin Amerika silahlı kuvvetleri de -nadirattan bazı istisnalar bir yana- kendi milli hükümetlerine değil, pentagonist iktidara itaat etmektedir. Tabii ki, Amerika Birleşik Devletleri silahlı kuvvetlerinin Amerika Birleşik Devletleri dahilinde hiçbir harp faaliyeti yoktur. Onun hareket alanı ülkenin dışındadır ve en azından büyük bir bozgun onu kendi yurdunda iktidarı ele almağa mecbur edene kadar, davranışlarını dışta göstermeğe devam edecektir.

Latin Amerika ülkeleri silahlı kuvvetlerinin durumu ise, tamamen farklıdır. Onların askeri faaliyeti yurt dışında değildir. İnsanları kendi ülkelerinin dışında döğüşmezler. Latin Amerikalı askerler, bütün kazançları kendi ülkelerinin sırtından çıktığı için de, sadece kendi ülkelerinin istilacıları olarak hazırlanmışlardır. Onların onurlarını okşıyan, hoşlarına giden budur. Kendi öz hükümetleri yerine pentagonizm'in emirlerine itaat etmek gibi bir durumdaysalar, bunu, kendi ülkelerinde karışıklık çıkarmak yönündeki temayüllerini tatmin ettiği için kabul ediyorlar. Sonuç olarak, bu kuvvetler, her Latin Amerika ülkesinde, pentagonist türden «*kuvvetler ayrılığı*»nı milletlerarası çevrelerde değil de, ülkenin iç düzeninde ihdas etmektedirler. Bunun sonu, açıkça, çoktandır Latin Ame-

rika'yı yerinden oynatmakta olan ihtilalci akımın daha da şiddetlenmesi ve zamanının daha da çabuklaşmasına varacaktır.

Öte yandan, bir süredir Latin Amerika ülkelerinde hüküm süren yerli ve az-gelişmiş pentagonizm, demokrasinin bu bölgelerde düştüğü itibarsızlığı, bir kat daha artıracaktır. Bir müddet sonra, Latin Amerika'da demokrasi kelimesi, cinayetle, hırsızlıkla, kaba güçle ve zulümle eş anlama gelecektir. Daha şimdiden, halka dehşet salanların, kendilerini demokrat; vahşiliklerine muhatap olanları da, velev ki bunlar katolik rahipler bile olsa, komünist diye adlandırdıkları birçok Latin Amerika ülkesi mevcut. Bu ülkelerden biri de, Latin Amerika'nın, pentagonizmin ağına düşmüş ilk ülkesi olan Dominik Cumhuriyeti'dir.

8 Pentagonizm Tam-İktidar Olma Yolunda

7 Kasım 1967'de, London Times, Washington muhabirinin «*Pentagon Büyük Toplum'un Yardımına Geliyor*» adlı bir haberini yayınlıyordu (sayfa: 6, sütun: 6). Bu «*Büyük Toplum*» bilindiği gibi, Johnson'un, 1964 başkanlık seçimi kampanyası sırasında sunduğu programın en önemli hususlarındandı. Pentagonizm dış siyaset konusunda bundan böyle ağır basan kuvvet haline gelirken, Vietnam Harbi de, yoğunlaştıkça yoğunlaşıyordu. 1965 yılı başlarıydı. Bu vesileyle, Walter Lippman gibi en yetkili yorumcular ve başkaları, birbirinden farklı ve birbiri kadar pahalı iki cephede birden tutunmanın imkansız olduğunu ileri sürdüler: Biri Güneydoğu Asya'daki askeri cephe, öteki de Amerika Birleşik Devletleri'ndeki sivil cephe. İki buçuk yıl sonra, bu tenkitlerin tuttuğunu görmemek için sadece kör olmak gerekirdi. Vietnam'daki harp, «*Büyük Toplum*»un teşekkülü yolunda tasarlanan planları başarısızlığa uğratmıştı. Girmiş olduğu pentagonist sömürge haliyle Amerika Birleşik Devletleri, 1965 Mayıs

ayından beri, zenci ayaklanması denebilecek olan vakaların doğurduğu ciddi çalkantıların sıkıntısını çekiyordu. Pentagonist iktidarın muhtaç olduğu parayı ve insan malzemesini sağlayan bu sömürge, devrini tamamlamış ihtiyar emperyalizmin basit sömürgesi değildir. Emperyalizm çağında sömürge, genellikle metropolden uzak ve metropol halkından aşağı sayılan bir ırkla meskun toprak parçasıydı. İktidar, metropolde asla müsamaha edilemiyecek bir şiddetle yürütülürdü. Fakat anayurt sömürgesinin, hiç olmazsa görünüşte sayılması gereken bazı gelenekleri vardır: Siyasi mücadele gelenekleri; klasik bir sömürgede olduğu gibi, kabaca altüst edilemiyecek sosyal ve manevi değerlerin gelenekleri.

Eğer, Watts'da, Detroit'te ve diğer büyük Amerikan şehirlerinde ayaklanmış olan Amerika Birleşik Devletleri zencileri tipik bir sömürgenin ahalisi olsalardı, liderleri çoktan ortadan kalkmış, harekete katılanların binlercesi öldürülmüş ve isyancıların imhasıyla sömürgeye barış getirilmiş olurdu.

Metropol'de siyasi istikrarı tehdit etmemek için ihtiyatla hareket etmek gerekir. Pentagonizm'in, arka arkaya harp mekanizması ve asker doğuran barış içinde bir sömürgeye ihtiyacı vardır: Ona istediğini veren, üstelik kaya gibi sağlam bir siyasi zemin teşkil eden bir sömürge. Hikmeti vücudu devamlı eylemde saklı faal bir güç, kendi kaynağında, hesapta olmıyan bazı hareketlerin elinde oyuncak olamaz. Onun için pentagonizm, Amerika Birleşik Devletleri'nde iç barışla meşgul olmak zorundadır. Çünkü bu barış bozuldu mu, pentagonizm'in onu, eski sömürge imparatorluklarının sömürgelerinde yaptığı gibi, yeniden tesis etmesi gerekir. Yurt içinde barışa duyulan bu ihtiyaç, pentagonizm için meselenin can alıcı noktasını teşkil eder. Öyle ki, şu veya bu zamanda, Amerika Birleşik Devletleri sivil hükümeti, ülkenin sosyal ve siyasi

istikrarını teminat altına alacak güçte olamazsa, pentagonizm, onun yerine kendi geçecektir.

Bununla birlikte, Amerika Birleşik Devletleri'nde halkın düşünce ve duygularını yoğuran gelenekler, iç siyaset alanında başka ülkelerde olduğu gibi klasik tarzda hükümet darbesi yoluyla pentagonizm'in sivil hükümetin yerine geçmesini imkansız kılar. Bu ancak, Amerika'nın kesin bir askeri bozguna uğraması halinde mümkün olacaktır; pentagonizm tereddüt etmiyecektir o zaman: Kendini tarihi bakımdan ve maddeten korumak için sivil hükümeti tasfiye edecek ve onun yerine askeri bir cunta getirecektir.

Fakat pentagonizm, alttan alta da sivil hükümetin yerine geçebilir, federal yetkilerle ilgili durumları azar azar kendi tekeline alabilir, askeri olmayan idari alanlarda, millet hayatı üstünde etkili güçleri ele geçirmesine imkan verecek uzun vadeli bir siyaseti tasarlayıp gerçekleştirebilir.

Pentagonizm bunu yapacak güçtedir; hele, tasavvurları arasında para ve insan hayatı olarak uzun süreli ağır harcamaları gerektiren bir harbin yer aldığı düşünülürse. Pentagonizm bir gün Çin'e saldırmayı tasarlarsa, bu ülkedeki harekatı boyunca, Amerikan halkının sebatla, yekvücut halinde askerlerin arkasında yer alacağından; çatışma ne kadar sürerse sürsün, kendi için zaruri bütün harp teçhizatını ve insan malzemesini devamlı şekilde kendine sağlayacağından emin olmalıdır. Bunun böyle olabilmesi için, anayurt sömürgesinden hiçbir kesimin nümayişlerle ve ayaklanmalarla bu birliği bozmak hakkına sahip olamaması iktiza eder.

Amerika Birleşik Devletleri resmi çevrelerinde, zenci ayaklanmasına sebep olarak, sadece Amerikan zencilerinin çoğunun içinde yaşadıkları yoksulluk durumu gösterildi. Yoksulluk durumunu, onunla birlikte de bütün me-

seleyi kökünden halledecek «*Büyük Toplum*» fikrini; bir zamanlar ortaya atıldığı ayaklanmayı «*Büyük Toplum*»u kurmaya matuf planların başarısızlığa uğramasının doğurduğu söylendi.

Kolaycı muhakeme. Zira, hiç mübalağasız bir isyan gözüyle bakılabilecek olan ve bilindiği gibi, kara isyanın ilk şiddetli ve kitlevi nümayişini teşkil eden Watts'daki karışıklıklar, Johnson'un ikinci kere başkan seçilişinden aşağı yukarı dokuz ay sonra, yani seçim kampanyası sırasında «*Büyük Toplum*» fikrinin ortaya atılmasından sadece dokuz on ay sonra meydana geldi. Watts zencileri ayaklandıklarında, aradan, «*Büyük Toplum*» planlarının yürürlüğe konacağı ve zencilerin bir aldatmacaya kurban gittikleri zehabına kapılacakları kadar bir zaman geçmemişti.

Kolaycı muhakeme mi dersiniz, ne derseniz deyin, *kara isyanın;* Johnson hükümetinin, «*Büyük Toplum*»u kurmaktaki yetersizliğine hamledildiği muhakkaktır. Johnson'un tenkitçileri, zamanında, Vietnam harbiyle, «*Büyük Toplum*»u kurma planlarının bir arada yürüyemiyeceğini haber verdikleri için, *kara isyanın*, Vietnam'daki savaşın sosyal ve siyasi bir sonucu olduğu sanılır. Gerçekte, zaman olarak üstüste düşmelerinin dışında, bu iki vakıanın, birbiriyle ilgili görülecek bir yanları yoktur. Teşkilatlanmasında pentagonist faaliyetin önemli rolü olmasına rağmen, «*Black Power*» denilen hareketin kökleri iyice gerilerdedir. Pentagonist faaliyetin bu rolü, «*Büyük Toplum*»un kurulması yolunda harcanması gereken fonların onun tarafından tüketildiği şeklinde anlaşılmamalıdır. Bu meselede birbirinden ayrı olarak ele alınması gereken iki amil vardır: Bir yanda Siyah İsyan'ın iktisadi ve sosyal sebepleri; öte yanda, bir eylem gücü olarak teşekkülü. Bu eylem gücü, Vietnam'da tırmanma hareketinin başladığı anda ortaya çıktı. Öyleyse, «*Büyük Toplum*»u yarat-

maya matuf paranın, Vietnam'da kullanılmak amacıyla o yana aktarıldığı düşünülemez. Black Power, sürekli iktisadi ve sosyal adaletsizlik durumunun yarattığı zemin üstünde, Amerika Birleşik Devletleri'nin askeri saldırı gücünü yıpratmağa yönelmiş ve bu gücü geriden vuran bir kuvvet olarak teşekkül etti. Black Power'in liderleri, içgüdüleriyle veya durumu tahlil ederek kavradılar ki; Amerikan zencilerinin hayat şartlarının ıslahı imkanı, yeryüzünde bağımsız ve hem de yalnız ideolojik saiklerle olmaksızın Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı ihtilalci güçlerin varolmasıyla sıkısıkıya bağlıdır. Komünist Çin'deki, Amerika Birleşik Devletleri'nin colored (ayrı renkten ırk) saydıkları bu ülkedeki yönetimin varlığını sürdürmesi, sadece varlığıyla onları koruyan, onları savunan bir dünya gücü olması dolayısıyla, Amerikan zencileri için kesin önem taşır. Mao, Çin'in lideridir, ama aynı zamanda Amerikan milletinin bağrında yaşadıkları ölçüde önemleri büyük olan Amerika Birleşik Devletleri zencilerinin ve melezlerinin de dahil olduğu bütün ayrı renkten halkların da lideridir. Fidel Castro'nun Küba hükümeti'nin varlığı da, buna benzer bir vakıadır. Black Power'in bu veçhesi «*siyah iktidar*»ın önemli bir unsuru -harekete iç gücünü sağlıyan belki de budur- olsa bile, sahici bir sosyal ayaklanma teşkil etmez. Ama, askeri teşekkülüne bakarak, Amerika Birleşik Devletleri'nin beynelmilel politikasının, yani pentagonizm faaliyetinin yarattığı siyasi bir harekettir. Öyleyse pentagonizm'den, ona karşı harekete geçmesini bekleyebiliriz ve Amerikan gelenekleri içinde ele alınca, Dışişleri Bakanı McNamara'nın ilan ettiği şeyleri, bu hareketin ilk teşebbüsleri sayabiliriz.

Times'ta yayınlanan bir habere göre, Dışişleri Bakanı McNamara 7 Kasım'da, bakanlığının, doğrudan doğruya Times muhabirinin kullandığı tabirle, bu bakanlığın «*sınırsız gücünden ve kaynaklarından*» (onlar da sınırsız)

yararlanarak, ülkenin sosyal problemlerinin çözümüne katılmağa karar verdiğini açıklamıştı. Genellikle iyi haber alan bu İngiliz gazetesinin muhabirine göre, McNamara, bu gayeyle hazırlanmış üç raporun teferruatını vermekteydi:

«İlki (bu üç programın ilki), Pentagon'un bütün askeri şahıslara, ırk ayrımı gözeten mülk sahiplerine ait evlerin satın alınmasını ve kirayla tutulmasını yasaklıyan en son emridir. İlk defa Washington bölgesinde yürürlüğe sokulan Pentagon'un bu politikası, şimdi California'da yaygınlaşmıştır ve azar azar bütün Birleşik Devletler'de (eyaletlerde) uygulanacaktır.

«İkinci program:» 100.000 Projesi'nin amacı, ordunun istediği asgari seviyenin altında kaldıkları için askere alınamıyan yoksul gençleri yoğun bir eğitimden geçirmektir.

«Nihayet, İntikal Projesi», ihtiyari bir programdır, askeri kadrolardan ayrılanlara eğitim ve iş imkanı sağlamayı hedef alır.»

Bu metne tekrar döneceğiz, ama zamanı gelmişken, bazı sorular sormamız doğru olur:

Niçin Pentagon'un elinde bir çok fon vardır ve niçin bu yardımcı fonları, normal olarak sivil idarenin ihtisas sahasına giren gayeler için kullanacaktır? Pentagon'un bütün askeri şahıslara, ırk ayrımı gözeten mülk sahiplerinin evlerinin satın alınmasını ve kirayla tutulmasını yasaklıyacak gücü varsa; aynı şekilde, bu ayrımı kabul etmeyenlere ait evlerin satın alınmasını ve kirayla tutulmasını onlara yasaklıyacak, yahut Yahudilerin tuttuğu dükkanlardan, veya yolun sağındaki değil de solundaki kaldırımda bulunan dükkanlardan alış veriş yapmalarını yasaklıyacak gücü de var demek değil midir? Peki Pentagon içinde bir mülk sahibinin, ne zaman ırk ayrımı uygulayıp uygulamadığını tayin hakkına kanunen sahip olan kimdir?

Yüzbin genci eğitecek öğretmeni Pentagon toplıyacaktır? Ordu safları arasından mı, yoksa sivillerden mi? Toplanan bu öğretmenler askeri saflardan gelmezlerse, hangi makama bağlı olacaklar? Pentagon'a mı, Milli Eğitim Bakanlığına mı? Siyasi ideolojileri ve tutumları bakımından bu öğretmenlerde aranacak şartları kim tayin edecek? «*İntikal Projesi*»ni hangi kural ve ilkelere göre ve kim yönetecektir? Askeri kadrolardan ayrılanlara nerelerde iş verilecektir? Harp sanayilerinde mi, yoksa pentagonist başka cihazlarda mı? Ve bu adamlar yeni işlerine girdikleri vakit, onları askeri iktidara bağlıyacak bağlar hangileri olacaktır?

Bu soruların Pentagon'da ortaya konduğunu ve karara bağlandığını düşünmek gerekir: İktisadi, sosyal ve siyasi bakımdan böylesine dev güce sahip bir teşkilat, normal olarak sivil hükümete bağlı faaliyet alanlarını ele geçirirken, önüne çıkabilecek engelleri daha başta hesaplayıp, göze almadan yola çıkmaz.

McNamara'nın ağzından öğrendiğimiz karar, pentagonizm'i, içi siyasetteki, sonunun nereye varacağı belli olmıyan olaylar açısından bağlar. İşte bu sebepten ötürü, bu kararı, sadece Amerikan halkının gözüne güzel gözüksün diye pentagonizm'in boynuna şirinlik muskası takmak amacında olan basit bir açık ilişkiler tasarısı sayamayız.

Muhtemeldir ki, Times muhabirinin bahsettiği programlar hazırlanırken, Pentagon, ihtiyatlı davranmak ihtiyacını duymuş, onun için de, bu planlarda uzun vadeli bazı tasarılara girmemiş olsun. Ama, iktidar adlı mekanizmanın dinamizmini yakından tanıyanlar bilirler ki, iktidar makinesi kendine yabancı bir alanı bir kere ele geçirdi mi, o alan artık hep onun hakimiyeti altında kalır ve bir zaman sonra iktidar makinesinin, o alan çevresindeki bütün diğer alanları ele geçirmek üzere, kimsenin gözü-

nün yaşına bakmadan, gücüne uygun bir hızla, yoluna devam edeceği bir zemin teşkil eder. «*Büyük Toplum*»un kuruluşuna katılma kararını alırken pentagonizm'in hakimiyetini, bugün sivil iktidarın elinde olan alanlara yayacağını ve nisbeten kısa bir zaman içinde içteki iktidarın faaliyet alanlarından hayli büyük bir parçayı kendi hükümranlığı altına alacağını aklımıza getirmeliyiz. *Pentagonizm, ülkenin dış siyasetinin kontrol mevkiinden, Amerika Birleşik Devletleri'nin tam iktidarına doğru yol almaktadır.*

London Times'deki haberin son paragrafları, bu gidişi açıkça belirtmektedir:

«Geto (zenci iskan mahalleri), transit yolların kontrolü, şehirlerin gelecekteki gelişmesi meseleleri, California'da, Santa Maria'da, «Research and Development (Rand) Corporation»ın uzmanları tarafından ciddi bir şekilde incelenmektedir. U.S. Air Force'un (Amerika Birleşik Devletleri Hava Kuvvetleri) önemli para yardımları sayesinde, Rand Corporation, teamüle uyup bütün enerjisini nükleer çağ stratejilerinin temellerini incelemeğe hasretti. Şimdi de, Amerikan harp gücünü, her türlü saldırıyı bertaraf edecek şekle sokmanın hesapları içindedir.»

Amerika Birleşik Devletleri'nin bütün bilimsel, askeri ve idari çevrelerinde, «*Rand Corporation*»ın Pentagon için çalışan yüksek seviyede hazırlanmış bir teşekkül olduğu bilinir. Times muhabirinin de dediği gibi, bu kurum U.S. Air Force tarafından bolca beslenir. Bazı önemli siyasi çevreler, «*Rand Corporation*»a, Amerika Birleşik Devletleri'nin «*scientifico-militaire*» ve siyasi düşüncesinin bir timsali gözüyle bakarlar. Bu değerlendirme şüphesiz biraz mübalağalı olmakla birlikte, «*Rand Corporation*»ın en yaygın görüntüsü budur.

Sivil hükümetin faaliyetiyle ilgili ödevler «*Rand Corporation*»a emanet ediliyorsa, bu, sivil hükümetin yerini

alma yolunda, çok ölçülü atılmış bir adım değil midir?

Bu sorunun cevabını, ülkenin geleceğinden, fikren ve manen, sahiden sorumlu olan Amerika Birleşik Devletleri yurttaşlarının vermesi gerekir; yoksa, resmi sorumlulukları olan, fakat onları hizmetkarı haline getiren iktidarın boyunduruğundan kurtulmaları çok güç ve hatta imkansız kişilerin değil.

Pentagonizm, geberip gitmemek için havaya ve gıdaya ihtiyacı olan bir harp canavarı oluşuyla, pek şüphesiz, bütün dünya halkları için bir tehdit demektir. Ama o, Amerikan halkı için de aynı ölçüde bir tehdit teşkil eder. Pentagonizm'in iktidarı yayılmağa devam eder, Amerika Birleşik Devletleri içindeki sivil iktidarın faaliyet alanını kendi nüfuzu altına sokmağa başlarsa; sonunda bütün ülke -yalnız siyasi ve askeri şahsiyetler değil-, kendi dışında kalan bütün yeryüzünün hışmını üzerine çekecektir. *Bu noktada kendi kendimizi aldatmıyalım: Bir ülkenin, ister kendisi, ister karşısındaki için olsun, hesaba almak zorunda olduğu en güçlü silah, ne «H» bombasıdır, ne de güdümlü mermiler atan yivli top yuvaları... Bu silah, dünya kamuoyudur.* Pentagonizm, gücü ve parayı elinde bulunduranları yanına çekebilecektir, ama, yeryüzünde adaletin hükümranlığına susayanları, asla!.

Unutmayalım: Hazreti İsa'nın bir tek sözü, kalabalıklar üstünde, mağrur Roma ordularından daha etkili olmuştu.

9 Kasım 1968 Seçimlerinden Sonrası[1]

Amerika Birleşik Devletleri'nde genel seçimler, 5 kasım 1968 günü yapıldı. International Herald Tribune, 9-10 Kasım tarihli Paris baskısında, Associated Press'in 8 Kasım tarihli ve New York kaynaklı haberini üçüncü sayfasının beşinci sütununda yayınlıyordu. Bu habere göre, son hesaplar, Başkan yardımcısı Humphrey'nin 30.534.689 oy -buna, Alabama'dan sonradan gelme bir tasnifin sonucu olan 53.120 oyu da katmak lazım-, Nixon'un 30.721.046 oy ve Wallace'ın 9.585.028 oy aldığını göstermektedir.

Amerikan toplumunun vardığı yüksek seviyedeki teknik imkanlara rağmen, seçimlerden üç gün sonra bile, sonuçları kesin olarak bilmek imkansızdır; bunların her an değişikliğe uğraması mümkündür. Ne var ki, bu değiş-

(1) **Bu bölüm, Amerika Birleşik Devletleri 1968 genel seçimlerinden hemen sonra, Juan Bosch tarafından, kitabın fransızca baskısı dolayısıyla kaleme alınmıştır. (Ç. N.)**

şiklikler, kuvvetler arasındaki, 8 Kasım'da yapılan hesapların belirlediği güç dengesini bozacak mahiyette değildir. Öyleyse, Associated Press'in verdiği haberdeki rakkamlara dayanarak, tahlillere girişmek mümkün olacaktır.

Bu istihbarat, 70.893.883 yurttaşın 1968 seçimlerine katıldığını göstermekte. Onlardan sadece 30.587.809'u, ülkenin başkanlığına talip olan üç kişiden, en liberal diye tanınan Demokrat Parti adayına oy kullandılar. Öyleyse en fazla liberal sayılan adamı ancak bir azınlık destekledi. Fakat işin acaibi, kazanan adaya -M. Nixon- oy verenlerin sayısını da, Humphrey'ye verenlerin hemen hemen aynı bir azınlık teşkil ediyordu. Nüfusu iki yüz milyona varan, bunlardan en aşağı yüz milyonunun oy hakkı olan Amerika Birleşik Devletleri'nin halkı, bu hesaba göre, 1969-1972 döneminde, sayıları 31 milyonu geçmeyen bir seçmen zümresinin seçtiği bir başkanla idare edilecek demektir. Ilgilenmeye değer bir husus...

Başkan Yardımcısı Humphrey, daha baştan beri, seçim kampanyasına ana tema olarak, Vietnam'da barışın sağlanmasını almıştı ve Başkan Johnson'un Kuzey Vietnam'da bombardımanların durdurulması emrini, kendi parti adayının son anda yardımına koşmak amacıyla gösterilmiş bir çaba sayanların sayısı hayli kabarıktı. Nixon, tersine, harp meselesi üstüne hiçbir taahhüde girmedi ve tatbikatta Humphrey'le aynı oyu sağladı. Şurası açık ki, Amerikalı seçmenlerin büyük çoğunluğu, Humhrey'in barışçı demeçleriyle pek az ilgileniyordu ve Johnson'un Vietnam'da bombardımanların kesilmesi emriyle pek de ilgilenmemişti. Son anda Humphrey'nin lehine bir gelişme dikkati çekmişse, bu Johnson'un aldığı ateş-kes tedbiri yüzünden değil, Senatör McCarthy'nin, seçmenlerinden, Humphrey'den yana oy kullanmalarını istemesindendir. Ciddi ve nesnel bir tahlil, büyük Amerikan kütlesinin, Güney-

doğu Asya'da olanlardan pekaz endişe duyduğunu gösterir. Hiç şüphesiz bu insanlar, tarihin tanıdığı en yenilmez güç karşısında, yurttaş onurlarının zedelendiğini hissediyorlardı; bütün iktidarlarının, Johnson'un «sarı bücürler» diye aşağıladığı bu küçük Asya'lı halk karşısında zaafa düşmesi onları yaralamıştı. Ama Amerika'daki insan kitlesini asıl meşgul eden şey, Amerika Birleşik Devletleri'nin içindeki durumdu. Bu yüzden yığınlar, seçim kampanyasında, memleketin içinde, Nixon'un tabiriyle, «*kanuna saygının ve düzenin*» kurulmasını eksen alan adaya oylarını kullandılar. Humphrey, barıştan söz ederken, aldanmaktaydı. Liberal menşeiyle bağlı olduğu, sola yakın ve liberal azınlık çevrelerdeki çalkantılardan etkilenen başkan yardımcısı Humphrey, tezahürlere kanmanın mahkumu oldu ve ülkenin dışta barış istediğini sandı.

Gerçekte, millet barışı yurdun dışında istemekten çok, içinde istemekteydi. Şu veya bu yolla hissediyor veya biliyordu ki, ülke sınırları dışındaki barış, son birkaç yıldır içinde yüzdüğü rahatlık için bir tehdit demekti. Johnson'a gelince, onyedinci ve ondokuzuncu paraller arasında bombardımanın durdurulmasını emrettiği zaman, belki de kendi kendini aldatmamıştı. Belki de Humphrey'nin yardımına koşmanın değil, 31 Mart 1968 gecesi, gövde gösterisiyle pentagonizm'e karşı giriştiği iktidar darbesini ikinci bir jestle perçinlemenin yollarını arıyordu.

Kongre üyeleri seçimi sonuçlarının tahlili, harp probleminin, Amerika'daki insan kitlesini barışseverlerin sandığı anlamda etkilemediğini daha iyi anlamamıza fırsat vermektedir. Demokratların Senato'da kaybettiği beş sandalyeden üçü bir zamanlar ün yapmış «güvercin»lere aitti: Bunlar, Ohio eyaletinden John J. Gillian, Pennsylvania eyaletinden Joseph S. Clark ve kendini beynelmilel sahada bir şahsiyet haline getiren büyük politik namusuyla, bunların en tanınmışı olan, eski Oregon eyaleti senatörü

Wayne Morse'tu. Savaşa karşı bir başka demokrat senatör de, daha önce eyaletindeki önseçimi kaybetmişti: Alaska senatörü Ernest Gruening'di bu. Gruening Kasım seçimlerine bağımsız aday olarak katıldı ve kaybetti. Buna karşılık, 1964'te Cumhuriyetçilerin başkan adayı Barry Goldwater, Senato üyeliği seçiminde «*Vietnam harbini kazanmak için, 'leadership'in (liderliğin) değiştirilmesi lazımdır*» teması üstüne seçim kampanyasını yürüttü ve Arizona'da seçimi kazandı. Vietnam'ın, Deniz Kuvvetleri tarafından işgalini isteyen Cumhuriyetçi Edward Gurney de, Florida'da seçimi kazandı.

Bütün bunlara rağmen, senatör Gilligan'ın, senatör Clark'ın ve senatör Morse'un sadece Vietnam harbine karşı çıktıkları için seçimleri kaybettiklerini söylemek, gerçeği tam yansıtmamak olur. Seçim kampanyasında ana tema olarak açıktan açığa savaşın kazanılması gerekliliğini işleyen Goldwater bir yana bırakılırsa, Kongre adaylarının, seçmenleri karşısında, hangi konulara dokunduklarını kesin olarak bilmemizi sağlıyacak istihbarata sahip değiliz. Fakat, az bir yanılma payıyla, senato sandalyelerine talip olan her iki parti adaylarının da, dış siyasetle ilgili konulara ancak seçmenlerinden kendiliğinden bir istek gelince dokunduklarını düşünmek için, Amerika Birleşik Devletleri'nde oyların nasıl sağlandığını azbuçuk bilmek kafidir. Hele sanayi şehirlerinin dışında seçmenleri ilgilendiren tek şey, Kongre üyelerinin mahalli meselelerin çözümünde kendilerine yardıma gelmeleridir. Onların ilk andaki çıkarlarını ve her günkü hayatlarını ilgilendiren budur.

Seçmenler yığını, Vietnam'da çocukları döğüşen, onları girift Vietnam ormanlarında kaybetmiş olan ana-babalar bir yana bırakılırsa, harple ilgilenmemiştir. Çocukları Vietnam'da döğüşen ana-babalar da sadece bir azınlıktır. Milli seviyede harbi tercihlerine temel kıstas olarak

alanlar, çok zayıf bir azınlığı teşkil ederler. Şüphesiz seçmenlerin büyük bir kısmı oylarını kullanmadı, zira sandık başına gidip oylarını atmıyan otuz milyondan fazla seçmen var. Öte yandan, ısrarlı barış taraftarları, tabii ki oylarını Humphrey'e verdiler. Ama bu demek değildir ki, 8 Kasım günü belli olan sayım sonuçlarında Humphrey'nin kazandığını gördüğümüz 30.587.809 oyun hepsini barışseverler vermiştir. Humphrey'nin seçmenlerinden bir çoğu -hesaba katmak gerekir ki- sadık Demokratlardır. Bunlar adaya değil, partiye oy verirler. Daha az sadık olan bir kısmı da, memleketin iç düzeninde, demokrat hükümetlerin cumhuriyetçi hükümetlerden daima daha fazla liberal olduğunu düşündükleri için oy vermişlerdir.

1968 seçimlerinde oylarını barış adına kullananların sayısını bilmiyoruz, ama herhalde, oylarını Demokrat Parti adayına verenlerin hepsi olmadığı muhakkak. Bunların birkaç milyonu, Johnson hükümeti, zencilerin yurttaşlık hakları ve sosyal güvenlikle ilgili mevzuatı geliştirdiği için Humphrey'e oy verdiler; diğer bir kısmı da, sadece Cumhuriyetçiler iktidara gelmesinler diye. Böylece, Vietnam'da barışı sağlamak amacıyla oy kullananların gerçek sayısını bilmek için, Humphrey'in, zaten azınlıkta kalan oylarından epey bir tenzilat yapmak gerekir ki, o zaman da bunların gerçekten çok küçük bir azınlıktan geldiği anlaşılır. 1968 seçimlerinin sonucu, bu kitapta ileri sürülen şeyi doğrulamıştır: Amerikan toplumu «*pentagonlulaşmış*» toplumdur.

Buna rağmen, başkan Johnson'un, seçimlere birkaç gün kala, Kuzey Vietnam'daki bombardımanın durdurulması için emir vermesi ve bunun kadar önemli olmak üzere, mart ayında ondokuzuncu paralelin üstünde kalan bölgede bombardımanın kesilmesi için aynı şeyi yapmış olması; onun, yetkilerini her an harbi durdurmak için kullanabileceğini göstermektedir. Bu durumda, kitabımızda

savunduğumuz tezin doğru olmadığı gibi bir sonuca varmak gerekecektir: Öyle ya, demek ki, savaşa ve barışa karar verme gücü pentagonizm'in değil de, sivil iktidarın elindedir. Şayet, biraz önce seçim sonuçlarını incelerken de yaptığımız gibi, Amerikan toplumunun *«pentagonlulaştığı»*nı tesbit etmemize rağmen, bu böyleyse, pentagonizm bu kitapta kendine atfedilen güce daha ulaşmamış demek olacaktır; o zaman da, Vietnam'daki harp, pentagonizm'in değil, başkan Johnson'un harbidir.

İlk anda böyle sonuçlara varmak, gayet tabii bir şey. Evvelemirde Vietnam Harbi, Başkan Johnson'un harbi değildir. Çünkü Johnson, Başkan Kennedy'nin öldürülmesinden sonra, vekaleten iktidara geldiğinde, harp çoktan patlamıştı. Harp Kennedy'nin harbiydi dersek, aynı şekilde yanlış olur, hem de «Amerikan askeri danışmanı» olma iddiasında olan kişilerin Vietnam'daki sayısını birkaç yüzden binlerceye çıkarmasına rağmen. Amerika Birleşik Devletleri, Vietnam çatışmasının içine, Richard Nixon'un başkan yardımcılığını yaptığı Eisenhower iktidarı sırasında girmeğe başladı. Daha o zamanlar, Eisenhower'in kendisi de, askeri harcamaların etrafında teşekkül halinde olan bir *«iktidar çekirdeği»*nin varlığım hissetmiş ve ona *«askeri ve sınai kompleks»* adını vermişti. Bu askeri ve sınai kompleks, Kennedy'nin yönetimi sırasında öyle bir gelişme safhasına girdi ki, genç başkan yavaş yavaş Vietnam'a asker göndermeğe itildi. 22 Kasım 1963'te, Dallas'ta vurulduğu zaman, yeni cephenin şampiyonu, ardında ülkesini, Güneydoğu Asya'da boğazına kadar işin içine batmış halde bırakmıştı.[2]

---

[2] **Küba kriziyle ilgili hatıralarında, Robert Kennedy, bir çok kereler şunu söylüyor (McCall's, New York, Kasım 1968):** «Devlete bağlı bir kısım kuruluşların, milletlerarası ilişkiler üstünde yetkileri ve birinci planda sorumlulukları vardı; bunlar arasında Pentagon'u, CIA'yi, Milletlerarası Gelişmeler Dairesini sa-

Johnson'da kınanacak olan, «*tırmanma*» adının yakıştırıldığı harbe izin vermesi ve onu desteklemesidir. Bugün, Senato Dışişleri Komisyonu'nun vardığı sonuçlarla bilinmektedir ki, Tonkin Körfezi olayı, hava bombardımanlarına emir vermesinde Başkan Johnson'u tahrik etmiştir ve bu durumda Johnson, San Dominik'te de olduğu gibi, derinlemesine bir araştırmaya ihtiyaç duymaksızın, hızla harekete geçmiştir. Aslına bakarsanız, o, ipleri daha usta kişilerin elinde olan bir kukladan başka bir şey değildi. Ama bugün, eldeki bazı ipuçlarına göre, Johnson'un o sıralar çatışmalara son vermeyi tercih edeceğini, hiç olmazsa harbin 1965 Şubat'ından itibaren vardığı aşırı uçlara gitmemesini arzu edeceğini sanabiliyoruz. San Dominik işinde, Johnson, komünizm korkusuyla hareket etmişti; Vietnam işinde ise, zafer ona, elini uzatsa tutacağı, olgun bir meyva gibi sunuldu ve tarihe, Güneydoğu Asya'daki bir harbin kahramanı olarak geçeceği hayaliyle aldatıldı. Savaşa ve barışa karar vermek mevkiinde olmadığının farkına vardığı zaman, kendisi için de, ülkesi için de vakit çok geçti. Mamafih, bombardımanları kesmek için eline geçen ilk fırsatı kullandı; Vietnam harbinin onun «*şahsi harbi*» olmadığım ispatlar bu.

---

yabiliriz...» «Ziyaret ettiğim bir çok ülkede, Amerika'mn bir numaralı şahsiyeti, CIA temsilcisiydi; Latin Amerika'nın bir çok ülkelerinde ise, bu şeref ordaki Amerikan Askeri Heyeti başkanına aitti.» **Bu ifadeler gösteriyor ki, ağabeyinin öldürülmesinden sonra, bu hatıralarını kaleme alırken Robert Kennedy;** «milletlerarası ilişkilerde yetkileri ve birinci planda sorumlulukları» **elinde bulunduran yeni güçlerin farkındaydı. Başkan Kennedy'nin Vietnam'da tedrici bir şekilde taahhüt altına girişinde, onunla askeri danışmanı General Maxwell Taylor arasındaki ilişkileri incelemenin faydalı olacağı anlaşılıyor: Robert Kennedy'nin 1962 Küba krizi üstüne yazdığı bu hatıralarda, aşağıdaki sözlerle kinayede bulunduğu kişi, bu general Maxwell Taylor olsa gerek:** «Başkan, Dışişleri Bakanlığı'ndan daha çok, Pentagon'un ve diğer kuruluşların şahsi temsilcilerini dinlemek zorundaydı.»

Başkan Johnson, 31 Mart 1968'de, Ondokuzuncu paralelin yukarısında bombardımanları durdururken, pentagonizm'e karşı bir nev'i iktidar darbesi yapmış oldu. Pentagonizm'in bütün sınai, mali, fikri ve askeri şefleri 31 Mart 1968 günü gecesi, Johnson'un bu kararı karşısında şaşırıp kalmışlardı.

Aslında pentagonizm, ocak ayının sonunda Vietkong'un başlattığı Tet hücumu dolayısıyla Amerikan halkının ve bütün dünyanın gözünden düşmüş olmasaydı, Johnson bu çıkışı yapamıyacaktı. Amerikan askeri yüksek kumandası ve onunla birlikte bütün memleket -dünyanın diğer ülkelerindeki gözlemciler bir yana- Vietkong'un Khe Sanh'da kesif hücumunu beklerken, Vietnamlılar birdenbire Güney Vietnam'ın en önemli şehirlerinin ta göbeğinde başkaldırdılar. Saygon ve Hue harp meydanına döndü. Pentagon'un bütün tahminleri, gülünç ve aşağılatıcı bir tarzda, boşa çıkmıştı. Kuzey Vietnam sınırı yakınında beklenen hücum, ansızın Saygon'daki Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçisi'nin burnunun dibinde patlak vermişti. Görülmüş şey değildi bu. Amerikan halkı ve bütün dünyanın önünde bu kadar büyük bir bozgunun hesabı nasıl verilebilirdi?

Tet hücumu, Amerikalılar yönünden harbi idare eden insanların prestijini, muson rüzgarlarının kartondan evleri yıkması gibi, kolayca yıkıp attı. Şeflerin prestijiyle birlikte, pentagonizm'in; propagandası sayesinde memleket üstünde ve güvenilir adamları sayesinde de Kongre üstünde yürüttüğü otoritesi de eridi. Başkan Johnson fırsattan istifade etti ve pentagonizm'e karşı beklenmedik iktidar darbesini yaptı.

Şüphesiz, hiç kimse hasmının gücünü; 31 Mart gecesi pentagonizm'i karşısına aldığında Johnson'un onun gücünü tanıdığı kadar tanıyamazdı. Hiç kimse, kamuoyunda prestijinden çok şey kaybettiği halde, pentagonizm'in sa-

vaşa ve barışa karar vermek hakkının elinden çekilip alınmasına razı olmıyacağını, ondan daha iyi bilemezdi. Pentagonizm bu yetkiye bileğinin gücüyle erişmişti ve bu, onun varoluş sebebiydi -her zaman da öyledir-. Johnson, kefaretini ödemesi lazım geldiğini anladı ve ödedi. Bu kefareti pentegonizm'e zorla kabul ettirdi, fakat karşılığını da kendi şahsiyetinden vermesi gerekti. 31 Mart 1968 günü gecesi, Başkan Johnson, bütün dünyanın önünde, siyasi yönden intihar etmişti. Başkanlık otoritesini tekrar anayasacı ve meşru yollara sokabilmesi için büyük bir çaba gerekmekteydi. Başkan Johnson, bu çabayı gösterirken, hayatının en tabii hakkını, Anayasa'nın tanıdığı sürenin sonuna kadar iktidarda kalmak hakkını feda etti. Bu çabanın neye mal olacağını, sadece Lyndon B. Johnson bilmekteydi ve ondan başka hiç kimse bunu onun kadar tam tamına değerlendiremezdi.

Bombardımanların onyedinci parallele ondokuzuncu paralleller arasındaki bölgeyi içine alan bir kuşakta sınırlanması emri bir kere Beyaz Saray'dan çıkınca, pentagonizm, bir askeri hükümet darbesine hazırlığı olmadan bu emre itaat etmeyi nasıl reddedebilecekti? Amerika Birleşik Devletleri'nde böyle bir sorumluluğu üstüne alacak güçte kim vardı? Hiç kimse. Johnson, olağanüstü bir elçabukluğuyla hareket etmiş, hem de bunu yaparken meşru başkanlık imtiyazlarını kullanmıştı. Onun böyle bir kararı alma hakkının karşısına çıkmanın çaresi yoktu.

Ama, gayelerine ille de ulaşmak isteyenler için, dolambaçlı yollar daima mevcuttur. «*Azmin elinden bir şey kurtulmaz*» der, halkların bilgeliği. Onyedinci ile ondokuzuncu paraleller arasında kalan toprak parçası, Kuzey Vietnam'ın bütün yüzeyinin dörtte biri kadardır. Ve 31 Mart'tan bu yana, ülkenin bu bölüğüne atılan bomba, M. Laurent Schwartz'ın da işaret ettiği gibi, daha önce ülkenin bütününe atılan bombadan daha fazladır. Gerçekte, bom-

bardımanların yoğunluğu o ölçüde artmıştı ki, 31 Mart'tan önce bombalanan yüzeyle, o tarihten bu yana bombalanan yüzey arasındaki farka bakarak, Vietnam'daki bombardıman yoğunluğunun bu süre içinde bütün kuzey Vietnam için iki buçuk katma çıktığı sonucuna varabiliriz. Başkan Johnson'un elde edebildiği tek şey, savaşın sahasını sınırlayabilmek olmuştu; vahşetini değil... Tersine, bu vahşet daha da artmaktan geri durmamıştı. 31 Mart'tan önce atılan bir tonluk bombanın yerini, 1 Nisan'dan sonra onbin ton bomba aldı ve Vietnam'a gönderilen Amerikan askerlerinin miktarıyla topların, uçakların ve levazımın miktarı da aynı tarzda arttı. Pentagonizm otoritesini kaybetmişti ama, parasını kaybetmek niyetinde değildi ve üstelik, başkan Johnson'un elinden kapıp kaçtığı iktidarı da yeniden kazanmak üzereydi.

Fakat Johnson durumu kavrıyordu ve eline geçen ilk fırsatta, 31 Mart'ta ağırlığını ortaya koyarak yaptığı iktidar darbesini, aynı şekilde beklenmedik bir jestle onyedinci ile ondokuzuncu pareleller arasında bombardımanların durdurulması emriyle tamamladı. Bu anda Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan İspanyol gazeteci Haro Tegglen[3], Johnson'un bu kararı üstüne, haklı olarak şu yorumu yapıyordu: *«Johnson sonucun bu olacağını bilmiyor muydu? Bu kadar geç kalmış bu kararı niye daha önce almadı? Çünkü böyle bir şeyi yapamadı... Amerika Birleşik Devletleri'nde harbi bir ticaret metaı haline getiren, son derece güçlü bazı kuvvetler buna engel oldu. Çok önemli muhalefetleri kırması gerekiyordu. General Abrahms'ın -Vietnam'daki başkumandan- bombardımanların durdurulmasını kabul ettiğini, mesajında ısrarla belirtmesinin başka anlamı yoktur: Karşı koyan kuvvetlere boyun eğdirilmişti.»* Ve hemen arkasından Teglen

[3] **Triunfo Dergisi, Sayı 336, 9 Kasım 1968.**

kendi kendine şu soruyu soruyor: «*Hepsine mi?*» cevabı gene kendisi veriyor: «*Orasını Allah bilir.*»

Orasını biz de biliyoruz aslında. General Abrahms'ın Washington'a geldiğini, Johnson'la aralarında bazı görüşmelerin cereyan ettiğini ve bu görüşmelerin sonunda, bombardımanların durdurulmasına ait ikinci -ve son- emrin verildiğini Amerikan basınından öğrendik. Johnson bu emri, radyo ve televizyon vasıtasıyla, herkesin önünde verdi; bu davranışı hiç kimse ummazken, harekete geçti. Johnson, pentagonizm'e karşı ikinci ve son hücumunda, birinci defada da onca işine yaramış olan şaşkınlığın etkisinden yararlandı. General Abrahms'ın bombardımanların durdurulmasını kabul ettiğini tekrarlamaktaki ısrarı, kararın tek taraflı olarak alınmamış olduğunu, pentagonist iktidara duyurmanın bir yoluydu. Böylece, General Abrahms'ın şahsında, askeri iktidarın da, bu kararda sorumluluk payı oluyordu.

Johnson, eğer partisi seçimleri kaybetmek istemiyorduysa, 31 Mart'taki iktidar darbesinin ikinci faslının «zaman»ını haklı göstermek için, böyle tedbirlere başvurmak zaruretini duyacaktı; hiç olmazsa kendi kendine bunu böyle koymak zorundaydı. Johnson ilk kararıyla yeniden seçilme şansını feda etmişti; ikinci kararıyla ise, siyasi görüntüsünden geride kalan herşeydi. Zira, hangi mantığa baş vurulursa vurulsun, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ve bütün dünyadaki barış taraftarları şu soruyu soracaklardır: «*Mademki bunu şimdi yapıyor, öyleyse daha önce neden yapmadı?*» Bu sorunun cevabı, Lyndon B. Johnson'a yöneltilen bir kınama olacaktır. İnsanların çoğunun gözünde, Vietnam'daki harp «*Johnson'un harbi*» olarak kalmağa devam edecektir.

Lyndon B. Johnson'un siyasi maharetiyle, Hanoi'nin siyasi ve askeri mahareti arasında açmaza düşen pentagonizm, Richard Nixon'un barış görüşmelerini sürdürmesi-

ni ister istemez kabul edecekti; ama bu arada, Vietnam harbi yılları boyunca biriktirdiği milyarlarca doları sindirmekle de meşgul olacaktı. Onları, güç alanını daha çok genişletip Avrupa'ya yatıracaktı; uzayın fethi programlarında ve son derece pahalıya mal olup, o derece de büyük kârlar sağlıyan elektronik savunma silahlanmasında; nükleer saldırı silahlanmasında kullanacaktı.

Nixon barıştan söz ederken, pentagonizm kendini, altın çağında emperyalizmin de aynını yaptığı bir ödeve hasredecekti: Zaferlerinin meyvalarını devşirecek ve kendine yeni eylem alanları arayacaktı.

Gelecekteki faaliyetlerine neresi sahne olacaktı? Afrika mı? Asya mı? Yoksa Latin Amerika mı? Hangisi?

Hangisi olduğunu şimdiden kestiremeyiz. Ama, pentagonizm'in Amerikan halkının ta yüreğine işlediğini ve meyvası olduğu sistem yaşadıkça, onun da yaşamağa devam edeceğini biliyoruz. *Ve biliyoruz ki, yaşamasını sürdürmek için, balık suya, insan havaya nasıl muhtaçsa, o da savaşa öylece muhtaçtır.*



Bugün bütün dünyayı tehdit eden Amerikan emperyalizminin bir numaralı vurucu kuvveti, hiç şüphesiz, Amerikan silahlı kuvvetlerinin genel karargâhı olan Pentagon'dur. Pentagon, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, sivil yönetime bağlı bir karargâh olmaktan çıkmış, Amerika'nın dev kapitalistleriyle birlikte sivil idarenin de üstünde bir askeri iktidar haline gelmiştir. Bugün Amerika'ya ve Amerika'nın etki alanı içindeki ülkelere hükmeden kuvvet artık Beyaz Saray değil, «*asker-sanayici kompleksi*»nin beyni olan Pentagon'dur. Pentagon'un askeri iktidar mekanizmasının içyüzünü en iyi bilenlerden biri ise, muhakkak ki, Dominik'in meşru cumhurbaşkanı iken 1963 yılında Amerikan uşakları tarafından silah zoruyla iktidardan uzaklaştırılan ve ülkesi Amerikan kuvvetleri tarafından işgal edilen Juan Bosch'tur. Eski Dominik Cumhurbaşkanı Juan Bosch, «*Pentagonizm*» adlı bu kitabında, emperyalizmin yerini artık Pentagonizm'in aldığını ileri sürecek kadar iddialı davranarak bu yeni kuvvetin kaynaklarını, metodlarını, geri bıraktırılmış ülkeler üzerinde oynadığı oyunları belgelerle açıklamaktadır. Emperyalizm konusunda marksist-leninist analizleri de aşmak iddiasındaki Juan Bosch'un bazı değerlendirmelerini ihtiyatla karşılamakla beraber, Pentagon'un içyüzünü öğrenmek bakımından bu eserin çok yararlı olacağına inanıyoruz.

5 LİRA